

Tituš Brezovački

Diogeneš

Sadržaj

DOGOD PRVI	4
DOGOD DRUGI	16
DOGOD TREJTI	26
DOGOD ČETRTI	42
DOGOD PETI	55
RJEČNIK	62

Osobe ove igre:

PETER LJUBIMIR, pod imenom HERMENEGILD
PAVEL —||— , pod imenom FERDINAND
JOŽEF, sin Ferdinandov, pod imenom DIOGENEŠA sluga
MARTIN DOBROSLAV, prijatelj Ferdinandov, nogu vtrgel
ANTON MEDOBUS, kelner, sluga negda Martinov
SVETLOGLAS, tolnačnik kraljevski
SEBIRAD, provizor
ZMEKNIREP, dijak, potlam cigan
ŠUNDIBUND(I)
PAZAROVIČ trgovci
POHABI, doktor
GULIBRAD, barber
VUKODLAK, oštarijaš
MUŽIKAŠ z živem bajsom.

brati

DOGOD PRVI

Spelanje prvo

DIOGENEŠ (dojde kakti s pošte i donese nekuliko listov vu rukah): I pak jedno breme listov! Nijedna pošta ne prejde, da ne bi jednu torbu listov donesel, ter vendar tak je skup moj gospon, da ne će pri sveči pisati, niti liste kak z hoštijum pečatiti. Istina je, da je vezda jedno veliko gospodarstvo, kuliko je moči prez sveč biti, ar su vragometnu cenu, pak još-če k tomu tenke, suhe, smrdljive, i na jednom funtu ne važeju više kak največ dvadeset i sedem lotov. Akoprem moj gospon bi mogel si i z vojska sveče kupovati, premda i ovomu cenu Židovi po židovski jesu zdignuli. (Čteje napske od listov:) A Monsieur Monsieur le Hermenegilde. Ov mora iz Pariza biti, ar je po francuski. An den Herrn Hermaingeld¹. Oho, ov vre zvana od njega penz potrebuje. Ova knjiga ima se predati gospodinu Herdemerde². Ov mu jošče niti imena ne zna; a je pak jedno nevkretno ime, to je istina. Az levelem.³ Ovo mora Vuger biti, ar je debelo počel Erdeg. Oho, ov vre zvana erdegata, znutra ga bude mort i tukel. Ovo je pak vražje pismo, ovoga niti zapeti ne znam, to moraju od vse narodov listi biti.

HERMENEGILD (znutra zove): Diogeneš! Diogeneš!

DIOGENEŠ: Taki, taki! No poglej človek, on je tak skup, da ne će niti jednoga frtalja prez mene potrošiti.

Spelanje drugo

Hermenegild i Diogeneš

HERMENEGILD: Ti nesrečni gluhak, kaj me nisi čul zvati? Kaj budem ja vsigdar moral po te iduč čizme dreti?

DIOGENEŠ: O gospone, kaj se toga kvara dotiče, ja im lahko pomorem; oni i tak vsaku poštu dobivaju jednu torbu listov, hoču ja njim pod vsaki potplat jednoga prikeljiti i ovak ne budu potplate drli.

¹ Igra riječi s imenom Hermenegild; njem. **Her main Geld** - ovamo moj novac!

² **Herdemerde** - opet jezični kalambur; franc. **merde** - izmet, govno

³ **Az levelem** (mađ.) - moje pismo

Tituš Brezovački: Diogeneš

HERMENEGILD: Skoro da ne bi za škodu bilo, ar vezda šoštari iz sameh potplatov, koje mi tak drago plačati moramo, hiže ziđeju onem truc, koji imanja imaju.

DIOGENEŠ: To ni čudo, ar vezda im ni moči presuditi, gdo bolje guli: je li gospoda muže, ali meštari gospodu?

HERMENEGILD: Jesi donesel liste?

DIOGENEŠ: Ovo su!

HERMENEGILD: Vezda pazi, da ne bi gdo k meni došel i mene mutil.

DIOGENEŠ: Ja sudim, da bi najbolje bilo, da bi ja njih vu hižu zaklenul i kluča k meni zel, ar ja nisem seguren, da ne bi kam oditi moral, i onda bi se ravno gdo mogel k njim napetiti.

HERMENEGILD: Slobodno, ali da nikam dalko ne odideš.

DIOGENEŠ: Če bi vu kuhinju, drugam za vezda nimam puta. (Hermenegild odide vu hižu, Diogeneš za njim vrata zapre i kluča k sebi vzeme, pak odide govoreč:) Vezda si naj čteje, kak mu se vidi, ja idem jedno malo vu kuhinju pogledati, da kaj toploga vu želudec hitim, ar je to vragometno po latinski pri ovom gosponu od obeda do obeda niti pomisliti za jesti, jošče menje smeti gladnomu biti. Da me moj drugi gospon ne bi zdržaval, pri ovom bi se moral vsušiti od samoga glada kakti gužva, i to od same skuposti; ar da ne bi imal, ne bi mu zameril, nego ima sameh obligatorih tuliko, da bi samo njeh jel, bi mu ih za leto dan dosta bilo, a kam su pak druge banke, koje bi mogel na mesto kipov vsem babam Rim-skoga cesarstva vu njihove molitvene knjige posuditi.

Spelanje trejte

Ferdinand i Diogeneš

FERDINAND: Kaj delaš ovde?

DIOGENEŠ: Hižu čuvam.

FERDINAND: Jesi bil na pošti? Jesi donesel kakov list?

DIOGENEŠ: Na njih, gospone, da bi samo pozdravljenje bil našel, tuliko vezda za njih ljudi maraju.

FERDINAND: Niti ja za nje, ar da me je brat ostavil, vezda ne maram za ves svet.

DIOGENEŠ: Ali bi vendar bolje bilo, da bi za nas gdo maral; ar ako nas ljudi ostaviju, gdo nam pomore?

FERDINAND: Bog.

DIOGENEŠ: Aj, gospone, kojega vsi ljudi ostaviju, ne mora jako dober biti; koji pak ni dober, i Bog za njega ne mara. Doklam su oni imali otkud trošiti, vetre delati, gosti zdržavati, imali su mnogo prijatelov, koji su se za njih jemali: jedni su vsako jutro pošiljati pitat, kak su spali, drugi su želeli znati, kak si čutiju? Vezda poklam su oni prestali gostiti, ostavili su vsagdašnje igre, inošče, kučiše, kamerdinere splatili i otpravili, vsi njihovi prijatelji na jeden put jesu odstupili i tak za njih zabili, da ako bi vezda kojega za njih pitati, bi prisegel, da ih ne pozna. Ovakvi prijatelji vidiju se meni, kakti vrane i srake, koje kada na polju najdu mrcinu, kavkaju i regeču, veseliju se, doklam se jednoga zalogaja

nadijaju; kak brže ostaneju suhe i oglobane kosti, več ni da bi jednu zagledati. Četrto je nastalo leto, da od brata svojega nikaj ne čuju niti ne dobivaju, i vu ovom vremenu zmed vseh njioveh prijateljov, jošče ja sam ostal jesem delnik nesreče njiove, ar mi se jošče vezda lepo vidi, kak sem se vnogi put vu tokajskom vinu kupal, s tortami davil, s pečenkami kakti z glavnjami po kuhinji pohitaval. Ali vezda... (Češe se za vuhih).

FERDINAND: Istina je, da vezda toga ni, ali sudim, da niti vezda ne gladuješ.

DIOGENEŠ: Toga ne morem reči, imam vsega zadovoljno, al je vendar jako velika razlika, ne ide (gladi se po trbuhu) tak mazano i žmahno po grlu, kak je negda. Hah, naj bu! mora i nam negda korizma biti.

FERDINAND: Tak ti je to, moj dragi, nigdar ti človek drugomu ne veruje, doklam sam ne proba.

DIOGENEŠ: Gospone, ovo si naj od vezda za regulu vzemeju, da rajši drugomu veruvati, kak sami probati. Ovu regulu jesem si ja onda napravil, kada i ja mojemu prijatelju nisam veruval, kada mi je lepo govoril, naj ja z mojemi pajdaši tuliko ne držim, ar me negdi napeljaju, da se budem čudil, ali ja toga nisam veruval, dapače za njihovu stalnost i vernost bil bi se skubel za vsem svetom. I nut! Kada bi se jeden put ž njimi na oštarije gostil, i počel se spomenek med nami, kak vezda zločestu govedinu imamo, kak ju drago moramo plačati i kak nas jošče poleg vsega toga detiči mesarski pri vagi vkanjuju, začuju ovoga spomenka mesarski detiči, koji su ravno onda vu drugom kutu pili, zdigneju se gori, počneju svoje korbače odvezovati; vidiju to moji pajdaši, i na jeden put pobereju pete van i mene ostave. Mesari pak onda nad me i tak su me zlesikali s korbači, da bi bil mogel z mojih dižnjavkih druge korbače napraviti. Ovak sem ja vernost mojih prijateljov s kožum i s penezi platil, ali sem si onda naprvo vzel i pred kelnerom prisegel, da rajši hoču drugomu veruvati, kak sam probuvati.

FERDINAND: I ja tak nisem hotel veruvati, da bi ljudi, koji vu vsaki priliki verni bili jesu, mogli kada mene ostaviti; ali vezda čutim i spoznavam, da barem onda človeka ostaviti hočeju, kada već pri njem nikakve hasni ne čute. Sreča vendar, da tem srakam i vranam za vremena njihovu mrcinu jesem skril i nisem ju pustil čisto do kosti oglobati, drugač stanovito bi me na to bile spravile, da bi vezda od glada morebiti gole kosti kazal. Ali vse to jošče meni tuliko ni dodijalo, kuliko me peče jedna na srcu rana, koje bol nisem čutiti mogel, doklam dneve vu oneh halabuki izličneih prijateljov jesem sprevađal; ali vezda čutim, vezda me žge i peče na srcu za zdvojiti.

DIOGENEŠ: Morebiti su se i oni, gospone, gda na kakve mesare namerili?

FERDINAND: Ah, nisem, nisem, nego bolje ja sam meni mesar bil sem.

DIOGENEŠ: Huh, to je ogrutna meštija!

FERDINAND: Ah, je, je, najmre pak ovakva, pri koje človeka narava opominja. Ja sem vu prvom zakonu imal jednoga sina, vu kojega porodu mati njegova je preminula; vu drugom zakonu, kak mačehe navadu imaju da decu prvoga zakona ne trpiju, moral sem za volju njeju sina mojega dalko od hiže moje vu hranu dati i na tuliko za njega zabiti, da celeh deset let, zvan nekuliko mučeč poslaneh penez othranitelom njegovem, niti spomenuti njega smel nisem. Po tom vremenu pred velikem strahom neprijatelja vu vremenu tabora ja z mojum gospum i othraniteli z sinom mojem vu razlučne orsage tak pobegli jesu, da jeden za druge spitati i zeznati nikak ne moremo. Ovak prešlo je nekuliko let, doklam moja tovarušica prez odvetka je vumrla i meni ostavila onoga črva na spoznanju mojem, da se mogel jesem za volju telovne ljubavi iz naravskoga nagnjenja, kakti otec proti sinu spozabiti. Vezda Bog zna, je li žive? Kak žive? I v kakvom je stališu?

Tituš Brezovački: Diogeneš

DIOGENEŠ: To je jedno malo preveč, to je istina; - ali ako je sin njihov dober, ne bude mu zlo; ako je zločest, ni vreden tulike žalosti.

FERDINAND: Ako je dober, meni nikaj nema faliti drugo, kak da žive, ali ako je zločest, meni pripisati more, da morebiti zbog pomenkanja pomoči takov je.

DIOGENEŠ: To je pak istina, ali kaj več popraviti ni moči, zahman je žalost. Skoro da im je prav, da takvoga črva čutiju: kak su mogli za volju jedne žene isto naravsko nagnjenje zatajiti. Meni je njih jedno malo milo, ali mi druge štokfišev ni milo, koji se moreju na tuliko vu svoje Ksantipe zatelebat, da sebe i naravu za volju njihovu zapustiju. Pa kaj z toga imaju?

FERDINAND: Mira barem hižnoga.

DIOGENEŠ: Mira zadnič vu hiži imaju, doklam vsa poleg glave takovih tvrdokornic ideju, ali pak zato vu srcu čutiju vekovečnoga nemira, kada se proti svoji volji poleg njihove lepo ponizno ravnati moraju.

FERDINAND: Kak bi pak drugač morali činiti?

DIOGENEŠ: Onak kak cigan s tvrdokornem konjem: postavi mu dobru vuzdu na nos i gubec, priveže si na kolena oštre ostruge, pa ga onda med rebra stišče, kaj more, doklam ga vkroti, da mu se tam obrne, kad goder hoče. Koj tak ne jaši, pešice hodi. (Kelner jedno malo van luče pak veli: Pst! Pst! potlam kak se Diogeneš ogleda i vidi kelnera, kelner se skrije, Diogeneš pak proti gosponu reče:) Naj otprostiju, vezda moram jedno malo v kuhinji pogledati, ar mi vragometno po trbuhu mrmra.

FERDINAND: Hodi slobodno, ali se pašči! (Diogeneš odide. Sam:) Istina je, ov sluga dobro govori, ar kakva ni bedastoča od tovaruša dati si od žene na tuliko zapovedati, da kakti suženj onak činiti, onak misliti, dapače onak dihati mora, kak ona hoče. Po takovih prevzetneh gospodovanja načineh ono više puta iz tovarušev svojeh napraviju, koja moja z mene je napravila: najmre zataji se naravska ljubav proti deci svoji, rastepe se blago, gospodarstvo ne poleg razuma, nego poleg naglosti, prekorednosti i svojvolnosti nazad ide, zadnjič ostane ali jednomu vsevdil trapeči črv na srcu zatajene proti deci očinske ljubavi, ali drugomu svojvolnoga gospodovanja zadnje vpirališče bogečka palica. Ali kade ne ova telovna ljubav, ne želja samovlasnoga vu hiži gospodovanja, nego bolje razum kraljuje, onde jeden drugomu tuliko otpušča, kuliko je potrebno, na hasen i zdržavanje hiže, jeden poleg drugoga volje tuliko čini, kuliko vidi, da je spametneje i za zdržavanje tak ljubavi zakonske, kak nuternoga na srcu i zvanškoga vu hiži, pri obodveh mira prikladneje, kada se ovakov par zestane. O, kakvo je onde življenje! Ali kada se takvi skupa zidu, kak ja nesreču imel jesem, onde... (Sklopi obodve ruke i gore zdigne, potlam k srcu dene:) ovakva muka, ovakov črv čutiti se mora. (Odide).

Spelanje četrtó

Kelner, potlam Diogeneš

KELNER (zide van pak se vu obodve šake smeje): Hi, hi, hi! Ovomu sem dobro nadrobil vu juhu; bude si mislil, kam je meso, da je sama juha ostala? Jo, koršemardiner, budem ja drugomu bolši, kak sam sebi i moji ženi. Lepo hvalim! Ja vžijem više skoka na dan, kak

Tituš Brezovački: Diogeneš

on, anda je vredno, da i ja kaj bolšega pojem. On se pak celi dan lenjari, anda mu je dosta, da mu se kruh vu juhu nadrobi.

DIOGENEŠ: Ti si vendar jeden parlavita cigan! Pojel si meso, posrkal si masnejšu stran juhe, potlam si nuter nafalatal kruha i mene na takav juškulum pozval. Ni zahman, da si tak tust, kakti bik, da se samem mesom pitaš. Kak bi se ja mogel od same juhe?

KELNER: Vidiš, ti si slaboga želuca, zato bi ti meso škodelo, ar bi ti teško želudec skuhal.

DIOGENEŠ: Moram biti slaboga želuca, da me samemi juhami pitaš, plaču vendar od gospona vlečeš, kak da bi ja same marcapane jel.

KELNER: Ne srđi se zato, ne. Vidiš, moja žena ti je lonca pri ognju prevrnula, pak ti je vsa mašča i meso van zišlo.

DIOGENEŠ: Je ga prevrnula bogme tebi v gubec.

KELNER: No ne larmaj, ne! K obedu budeš vre bolje stal, ar je došlo vno go prihodneh gostov, za koje se bude obilneje kuhalo.

DIOGENEŠ: To bude pak jedna banda tvoje rodbine iz Galante ali z Đurđevca.

KELNER: Ne, ne! Zaisto došli su vsakojački gosti, koji imaju debele mošnjje. Ovi nam i sebi obeda platiju.

Spelanje peto

Svetloglas, Diogeneš i kelner

SVETLOGLAS: Gde je oštarijaš, kelner, haus kneht ali kakva vera, koji bi mi brzo za obed skrb vzal, ar moram naglo othađati? (K Diogenešu govori:) Jesi li sluga, ali gospon, ali gdo si ti?

DIOGENEŠ: Oprava me slugu izdaje i drugi nisem.

KELNER (metemtoga vse po malo nazad ide i veli): Totu bi ja morebiti preveč bil (potlam odide nuter).

SVETLOGLAS: Kojega gospona služiš?

DIOGENEŠ: Ja dvem na službi jesem.

SVETLOGLAS: To jest pak nijednomu zadosta ne včiniš.

DIOGENEŠ: More biti, ali vendar tak se trsim, da dužnost moju ne zamudim.

SVETLOGLAS: Kaj nisi zadovoljen službum jednoga gospona?

DIOGENEŠ: S službum jesem, ali s plačum nisem.

SVETLOGLAS: Kak to?

DIOGENEŠ: Kajti mi više jeden dati ne more, kak hranu, drugi pako više dati ne će kak opravu.

SVETLOGLAS: Pak nisi s tem zadovoljen? To je istina, da vezdašnje vreme tak gizdavi, prevzetni sluge jesu, da je ni moguče zadosta naplatiti, službu pak svoju tak nemarno svršavaju, da ni moči podnesti, ter vendar samo da više na leto dobiju, više gosponom služiti hočeju.

DIOGENEŠ: To je zaisto prevzetnost prevelika! Prosim ponizno, naj mi dostojaju povedati, gdo su oni, da budem mogel dužno poštenje skazati?

SVETLOGLAS: Kaj ne svedoči oprava moja, da sem gospon, koj moja imanja imam? Ne vidiš znamenja na prsa? Ja sem tolnačnik kraljevski, ravnitelj jednoga celoga držanja i zapovednik jednoga šerega vojnika.

DIOGENEŠ: Hu, to su cele litanije. Pak je li to vse oni sami obnašaju? Je li kaj plače za tulike časti imaju?

SVETLOGLAS: Kakti gospon od mojih odvečnih imanjih imam tuliko dohotka, da poleg stališa mojega morem dostojno shađati. Kakti tolnačnik imam na leto jezero, kakti ravnitelj dve jezera, kakti zapovednik četiri jezera forintov prikaza⁴.

DIOGENEŠ: Ali vendar za vse ove prikaze moraju kakve službe činiti?

SVETLOGLAS: I kruto vsaka čast ima svoju dužnost i službu.

DIOGENEŠ: Oni vendar moraju vnogo posla imati dan i noć za tulikem dužnostjam zadovoljno včiniti?

SVETLOGLAS: Na vse strani dospeti ne morem, da bi vsigdar zadovoljno včinil.

DIOGENEŠ: Neg vendar svojemi kvijetancijami vu kraljevske kase vsaki frtalj leta dospeti ne zamudiju?

SVETLOGLAS: Ove najleže ali ja sâm napišem ali po mojih šekretareh dam napisati.

DIOGENEŠ: Anda šekretari njihovi i kvijentacije pišeju i morebiti posle i dužnosti njihove obnašaju?

SVETLOGLAS: I kruto ovi na mesto mene moraju delati.

DIOGENEŠ: Oni pak plaču mesto sebe vlečeju?

SVETLOGLAS: Kajti se ova zbog moje časti daje.

DIOGENEŠ: Ne pak zbog službe i poslov?

SVETLOGLAS: Ona zvršavaju šekretari, zato ja njih plačam.

DIOGENEŠ: Najmre oni dobivaju na leto za vse svoje časti jedno sedem jezer forinti, šekretarom pak svojem za vse službe i posle časti njihovih davaju s koštum računajuč na leto morebiti dve jezera, anda oni imaju na leto pet jezer dobička, to je vera lepa služba. Vezda ja njim dopušćenjem njihovom odgovarjam na ono, kaj su rekli, da zato slugi više gosponov služiti hočeju, kajti s plačum svojem zadovoljni nisu: je li se bolje ova pohlepnost plače i penez onem slugam zameriti more, koji drugoga zdržavanja nimaju, ali oni gospodi, koja brez vsake službe z imetkom samo svojem zadovoljno živeti mogu?

SVETLOGLAS: Nam bi se zamerjalo, da bi samo na imanjih naših gniti hoteli, pak ne bi kralju i domovini služiti.

DIOGENEŠ: To imaju zevsema prav, ali kak se slugam zamerja, da više službih, tak se zamerjati bi moglo gospodi, da više častih iščeju.

SVETLOGLAS: Mi zbog plače ne služimo neg zbog dike.

DIOGENEŠ: Da bi ne imali šekretarov, nego sami po sebi dužnost spunjavali, onda bi diku imati mogli.

SVETLOGLAS: Ali nam ni moguče dužnosti od više častih zadovoljno spunjavati.

DIOGENEŠ: Anda ne iščite više trha nek ga na vaših plećah nositi morete.

⁴ prikaz - plaća

SVETLOGLAS: Ali ako mi ovoga po najemnih i prikladnih pomočnikih obaviti mremo?

DIOGENEŠ: Ako ovi najemni pomočniki vaši prikladni i zadovoljni jesu ove trhe na mesto vas obnašati, zakaj ne bi bili tulikajše i vaše časti nositi i plaču vleči prikladni, pokhedob ne plača za čast nego čast i plača za službu se daje.

SVETLOGLAS: Ovakve povekše časti nisu za ordinar plemenite i malo premoguče.

DIOGENEŠ: Anda časti roda velikoču ne pako prikladnost potrebuju; imamo toga suprotivne pelde, kak dalko priprosto rođeni zajti i kak prikladno časti svoje obnašati mogu.

SVETLOGLAS: Pak kaj ti misliš, gdo sem ja?

DIOGENEŠ: Sudim, da su mi malo predi svoje istinske časti povedali.

SVETLOGLAS: Jesem, ali kak se podstupiš ovak na sve zube govoriti?

DIOGENEŠ: Kajti mi je žal, da siromakom slugam zamerjaju, da si poleščicu iščeju, akoprem su retkokrat oni videli, da bi se više slugov za jednoga gospona jagmilo. Mi pako zvekušinum vidimo, da se više gosponov za jednu čast jagmi, pak jošče k tome oneh, koji drugač imaju otkud živeti i vre imaju nekoje časti, samo da drugem, morebiti prikladnejšem, življenje i kruha prevzemeju. (Odide).

SVETLOGLAS (sam): Ovo je jeden neoptesan človek, da se je podstupil ova meni govoriti, ali mora biti fino prevejan, da je pomalo iz mene zmamil, na kaj mi je jedno malo prevzetan ali vendar istinski odgovor dal. Ovoga bi ja rad pri meni imal, ar mi se ovakovi jako dopadaju, koji mahom istinu povedaju, kajti su vnogi put na veliku hasen človeku. Škoda da ne znam, gde je i pri kom služi; metemtoga ovoga spomenka ne zabim tak friško.

Spelanje šesto

Hermenegild i Diogeneš

HERMENEGILD: Diogeneš! Diogeneš! Otpri mi vrat! (Diogeneš doteče i vrata otpre. Hermenegild zide van pak se kara.) Ti nesrečni lajhar, ti bi me ovde zaprtoga držal, doklam bi se i zesmrđel nutri. Kud si se klatil? Nesem ti zapovedal pred vrati paziti?

DIOGENEŠ: Tak sem i vučinil.

HERMENEGILD: Lepo, da te moram zvikavati, da mi je skoro grlo premuknulo.

DIOGENEŠ: Samo vezda me ovde ne bilo. To mi je pak zrok jeden gospon.

HERMENEGILD: Kakov gospon?

DIOGENEŠ: Ja ga ne poznam, nego počel me je spitavati, kaj sem, čij sem, koga služim i vnoga druga, na kaj mu na kratkom jesem odgovoril. I da njih ne bi mutili z našem govorjenjem, poklam sam mu istinu povedal, jesem ga ostavil i on je ž njum odišel.

HERMENEGILD: Ni ti povedal, gdo je i koga išče?

DIOGENEŠ: Po imenu i pridevku ni mi povedal, neg je rekel, da je jeden tolnačnik, ladavec, zapovednik i bogzna kakve mi vse časti ni zbrojil.

HERMENEGILD: Ni imal kakvo znamenje na sebi?

Tituš Brezovački: Diogeneš

DIOGENEŠ: Bil je nakinčen ves od pet do glave kakti vuzmeni jagnjec. Na prsa je imal nekakve jagnuše i škapulare bogzna kakve bratovčine. Na jednom žepu mentena je imal zlati ključ, kojega je moral dobiti jošče vu mali školi, kada je na imperatora došel, na drugem žepu je imal vilice, a noža si je moral zgubiti. Na čizma je imal ostruge.

HERMENEGILD: Ni za me pital?

DIOGENEŠ: Da bi reč, neg je mahom odišel.

HERMENEGILD: Teci kaj moreš, išči ga, kud znaš, pak mu samo poveč moje ime i pridovek, on se taki nazad povrne. Teci!

DIOGENEŠ: Malo predi sem mu istinu pod nos povedal i teško se nekak odmeknul, ve zda pak bi mu se išel podmetat, to bi za me spametno bilo. (Odide)

HERMENEGILD (sam): Ako je ovo Svetloglas, tak od njega najlakše zeznam za brata mojega, ar je njemu dobro poznan i po njem sem ja bratu mojemu vsako leto nekuliku stran imetka mojega pošiljal, doklam nesem začul, da se je nekam vu drugo mesto prenesel i nigdo za njega povedati ne zna. Morebiti pak vu tom vremenu, kak ja njega ziskavam, i on zeznal za njega i meni obznanil, kada me list njegov već najti nije mogel. Oh, da bi samo ov gospon Svetloglas bil i meni za njega povedati znal, kulik bi mi kamen iz srca opal. Zakaj mi je tulika sila imetka, zakaj tuliki trudi, ako njega najti ne budem mogel? Gdo zna, morebiti je pak ravno denes sreča nakanila po ovom mojem prijatelju mene razveseliti i za brata obznaniti. Oh, da jošče niti jednoga niti drugoga ni. (Sim tam zgledava.) Nigde nikoga! Ja vidim, da je vse zahman. Sluga je preveč kesen, a on pak preveč nagel i ovak ni ga mogel dostiči. Ah, ne će nesreča drugač, ne. (Zamišljen odide vu svoju hižu.)

Spelanje sedmo

Diogeneš sam

Ovo je moj prvi čin, kojega po volji gospona mojega nisem vučinił. Ali da bi on znal zroka mojega, morebiti ne bi mu žal bilo, kaj bi mene bilo tentalo, da bi ja za njim išel i njega spitaval, kak se zove, pokedob mi je vre povedal, kakov je gospon. Lepo hvalim! Bil bi mu najlepše v ruke došel i tak sam se komaj jeden put odmeknul, ar sem videl, da mu ni po volji, da sem mu pod oči povedal istinu. To je vendar čudo, da su velika gospoda tak sramežljiva, da samu istinu nikak ne mogu golu videti, neg mora človek pred njimi kakov takov canjek na nju hititi, da im ju skrije, ar drugač im se neizmerno zameri, koj njim golu istinu pokaže. (Odide vu Ferdinandovu hižu i taki zide nazad i znese njegovve zamazane čizme). No poglej, grešni človek, na kaj je pak ove čizme spravil; vse su skaljane, moral je pak vu njih vsega varaša prelundrati. Ali si on zahman išče pokoja i ziskava brata i sina. Bogzna, kud obodva hodiju i kud se tučeju. Ali vendar je pomilovanja vreden, ar vsa ova poleg svoje prekoredne dobrote trpi, koja bi se drugač imenuvati morala bedastoča. Pak on vendar ovo mučeč trpi i jedinu poleščicu jošče vu tom čuti, da kakti muha sim tam po varašu hodi i ovak više puti meni domom ovakvu dištrakciju donese.

Spelanje osmo

Sebirad i Diogeneš

SEBIRAD: Gdo si ti?

DIOGENEŠ: Ja sem človek za plaču na službu.

SEBIRAD: To jest sluga.

DIOGENEŠ: Tak ravno govoreč.

SEBIRAD: Čuješ, ne bi li ti hotel iti k meni vu službu?

DIOGENEŠ: Gdo ste pak vi, gospone? (Ja sudim, da je i ov nakanil vu me zabosti.)

SEBIRAD: Ja sem jeden gospodar, človek na imanju gospodina Dobrokuče.

DIOGENEŠ: (Ov mi je prav na cil došel.) To jest po dijački provizor.

SEBIRAD: Tak je! Ja ti dam dobru plaču, dobru hranu i modru opravu s črtenemi okrajki.

DIOGENEŠ: To je vse dobro! Ali mi slugi jesmo vezda gizdavi, mi potrebujemo dvojvrstu plaču: lepu opravu, ali ne modru, ar ovu vre i selski rihteri nosiju; dobru koštu i naše dneve za nas.

SEBIRAD: Kakve dneve?

DIOGENEŠ: Postavimo svetke, vu kojeh mi nikaj drugo ne moramo delati, kak k obedu podvoriti, potlam celoga dneva do drugoga jutra poleg naše volje sprevoditi.

SEBIRAD: Oho, tak vi potrebujete više, kak ja imam, ki sem vendar nekaj drugo.

DIOGENEŠ: Morebiti, ali vsaki svoje išče, kak mu more bolje biti.

SEBIRAD: Ali to je preveč, i tak drugač kvara dosta gospodarom napravite, nekaj po vaše nemarlivosti, nekaj po vkanlivosti, nekaj po tadbinah, ar otkud bi vezda slugi zmagati mogli, da si vurice kupovati, po oštarija pijančuvati, na vsakojačke flundre trošiti moreju, kak da svoju gospodu vkanjuju i njim kradeju.

DIOGENEŠ: To su jošče male tadbine, ar ni niti pedeseti sluga, koji bi si iz svoje tadbine mogel jednoga koca, menje pak jošče jedne zidane hiže kupiti.

SEBIRAD: Kajti su zločesti gospodari, ne znaju spravlati i čuvati. Vidiš mene; moji stareši bili su siromaški, pak vendar ja imam vezda velike zidane hiže, imam kapitala, imam pohištvo, s kojem se ne bi genul za dve jezera.

DIOGENEŠ: Pak ste to vse iz vašega gospodarstva dobili?

SEBIRAD: Neg otkud drugud?

DIOGENEŠ: Je li vre dugo gospodarite pri vašem gospodinu?

SEBIRAD: Vezda je vre šesto leto, da sem vu službi kakti provizor. Predi pak bil sem kakti kasnar četiri leta, onda sem si nekaj počel gospodariti i vezda imam, otkud pošteno morem živeti.

DIOGENEŠ: Vi morate vragometnu plaču imati, da ste si tuliko prigospodariti mogli.

SEBIRAD: Plača moja i deputat največ more znesti 450 fl. na leto, ali zato človek mora znati premetati, novca iskati i čuvati.

DIOGENEŠ: Vi ste anda nikaj drugo jesti morali, kak sam krumper, sira, luka i gda i gda kruha.

SEBIRAD: Pomalo, pomalo! Ja imam dobru koštu, meni zverina malo gda fali: divje race, popki, ribe, raki, piškori, želve, to mi se je vre vse prijelo. Staro vino najbolše, vsaki dan

dva puta kava, rozoliš, slivovica, večer vekšinum punč, toga nigdar ne menjka. Kočija nach der Mode,⁵ pokrita, hami okovani, konji zborni, to je moja najvekša pasija.

DIOGENEŠ: Da te šentaj! Vi ste kakti jeden grof.

SEBIRAD: To nisem, neg imam vsega dosta.

DIOGENEŠ: To je, vera, velik božanski blagoslov. Mort niste pred desetemi letmi nit deset setu stran toga imali.

SEBIRAD: Vsa moja supštancija onda i s telom skupa vagala je jeden cent trideset i pet funtov, prez gotovi penez, koje sem imal jedno 15 rajničkov i prez kapitala, kojega sem bil dužen 50 rajničkov, pak vezda važem i jezero centov.

DIOGENEŠ: Ah, to je preveč božje milošče. Ni zahman, da vidimo vezda z vekšinum lepe zidane provizorske hiže, vrte, štaglje, to vse dohađa od dobroga gospodarstva na ljuckom gruntu. Ali prosim ja vas, otkud je to, da jesu pak nekoji provizori, koji kada z službe zideju, ako vekši bokci nisu, stanovito niti vekši bogatuši nisu.

SEBIRAD: Kajti ovakvi ne znaju gospodariti.

DIOGENEŠ: To jest kajti ovakvi ne znaju (kaže z rukom k sebi grabeč) gospodariti.

SEBIRAD: Koji za se ni dober gospodar, kak bi za gospona bil?

DIOGENEŠ: To je zadnič vseh velikašev navadna reč, ar oni štimaju, da jeden, koji se pri njih pomaže, s tem bolši je za nje gospodar, a ne misliju, da ono kaj je sebi prigospodaril, je od njihovoga otrgnul, ar ni moguče pri 450 fl. na leto plače vu deseteh letech deset jezer vrednosti prez velikoga pomenkanja gospodskih dohotkov i gulenja širomaških kmetov spraviti. Pak vendar ovakva gospoda ne vidiju, kaj ovakvi štakori za jedno gospodarstvo tiraju.

SEBIRAD: Toga ti ne moreš preseči, zato tak govoriš.

DIOGENEŠ: Najlakše! Postavimo: vidi vam se dobra prilika prodati vina, pišete vašemu gosponu, da se kakvogoder vino jako dobru cenu prodati more. Imali bi pak vina gorničkoga vu pivnici okolu 200 veder, koje je pripravno ciknuti, ali zevreti, zato da ne bi vekši kvar bil, pitate, je li bi ga slobodno prodali, i dobite odgovor, da slobodno pod kakvu goder cenu. Metemtoga vi prodate staroga vina domačega grunta trgovcu s takvum pogodbum, da on vsaku vedru po cekinu ali vu samom zlatu plati. Trgovec privolji, ar je vino i po 2 cekina vredno. Vi vu kasu gospocku postavete banke računajuč vedru po četiri rajnička 30 xr, metemtoga 200 cekinov za se zemetete i pišete gosponu, da se tak srečni bili prodati zločesto vino po 4 rajnička 30 xr. Gospon ovo prime za istinu i gizda se pred drugem z srečum svojum i vašem gospodarstvom.

SEBIRAD (za se): Ov je moral vu te škole biti, ar po vražje zgađa načina našega gospodarstva.

DIOGENEŠ: Nadalje je morebiti cena dobra žitku, vi pak pišete, da se more kakvogoder žitek dobro podati, i kajti bi vaš žitek zbog zloga leta ali močvarnoga grunta bil jako lučen, snetliv i zjeden, da bi se ga mentovati z dobičkom najlepša prilika bila. Gospon vam veruje, ar ste ga vre pri vinu zaslepili, i pak vam dopusti. I vi se taki na samom s trgovcem pogodite, da vam gospockoga žitka najlepšega vagan po 3 1/2 fl. jedno 800 vaganov, kajti pak i vašega bi jedno 200 imali, vašega pako po 4 1/2 fl. splati. Trgovec k tomu privolji, ar tuliko dva puta pri gospockem dobi, kaj pri vašem više plati, otpelja anda vaganov jezero i plati. Metemtoga kajti bi jeden i drugi žitek gospocki bil, vi si zemetete za

⁵ nach der Mode (njem.) - po modi

se 200 fl., gosponu pak pišete, da ste srečno zločestoga žitka jezero vaganov po 3 1/2 fl. prodali, i pak za vašu ciganiju dobite veliku hvalu. Obrodil je morebiti žir, idete ga gledet i obznanite gosponu, da ste vse šume na križ pregledali i znašli, da je redok, pišiv i da komaj 500 krnjakov do Treh kraljev zadovoljno imalo bude. Vputite gospona i napustite vendar vnuter jezero glav po 2 fl, gosponu pak pišete, da ste 500 glav po 3 fl pustili, kade 500 fl vam ostane, zvun onoga da ste po trejti ruki jedno 50 glav vašeh za nikaj napustili i za dober regal kupcem vsaku desetu glavu zvan broja i plače pustili. Med gos-pockemi kmeti jesu vnogi dobri jagari, kojem samo prah i olovo daste, metemtoga za vsakoga zajca jednoga, za četiri divje race jednoga težaka zarezete i tak vam zverine ne menka. Med općinske žitka dojde vam polovica dobroga zrna, vi ove z dvorskem ali španom kupite vagan po 24 xr, pak prodate potlam po 1 fl 30 xr. Kada morate probu križe delati od žitka, daste najlagodnejšu stran strni požeti, da vam iz jednoga križa komaj pol vagana zide, poleg ove probe računate vu gospocki hambar vsaki križ po pol vagana, metemtoga vendar došel je na tri štrtinke, ova anda trejta zbog mudroga gospodarstva dojde na del med vas i med dvorskoga ali špana. Vino se vu gospocki pivnica jako suši, imate ga pak jedno 2000 veder nutri: anda na zapunavanje, da se ne bi pokvarilo, zaračunate na vsako vedro na leto jeden polič drugoga vina, vi pak, da se ne bi sciknilo, prehladite ovo vsigdar z vodum. Ovak na leto okolu 60 veder vina na zapunjavanje pot-rošenoga gosponu zaračunate. Metemtoga, kada drugo prodajete i ovo pod onu cenu prodate i k vašem centom pridate da više vagali budete. Kakvo gospodarstvo pri kmetov gulenja imate, nimam volje povedati, ar zadovoljno vidimo, kak vam vaše gospodarstvo hiže ziđe i kapitale povekšava.

SEBIRAD: Moj dragi, ti preveč proti poštenju našem govoriš.

DIOGENEŠ: Ako sudite, da se ovo poštenja dotiče, tak mi povečte drugi način gospodarstva vašega, poleg kojega ste mogli vu 10 letih iz jednoga centa na jezero centov dojt, ar stanovito vu tak male letih tak dalko dojt mora ali coprija ali ciganija biti.

SEBIRAD: Niti jedno niti drugo, ar ni samo jeden oficijal na imanju, jesu klučari, dvorski, špani i drugi, kaj štimaš, da bi moguče bilo jednomu takve ciganije delati, da ne bi drugi ove ali spazili ali zeznali.

DIOGENEŠ: O moj gospone, je sem vre videl, gde su pes, maček, miši i štakori vsi skupa kakti najboljši prijatelji jednu slaninu glodali: koji je vekši bil, više je vgrizel, koj menši, menje, samo da je vsaki poleg svoje potreboče bil zadovoljen. Kaj štimate, da bi pes mačku, ali maček mišem mira dal, da ne bi sam jesti hotel?

SEBIRAD: O najdeju se, koj gospocko poštuju, pak se vendar pomažu.

DIOGENEŠ: Toga ja nikak veruvati ne morem.

SEBIRAD: Kajti ne vidiš dalje od nosa.

DIOGENEŠ: Dapače! Kak bi moglo biti, da bi se oni pomagali, koji gospocko poštuju, pokehdob vidimo, da oni, koji se na gospockom tak vu kapitale pomogli (jesu), da bi iz sameh interešov⁶ pošteno mogli živeti, pak vendar kada iz službi zideju, poleg vseh svojih kapitalov nazad ideju. Otkud je to? Kajti najmre nimaju grunta, na kojem bi mogli vu dobrom ali hmanjem letu jednako sebi gospodariti.

SEBIRAD: Ali vendar se vnogi pomažu s pravičnem načinom, akoprem gospocko poštuju.

⁶ intereš - kamati

DIOGENEŠ: To ni moguće, ar ako je koji takov, koji ne će vu gospocku slaninu zagriznuti, drugi stanovito koji apetita na ovu imaju, pak se bojiu, da je ov ne bi prepovedal, dotmar njega pred gosponom mraziju i ogrizavaju, doklam ga odgrizneju, da ovak potlam z drugem i pod drugem slobodneje i segurneje staru slaninu ogrizavati budu mogli. Gospoda pak ovakvem veruju, ar hočeju vkanjeni biti, pak im je prav, ar govori se reč: oslobodi nas Bog od preveč vernoga družinčeta.

FERDINAND (na jedni strani zove): Diogeneš!

HERMENEGILD (pak na drugi): Diogeneš!

DIOGENEŠ (ova čujućí ne zna k kojemu bi išel, sim tam iduč govori): Oh, šentaj vas vrag, da ste me tak zaštentali, doklam sem vam moral istinu povedati. (Vzeme čižme i otide vu hižu Ferdinandovu).

SEBIRAD: Povedal bogme, ter živo, kak da bi kada profesor bil provizorske škole! To je istina, da gospocki oficeri jesu vragometni štakori, i ako hoče koji pošteno služiti, ni moguće da bi mu kakvo perje poraslo, ar ono malo plače, kaj vu gotovom ima, čisto lahko na ženu, decu i družinu potroši i deputata svojega poje, i ako mu ga kaj ostane, tuliko na njem komaj dobi, da se more jeden Laxirthee za opčuvati zdravje ali jedno tri grane Hypokvane kupiti, da si more od prekoredne zlatenice, koju je pri gospodarstvu pokušal, želuca zesnažiti. Anda drugoga načina ni, kak onu slaninu skupa z drugemi štakori glodati, ar se vu službi ni moči drugač zdržati, kak da po vekšem oficerom vsigdar kaj človek podleče, po menšem pako premuči i slepoga se včini. Metemtoga vendar, hoče ne će, i sebe delnika včini, ar drugač bi se vsi na njega zezveli kakti na špiona i lepo drago kruha ga mentuvali polek Evangeliuma: Koji ni z nami, proti nami je!

Spelanje zadnje

Kelner i Sebirad

KELNER: Gospone, naj dostojaju k stolu, vre je vse priređeno.

SEBIRAD: Ah, to je dobro, i tak sem jako gladen. (Odide).

KELNER: Željim dober apetit! Ovo mora bogat gospon biti, ima lepe konje, kučiju, hame. Ovomu moram z duplitnum krajdum obeda zabrisati. Z ovakvemi jošče morem van ziti, ali z onem tam skupcem (kaže na Hermenegilda) nikak ne morem. Tak je prefrigan, da ga niti za jeden forint ne morem potfrcati, a ima bankih, da bi mu mogel lomaču iz njih napraviti. Ali ja si ne dam mira, doklam ga s kakovem goder načinom za nekoliko bankih ne osmudim. Dojde vre morebiti vreme, kad i meni sreča bude cvela, pak se onda sfantim.

DOGOD DRUGI

Spelanje prvo

Kelner, potlam Hermenegild

KELNER: Ja sem na vse strani mislil i vsakojačke načine zmišljavał ovomu skupcu neku-liko bankih iz žepa zvabiti, ali mi nijeden ni bil po volji. Vsigde kakva takva teškoča ali prečka je bila, da se nisem sigurno mogel ufati, da bi s poštenjem mogel ziti. Ar da bi me zapopal, ves moj kredit bi na jeden put prepal. Nut, ovo ravno van ide, hoču se probu-va-ti k njemu prilizavati, hoču ga z rečmi gladiti, ar stari ljudi to radi imaju. Morebiti mi se da kak tak za vuho prijeti.

HERMENEGILD: Gde je moj obed? Ja vre dugo čekam, pak nikaj ne morem ščakati.

KELNER: Ako zapovedaju, on bude taki ovde. Neg ja bi, naj mi lepo ne zamere, njih rad pital nekaj, ako ih ne bi zbanuval.

HERMENEGILD: Pitaj!

KELNER: Ja bi rad znati zroka, zakaj oni navek tak žalosni jesu, kak da bi srditi bili? Mo-rebiti da bi ja mogel ali pomoči ali drugač na službu biti, akoprem ovak bedast i priprost jesem.

HERMENEGILD: Ah, moguče bi bilo, da bi mi pomogel, ali teško.

KELNER: Gdo zna, naj mi povedu, ako drugač kaj skrovnoga ni.

HERMENEGILD: Dapače vsakomu znano biti more, samo da bi mi gdo pomoči mogel.

KELNER: Naj mi anda dostojaju povedati!

HERMENEGILD: Ja sem imal jednoga brata, kojemu ves moj imetek nakanil sem ostavi-ti, ali je on nekam po svetu prešel, da nigde za njega zezvedeti ne morem, akoprem i ja i moji prijatelji vre 3 leta za njega zezvedamo.

KELNER: Naj mi povedu, prosim, ime i pridovek, morebiti je kada čez ov varaš prešel i ovde na kvarteru bil, ar ja imam vsakoga najmenšega pasežera po imenu i pridevku vre više od 10 let, kaj sem ovde, zapisanoga, morebiti se med njimi nahada.

HERMENEGILD: Zove se Pavel Ljubimir.

KELNER (vzeme iz žepa knigu pak išče po nji i veli): Takvoga ovde ni bilo.

HERMENEGILD: Takovu radost od vsakoga dobivam.

KELNER: Oni nisu morali vse načine probati?

HERMENEGILD: Vse moguče.

KELNER: Jesu ga dali vu novinah obznaniti?

HERMENEGILD: Toga nisem, pak kaj bi hasnilo.

KELNER: Vnogo! Prosim ih, vezda su si ljudi takvu navadu znašli, da koji se hoće ženiti, da vu novine naštopati svoje ime i pridovek, stališ, čast, imetek i starost, pak spiše kakvu bi rad za ženu imati, kak staru, kuliko premoğuču et caetera, i ovak se oženi bogzna od kuda i s kem.

HERMENEGILD: Drugo je to, drugo je ovo.

KELNER: Jednako. Da im povem s dopuščenjem, kaj se je z menum pripetilo. Pred neku likemi leti bila je moja žena, prokleta kanalija (vudri se v prsa) Bog mi grehe prosti, z jednem tamburom⁷ skočila nekam v gornju zemlju. Meni je bilo za nju, ar je bila onda mlada i snažna, anda sem ju dal vu novina spisati od pet do glave; kakva je naprvo i odzad, i da je z jednem bubnjarem skočila. Zato ako bi se gde našla, da bi ju prijeli, priprli i meni obznanili. I komaj mesec dan prejde, dojde na me list, da je tija vu Ormuždu. Ja si najmem taki jednoga foringaša, idem po nju i dopeljam ju domom. Vezda je ona ovde kuharica, ja sem pak kelner.

HERMENEGILD: Idem anda taki (iščuč po žepu govori) mojega brata spisati, morebiti da to pohasni. Na, prijatelj (da mu ruku), za tvoj naputek na jeden napitek.

KELNER (napravi jeden veliki naklon i reče): Ruku kušujem i najponizneše hvalim. (Za toga Hermenegild odide; kelner pak pogleda kaj mu je dal i smeje se.) Ha, ha, ha! za tak mudri naputek dal mi je jednoga celoga kuferendora, koji šest fenikov važe. Ala, ti proklet skupec, da sem znal, ne bi bil za tu plaču niti vusta otrpl. Naj bude! Dojde ti i ovo na rovaš kada tada.

Spelanje drugo

Zmeknirep, kakti dijak, kelner i Hermenegild

DIJAK: Dober dan, moj prijatelj!

KELNER: Eh, ako ti je dober, pojed ga!

DIJAK: Srečen dan!

KELNER: Ako ti je srečen, vži' si ga!

DIJAK: Vesel dan!

KELNER: Ako ti je vesel, tancaj!

DIJAK: Kak bi pak rekel?

KELNER: Nikak! Vezda mi mira daj, ar sem srdit.

DIJAK: Mort na me? Ja nisem nikaj takvoga včinil.

KELNER: Eh, kaj bi na te, baš na človeka. Na onoga tam onde nutre staroga skupoga osla.

DIJAK: Zakaj?

KELNER: Zgubil je brata svojega i nikak ne more zeznati za njega, pak sem jeden najbolši tolnač dal, kak bi mogel za njega zeznati. Pak kaj štimaš, kaj mi je za to dal?

⁷ tambur - muzikant

DIJAK: Barem jednu banku od 10 fl.

KELNER: Ho, ho, dalko si fulal. Jeden kuferni⁸ debeli starinski dinar.

DIJAK: Ah, to je vendar preveč skup!

KELNER: Tak je zamusano skup, da nikak i nikak ne morem iz njega kaj spipati.

DIJAK: Daj mira, ja ti ga vendar dobim v šake.

KELNER: A gdo si ti?

DIJAK: Ja sem dijak koji nimam od drugud življenja neg da okolu prosim, da si morem barem kruha, papera i tintu kupovati.

KELNER: O nebor, ako tebe gdo drugi ne pomore, polek ovoga budeš ti vragometno gladuval. Ako ti od njega kaj dobiš, ja ti ovoga denjara po vrhu prikažem.

DIJAK: Budem probal. Ako dobim, dobro, ako ne, pojdem dalje.

KELNER: Tak se rajši mahom dalje otpravi.

DIJAK: Gde pak stoji?

KELNER: Ovo su ti vrata k njemu.

DIJAK (ide pred vrata i prekriži se, pak počne moliti): In nomine Patris et Filii et Spiritus Sancti. Amen. Pater noster, qui es in coelis, sanctific...

HERMENEGILD (zide van): Gdo si ti?

DIJAK: Ja sem jeden siromaški dijak, koji sem mojega brata zgubil i vezda me nima gdo školati, neg moram okolu prositi.

HERMENEGILD (da mu nekaj i reče): Na, pak se dobro vučil! (i zapre vrata).

KELNER (skoči k njemu friško): Kaj ti je dal?

DIJAK: Banku jednu od 10 fl.

KELNER: Na, ovo ti je i njegov dinjar; neg znaš kaj, daj ti meni tvoj kapenek, idem i ja pred vrata, mort i meni da.

DIJAK: Na, ovo ti je!

KELNER (dene ga na se, ide pred vrata i počne): In nomine Patris et Filii et Spiritus Sanctus. Amen. Pater noster...

HERMENEGILD (zide van i vudri ga s palicum nekoliko puti pak reče): Ti svinjar, kaj ti ni dosti, kaj sem ti dal (i odide nazad).

KELNER (hiti z sebe kapenjka): Tu te naj djavol vzeme! Prokleti jarac, kak me je splatil!

DIJAK (zdigne kapenjka i na se mečuč veli): Ne bi se bil moral po dijački križati; ovak je štimal, da sem se ja nazad povrnul.

KELNER: Kakgoder, ako bi se ja i po židovski križal, vu njem je vre takov duh skuposti, da ga z nijednem mojem križem nisem moguč van stirati. Da bi ga Bog dal i s penezi njegovemi zadrgnu! (Odide).

DIJAK: Ha, ha, ha! Ovo ti je jeden veliki tepec. Srdi se zato, da mu se ov stari gospon ni dal vkaniti. Ah, moj dragi, ti bi moral jedno malo mudrejši biti, ako bi hotel koga vkanati. Ha, ha, ha!

⁸ kuferni - bakreni

Spelanje trejto

Diogeneš i dijak

DIOGENEŠ: Kakva je to larma ovde? Kaj se ti sam smeješ kakti norc? Gdo si ti?

DIJAK: Ha, ha, ha! Ja sem dijak siromak i prosil sem pred vrati ovoga gospona za almuštvo, pak mi je dal 10 fl.; to je videl kelner, štimajući da i on tuliko dobi, išel je i on pred vrata, pak ga je gospon s palicom zvoščil i na to se je rasrdil i odišel.

DIOGENEŠ: Ha, ha, ha! je mu bogme prav, ar je takov cigan, da mu ga ni para i tak pohlepen za penezi, da bi ga z jednem krajcarom tija na Ivanščicu zapeljal.

DIJAK: S tem bolje! Anda ga budem i ja mogel za nekuliko forintov osmuditi, ako ih kaj ima.

DIOGENEŠ: Ima nekaj, ima, ar jako prihodnike žnora. Ali teško ti njega tak dalko zapeljaš, da bi se dal kak za novce vkaniti, ar ti je takov vajda, da se sam vrag setiti ne bi mogel, kud i kak on ze repinum hititi zna.

DIJAK: Daj mira: ako ti ga ne podbrijem, evo moje glave!

DIOGENEŠ: Ti bi moral znati več, kak hruške peči.

DIJAK: Daj mira samo, budeš videl, i onda reci, kaj znam.

DIOGENEŠ: Hajdede!

DIJAK: Neg nota bene, totu moraš i ti meni pomoči.

DIOGENEŠ: Kaj morem i znam, hoću, samo ne potrebuj vnogo, ar sem ti na ciganije vragometno bedast. Negda i negda mi se napeti nekoju početi, ali retkokrat ju speljam, ar sem preveč istinski i otprt.

DIJAK: Ja ne potrebujem od tebe drugo, kak da mi samo pomoreš speljati nekaj, to drugo bude vre meni na skrbi.

DIOGENEŠ: O, totu ti vre pomorem, samo da sam nikaj ne bum delal.

DIJAK: Anda dobro! Ja se opravim kakti cigan, pak dojdem sim; tvoje bude anda prvič njega sim navabiti, potlam budeš moral ovak činiti, kak ti vezda povem. Ovo imaš dve banke, jednu od 10, jednu od 25 fl. Ove dve moraš vsaku na jeden dugi črni najfineši konec z vojskom prikeliti, prikeljene pod prag od vrata tvojega gospona tak postaviti, da je ne bude videti. Konce pak one prepeljaš prek na drugu stran vu onu hižu, gde budeš moral ti biti, i kada ja rečem pi, pi, pi, onda ti moraš onoga konca od banke 10 fl k sebi vleči pomalo; potlam pak kada govoril budem pi, pi, pi, povlečeš drugoga, ja budem vre stregel, da obodva vu ruke dobim. Ovo ti je samo tvoj posel, drugo bude na moji skrbi.

DIOGENEŠ: O, vu tom poslu bolšega od mene najti ne bi mogel. Ciganiju speljati pomoči znam fino, samo da ju zmisliti ne znam.

DIJAK: Doklam on bude po više bankih išel, za toga ja odidem, i kada se on povrne, ti ga pograbi, da si videl, kak je dal tvojemu gosponu peneze krasti, i da ga zato hočeš tužiti. On ti se bude molil, ali ga ti dotmar šerafi, doklam ti bar polovicu onoga, kaj donese, ne bude dal, i ovak mi njega lepo splatimo.

DIOGENEŠ: Jedno malo je i to po ciganjski, ali od cigana ciganjski sciganjeno sciganiti, sudim, da ni proti vezdašnji policije.

DIJAK: Vu tom poslu ne moraš si mnogo skrupuluša delati, ar bogzna, kulikem je on one peneze z duplitnum krajdum zapisal. Anda, pokehdob su ljudski⁹, niti on nje pravem gospodarom povrnuti nije moguč, zato slišaju med one, koji nje bolše potrebuju. Ja vezda idem, da se na cigana preobrazim, ti pako pazi, da bude vse pripravno. (Odide).

DIOGENEŠ: Ako ov dijak svojim operacijum srečno van zide, ja dam k letu ovu celu hištoriju vu muški kalendar našstampati, ar bi to veliko čudo bilo. Metemtoga najde se vsakojačke ljudi na svetu i ja sem vre videl, da je cigan cigana vkanil.

Spelanje četvrto

Hermenegild i Diogeneš

HERMENEGILD: Sreča jeden krat, da te pak nazvati ne moram. Na, ovo pismo odnesi k novinaru i poveč mu, da ga dam ljubleno prositi, da bi ovo isto med svojemi obznanki dal našstampati i z drugemi svojemi novinami rasposlati, njemu za trud i štamparu za plaču da ove dva falata papera pošiljam i prosim ga, da bi ovoga istoga obznanka po drugeh tulikajše novina dal razglasiti; kajgoder za to platiti potrebno bude, naj mi obznani, ja rad iz srca platim. Ali se ti taki odnesi, da se jošče vu oveh prve i potlam jošče vu dvoje novinah oglasiti moglo bude. Kada se povrneš, da mi taki poveš, kaj i kak si opravil.

DIOGENEŠ (gledi papere i reče): Da te šentaj, 200 fl za tak malo delo, to je već kak po kavalerski. Glej ti ovoga skupca, kak se da videti! (Hoče oditi).

Spelanje peto

Ferdinand, Diogeneš i Šundibundi

FERDINAND: Dobro, da te ovde nahađam.

DIOGENEŠ (za se): To mi ni drago. (Protiv Ferdinandu): Kaj zapovedaju?

FERDINAND: Teci mahom na poštu, gde ovoga lista predaj i prosi od poštara recepise zvrhu prijetoga i vu odlučeno mesto poslanoga lista. Ovo ti je plača, pak se pašči!

DIOGENEŠ: Ov čas budem tam. (Odide).

FERDINAND: Ako po ovom listu ja za brata mojega ne zeznam, tak onda budem znal, da nesreča drugač ne če, neg da trpim i ovak konca vzemem. Oh, da bi za sina mojega barem zeznati mogel!

ŠUNDIBUNDI: To je za istinu preveč nesreče na jeden put; kak su se mogli obodveh mentuvati? Je li bi barem jednoga ali drugoga poznali, ako bi je vidili?

⁹ Ljudski - tuđi

FERDINAND: Ne bi, niti mi je poznati moguče, ar brat moj je od mene jedno 12 let starejši, i kada ja komaj dva leta imal jesem, odišel je k jednomu velikomu trgovcu vu navuk i s tem trgovcem sim tam po svetu hodil više kak deset let. Potlam bil je samo jeden put domom došel mater svoju i mene pohađat, ali ga ja onda videti nisem mogel, ar sem dalko od doma vu školu hodil. Potlam več za njega više kak 20 let čul nisem, i na jeden put dojde mi list tja iz Amerike, vu kojem meni med drugemi piše, da on svojem gosponom vu veliki trgovini je vu Ameriku bil došel, kade čez tri leta njegov gospon je vumrl i njemu vse svoje ostavil. Pokehdo bil bi anda tak srečen postal i veliku situ imetka je zadobil, da meni vsako leto za zdržavanje moje zadovoljno penez pošiljal bude, ovak anda ja njega nigdar videl nisem nit bi ga moguč bil poznati.

ŠUNDIBUNDI: Kak bi pak moglo biti, da si ne bi barem sina poznali?

FERDINAND: Oh, moj prijatelj, vsaki on, koji decu ima pak njihovu mater je nesrečen zgubiti, naj se ne ženi drugoč, zvan ako vre decu svoju vu dober stališ je postavil, ar drugač bude takvoga na svojem srcu črva čutil, koji njega dotmar grizel bude, doklam ga i vu grob spravi. Ovoga črva i ja vezda ponašam na srcu, ar poklam bi moja prva gospa vu porodu sina bila preminula, ovoga van na hranu dati moral jesem, i poklam bi čez jedno dva leta vu drugi zakon bil stupil, na tuliko sem poleg volje moje gospe činiti moral, ako sam hotel drugač vu hiži mira imati, da sem niti sina več vu hižu smel zeti, niti spomenuti za njega, i ovak njega videl nisem. Metemtoga kajti pri mojem jednom najbolšem prijatelju vu hrani je bil, ufal sem se vu njega, da mu ov nikaj pomenjkati ne pusti vu one, koja za othranjenje njegovu potrebna budu. Kajti pak nastal bil bi tabor i pred silum neprijateljskum vsaki kud i kam je mogel je pobegel, zato na tuliko se vsi skupa razbežali jesmo, da niti ja za prijatelja i sina moga, niti on za me zeznati do vezda nismo mogli.

ŠUNDIBUNDI: Prosim kak se je zval prijatelj njihov?

FERDINAND: Dobroslav Martin.

ŠUNDIBUNDI: Ovoga sem ja tak dobro poznal, kak samoga mene, ar bil je moj ortak vu trgovini.

FERDINAND: Oh, dragi prijatelj, morebiti znate za njega?

ŠUNDIBUNDI: Vezda stanovito ne znam, ar potlam pred strahom neprijateljskem razbežali se jesmo, jeden za drugoga ne zna; videl jesem vender onda sina njihovoga pri njem, kojega on kakti sina svojega je ljubil i za njega skrbel, ar je vu mladosti kazal, da veliku pamet ima i denes zutra z njega človek biti bude mogel. Metemtoga pokedob ja po moji trgovini sim tam putujuči vnoge varaše i sela prejdem, zezevedal budem verno da za njega ako ikak moguče bude, zeznam i njim obznanim.

FERDINAND: S takvum skrbjum mene do smrti zavezanoga imali budete i stanovito velim vam, da mi jezero puti vekšu milošću včinite, ako si truda toga za njega zezevedeti vzemete, kak bi mi včiniti mogli, ako ne barem polovicu, nego celoga vre kakti zdvojenoga duga pri Andrašu Halapinu bi mogli sterjati. Metemtoga hod'te z menum k jednomu mojemu prijatelju, da vam pred njim ime i pridevek tak sina mojega i tulikajše prijatelja kak obligatoriju Halapinovu predati morem.

ŠUNDIBUNDI: Z drage volje, mene stanovito nikaj bolje veselilo ne bude, kak jednoga i drugoga posla na njihovu radost srečno izbaviti.

Spelanje šesto

Diogeneš, zatem Zmeknirep kakti cigan

DIOGENEŠ (zasoplen): Ah, ah, komaj si odehnuti morem. Ovo je vendar veliki štrapac dvem gosponom služiti, gde jeden proti ishodu, drugi proti zahodu pošilja i taki zvršeno imati hoče. Sreča moja najvekša, da jeden od skuposti, drugi od žalosti nagli nisu, drugač bi ga vražjega skoka imal. Vezda odnesem ovo pismo gosponu i potlam idem taki na moj posel.

CIGAN: Diogeneš, kam ideš?

DIOGENEŠ: Samo jedno malo počekaj, ja ti taki ovde budem.

CIGAN: Ako vezda vtegne naglo dojtj kelner, vsa moja norija bude za nikaj.

DIOGENEŠ: No, ovo sem ja, vezda taki hočemo lečke postaviti. Banke vre imam na koncu. Ja predi nisem mogel vsega včiniti, ar sem ti moral potlam, kak si ti odišel, pol varaša prelundrati (postavlja). No tak! (Onda konce čez teatrum prevleče vu drugu hižu i taki nazad ide). Je li ovak prav? Spružnica je nalečena, ali ti teško on gimpl nuter dojde, ar ti je šegav i zvedljiv, kakti senica.

CIGAN: Samo ti pusti to na me, pak hodi po njega brže, doklam gdo drugi ne dojde.

DIOGENEŠ: Oho, vre ti ga je čuti. Ja idem brzo na moju stražu, ti pak čini, kak znaš.

CIGAN (popravlja se): Vezda pomozite mi vse ciganije sveta ovoga! Ar me nikaj više ne bude veselilo, kak da onoga vkanim, koji druge krade. O sveti Merkurijuš, ti patron vseh tatov i ciganov, pomoz mi!

Spelanje sedmo

Cigan i kelner

KELNER: Gdo si ti? Kaj ovde iščeš?

CIGAN: Gospone, ja sem cigan, došel sem gledet...

KELNER: Da bi kaj vkral, je li?

CIGAN: Nigdar toga ne mislite!

KELNER: A Bog začuvaj toga od cigana misliti! Nisi ti vetomadnje v Cerju kobilu vkral?

CIGAN: Bog me čuvaj! Nisem ja nju, neg je ona mene vkrala.

KELNER: Ha, ha, ha! To ti je vekša laž, neg je turen Svetoga kralja.

CIGAN: Verujte meni! Kaj štimate, da bi ja hodil vezda prez železneh škornjih, ako bi ju ja bil vkral?

KELNER: Vendar je pri tebi bila.

CIGAN: Ali je to ovak bilo. Ja sem išel čuvat moju kukuruzu, pak da tata leže videl budem, zlezel sem na jednu vrbu i onde od dugoga časa jesem zadremal i z vrbe opal, i na sreču ravno se je pod vrbum kobila pasla, ter sem na nju opal, a ona se splaši, pak z me-num beži, kaj je mogla. Ja sem bil v strahu, da me ne bi kam drugam zanesla, i tak sem ju

ravnal, da me je vendar domom zanesla, gde sem od straha potlam tak zaspal, da sem ves zvan sebe bil. Kobilala se je pak na smetju pasla.

KELNER: No, ova valja, ova! Ah, ti siromak, kak je tebe kobilala vkrala! Kaj pak vezda ovdi iščeš?

CIGAN: Došel sem pitat, je li ne bi hotel prodati gdo vapce?

KELNER: Kakve vapce? Kaj kaniš na mreže loviti?

CIGAN: Ne na mreže, neg drugač.

KELNER: Kakve anda vapce hočeš imati?

CIGAN: Peneze ali banke, kak vam se vidi, ar kakve gode peneze ja imam, takve morem drugomu zvabiti iz žepa ali ormara, ali spod devedeset i devet ciganjskih lokotov.

KELNER: Kak to, kak?

CIGAN: No, da vam pokažem: postavemo, da bi ovde (kaže na hižu Hermenegilda) gdo bil, koji bi vnogo penez imel, i ja ali vi bi hoteli od njega kak zvabiti, onda kakvoga goder peneza ali banku bi ja vu rukah držal pak na nju njegve vabil, takva bi mi morala van iziti, ako bi taki devet klaftrov debel zid med nami bil.

KELNER: Je li bi pak za to on znal kaj?

CIGAN: Tuliko, kak vi morete znati, kaj z toga van zide.

KELNER: Ala, ovo ti je lepa prilika onomu skupcu nekuliko bankih van zvabiti. Pak kaj štimaš, na kakov način bi to moglo biti, ar ti je ravno ovde jeden takov užuraš.

CIGAN: Gdo svoje peneze da i kuliko da, toliko ravno i takve zvabiti more. Hočemo videti način?

KELNER: Daj-da probuj, ar si ti cigan, tebi nikaj ne verujem, neg kuliko ti vu rukah vidim.

CIGAN: Gospone, ni vsaki cigan cigan, je i bele ciganov dosta. Da pak vu peldi budete videli, pazete (vzeme z žepa jednu banku od 10 fl.). Glejte, ovo vam je moj vabec i ov vam navabi od ovoga gospona takvu banku, kakva je i ova. (Poklekne z jednem kolenom doli i v levi ruki drži banku, s prstom pak desne ruke pika po zemlji govoreč, pi, pi, pi! Nato Diogeneš z druge strane vleče konca od 10 fl pomalo, i kada banka spod praga dojde do cigana, ov friško ju odlupi od konca i reče proti kelneru:) Ovo ti je banka moja, ovo druga od 10 fl.

KELNER (smeje se od veselja v šake): Hi, hi, hi! Ovo je zvrhu Jonaša židova! Vezda je voda na mojem melinu. Čakaj, ti stari skupec! Vezda si ja nadomestim moje špote, boj i onoga prikazanoga dinjara. Čuješ, ja vidim i poštujuem vu tebi jednoga zvrhunarskoga človeka, vezda ja moram verovati, da je tebe kobilala vkrala, ar gdo te ne bi vkral, pokedob takvu krepost imaš i skrovnost znaš. Hoćeš mene delnika včiniti, ja imam nekuliko vapcev, zvabi ti meni na nje od onoga staroga skupca nekuliko bankih, ja ti do smrti budem zahvalen i hoču se z vsakem skupsti, koji ti se podstupi reči, da si ti kobilu vkral.

CIGAN: Imaš kuliko bankih?

KELNER: Imam za vezda jednu od 10, drugu od 25 forinti.

CIGAN: Anda se pašči po nje, doklam gdo ne dojde, ki bi nam nepriličen bil.

KELNER: Ja sem taki ovde. (Odide).

DIogeneš (zide van): No, ja bi si predi dal vu zube plunuti, kak barem pomisliti, da ti ovoga lisjaka ikak vkaniti mogel budeš, i vidim vezda, da bi bil moral vragometno gutati.

CIGAN: Samo friško postavi ovu banku nazad, pak hodi na svoje mesto, ar bude vezda ovde.

DIOGENEŠ: Taki, taki! (Postavi nazad pod prag onu banku, koju je predi zvlekel i konca prepe-lja v hižu). Oho, vre ide! (Skrije se nazad).

KELNER: Ovo ti je jedna od 10, druga od 25 fl.

CIGAN (vzeme i reče): No, dobro, vezda pazi! (čini kak predi i veli:) Pi, pi, pi, pi, pi! (i kada banku zgrabi:) Ovo je jedna od 10 fl. (Kelner metemtoga od veselja skače, smeje se tiho vu šake i grozi se Hermenegildu. Cigan metemtoga čini z drugum bankum kak s prvum i veli:) Pi, pi, pi, pi, pi, pi! (i kada mu k rukam dojde, zgrabi ju i reče): Ovo su prve dve, jedna od 10, druga od 25 fl, ovo su pak druge dve jednake. Imaš jošče morebiti koju više?

KELNER: Imam jošče dve, vsaka od 25 forinti.

CIGAN: Teci brže po nje, doklam je vreme i vapci svoju horu imaju.

KELNER: Taki, taki budem ovde! (Odide).

CIGAN: Diogeneš, vezda pak ti čini tvoje, kak znaš, ja sem vre dovabil 35 fl. (Odide na drugu stran).

KELNER: Jošče ovo im... (Ovde mu reče zabegne, pak sim tam skrbljivo zgljedava i pun straha reče:) Neg će ga je vrag i z vapci i z lovinum odnesel?

DIOGENEŠ (zide van i veli): S kakvemi vapci?

KELNER: Nisi videl kakvoga cigana odovud ziti?

DIOGENEŠ: Dapače videl sem tebe, kak si ti s ciganom skupa mojemu gosponu 35 fl. s coprnem načinom iz hiže zvabil i vkral.

KELNER: Nisem ja zvabil, neg cigan, pak vezda z mojemi i z gosponovemi odišel.

DIOGENEŠ: Ti si ortak njegov bil vu tadbini, anda budem ja tebe držal, da je on odišel.

KELNER: Ali je i mene vkanil.

DIOGENEŠ: Jesi ti imal kakvu sumlju predi, da te hoče vkaniti?

KELNER: Onak nekak.

DIOGENEŠ: Lažeš, ar (da ti ne bi za stalno bil držal, da i tvoje i gosponove novce vu ru-ke dobiš, niti mu one prve tak) segurno vu ruke dati niti po druge jošče iti bil bi hotel. Nego si mu jošče ove donesel, da s tem više gosponu mojem zvabiti i vkrasti budete mogli. Pokehdob anda samo tebe vu rukah imam, vezda idem k mojemu gosponu i hoču mu vsu vašu ciganiju očituvati. Kaj z toga zide, moreš lahko misliti.

KELNER (poklekne pred njega i zdigne ruke): Ovak ti se molim, samo gosponu tvojem od toga nikaj ne povedaj, ar sem drugač zgubljen.

DIOGENEŠ: Niti si drugoga vreden. Ar vse kaj imaš, s poštenem načinom ni zadobljeno, nego samemi ciganijami.

KELNER: Ovo je moja zadnja ciganija.

DIOGENEŠ: I ja sudim, da je zadnja, ar si pri ovoj glavu vrtgel. (Čini se, kak da bi k gospo-nu išel).

KELNER (pak prime ga za halju i ne pusti): Nejd, prosim te, molim te, smiluj mi se, oprosti moji prokleti pameti! Na ovo su ti obodve banke, vzemi, samo muči, niti komu kada od toga poveč!

DIOGENEŠ (vzeme banke): Naj bude, vzemem, ali ne zato, da bi hotel moju vernost proti gosponu tebi prodati, nego da budem vu rukah imal znamenje, s kojem ti budem mogel

Tituš Brezovački: Diogeneš

posvedočiti, ako se kada više vu kakvu ciganiju pustiš i ja tebe vu nji zapopadem. Znaj, anda, da mučal budem, ali tak dugo samo, kak se ti dugo pošteno zadržaval budeš, drugač prez pomilovanja govoril budem. Stani se i kaj brže othađaj, da nas gospon skupa ne bi našel.

KELNER (stane se, pak se z obodvemi rukami za vuhi češe i zdihava): Haj, haj, prokleta moja želja za penezi, na kaj si ti mene dopeljala. (Odide).

Spelanje zadnje

Diogeneš

Ovoga smo vu vražju školu napeljali. Ja kriv, ako bude on meni više na mesto mesa kruh vu juhu drobil. Ha, ha, ha, ovo je jeden lepi način jednoga cigana po ciganjski na red po-brati. Ne bi bil nigdar mislil, da ova manipulacija ovoga siromaka bi mogla 85 fl. mentu-vati. To zadnjič ni zdušno, ali morebiti hasnovito. Za preprečiti vnoge druge ciganije, koje je on pripraven včiniti zbog penez i morebiti za preprečiti potom kakvu nesreču, vu koju bi on mogel dospeti. Ah, ah, vi nesrečni paperi, kak ste vi vnogomu zla na svetu zrok i prilika. Idem vezda po varašu, morebiti se gde s tem čudnovatem ciganom zesta-nem, da mu povem, kaj smo s toga siromaka napravili.

DOGOD TREJTI

Spelanje prvo

Ferdinandova hiža

Ferdinand

Ja si nikak mira dati ne morem. Kuliko puti ovoga mojega suseda stanovnika vidim, tuliko puti me nekaj ophaja, kak da bi me opominjalo, da jošče mojega brata videl budem. Oh, kak bi ta vura srečna bila, ali bogzna, je li on ni na ovom svetu ali je li se kada više iz Amerike povrnuti bude hotel. Teško je to jednomu nesrečnomu nikoga svojega imati, kojemu se pritužiti bi mogel. Vsa su me ostavila: brat, sin, imetek, prijatelji, jedina je jošče nesreča moja verna pajdašica i ova mort tija do groba. Naj bude! Sam sem, lahko se z mojum nesrečum pogodim, ar je jošče jedina trplivnost, koja ju tažiti more. Z ovemi pak dvemi jesem dobro poznan.

Spelanje drugo

Kelner i Ferdinand

KELNER (dodrči naglo i sim tam skačuč kriči): Oje! Oje! Oje! Oje meni!

FERDINAND: Kaj je? Kaj ti se je pripetilo?

KELNER: Oh, siromaški človek! Bogec, bogec, na vse veke petljjar!

FERDINAND: Gdo? Komu je kaj?

KELNER: Konji su se nečiji ravno pred našemi vrati poplašili i o onde jednomu siromaku putnomu človeku vtrgli su ruke, noge i glavu.

FERDINAND: Je li vendar živ ostal?

KELNER: Živ, živ, ali nikam ne more. Kriči, javče, plače (z) vsega grla kaj more.

FERDINAND: Teci kaj moreš brže po jednoga barbera, naj taki dojde, kosti i kotrige naravna, zaveže i vrači, kaj more i zna na moj račun. Ali teci, kaj moreš!

KELNER: Po kojega bi išel?

FERDINAND: Po onoga, koji je najbližneši i najbolši.

Tituš Brezovački: Diogeneš

KELNER: Idem po Gulibrada. On je ni tomu zdavna, moji ženi, kada su ju oči jako bolele, pijavke na nosu postavljao.

FERDINAND: Hodi brže po kojega goder, samo da človek tak dugo ne bude muke trpel.

KELNER: Vre mu je moja žena z octom noge zaparila.

FERDINAND: Ah, hodi brže, ali ja sam idem. (Odide).

KELNER (za njim): Idem ja, gospone, idem sam, naj oni ostanu.

Spelanje trejte

Hiža od prvoga akta

Diogeneš, zatem Pazarovič

DIOGENEŠ (znese osnažene čizme): To je morala kelnerova reč biti. S kem da pak kaj ima? (Gledi sim tam.) Nigde nikoga. (Nese čizme vu hižu Ferdinandovu i taki zide). To je lepo, hiža otprta a gospona ni nutri. Njega je pravi kelner nekam odmutil. Naj bu, ja bum čakal ovde, dok se povrne.

PAZAROVICH: Gdo si ti?

DIOGENEŠ: Ja sem, kaj sem. Gdo ste pak vi?

PAZAROVICH: I ja sem, kaj sem.

DIOGENEŠ: Tak smo brzo fertig. Ja sem mojega gospona sluga, Diogeneš z imenom.

PAZAROVICH: Ja sem pak mojega sluge gospon, Pazarovič, veliki trgovec.

DIOGENEŠ: Vezda anda znamo obodva naše časti. Prosim pak, s kem tržite?

PAZAROVICH: Z žitkom.

DIOGENEŠ: Aha, tak ste i vi jedna kobilica zmed onih, koje orsaga na nikaj mečeju.

PAZAROVICH: Kak bi ga metali, ako mu jošče za kruh skrbimo.

DIOGENEŠ: To je istina, ali kaj mu to hasni, ako na vašem kruhu ono vzemete, brez česa ne more kruha imati.

PAZAROVICH: Kaj bi ga pak za nikaj davali?

DIOGENEŠ: Ali prekoređen dobiček oslabi jezero drugeh, kada samo jednoga s penezi zasiplje.

PAZAROVICH: Je li smo mi dužni orsagu naše trude za nikaj alduvati?

DIOGENEŠ: Toga nigdo ne potrebuje, ali vu najvejši sili, vu najvejšem pomenkanju guli domoroce to ni zdušno.

PAZAROVICH: Gdo je bolje guli: je li mi trgovci, ali vaša gospoda?

DIOGENEŠ: Vsi jednako.

PAZAROVICH: Naj bude, da vsi jednako. Ali gdo krivičneje? Postavimo, dojdju ladje z žitkom iz Banata, taki pitaju gospoda za cenu i potlam poleg ove cene svojega žitka prodavaju. Je ti ovo zdušno? Mi trošimo po dva meseca vu skuplevanju žitka, pute, foringe, koštu drago plačamo, i jezero neprilik i pogibeljih vžijemo, doklam ga vu orsag doprati-

mo. Za tulike anda naše stroške, trude i pogibelji, ako malo vekšega dobička potrebuje-
mo, ne li pravično? Ali je li od one gospode pravično, koji žitka domačega svojemi kmeti
pridelanoga i najdalje jedno dve vure vu hambare peljanoga, poleg naše cene prodavaju?
Kak zdušno i pravično moreju jednaku cenu z nami za svoj žitek potrebuвати? Ni li ovo
orsaga guliti? Pak jošče prez vsakoga spoznanja faliju se i gizdaju pred drugemi, koji
dražju cenu žitka svojega openezili jesu i nam zamerjaju, da duplirnoga dobička iščemo,
kak da bi se samem njim pristojalo siromaške domoroce guliti. Gospoda anda vaša (jesu)
zrok vseh dugovanj dražini.

DIOGENEŠ: Skoro da prav imate.

PAZAROVICH: Ne skoro, nego zevsema. Ar kuliko jih je, koji, akoprem imaju lepu priliku
vsa svoja openeziti, kajti vendar njim nigdar dosta ni, i zmirom se ufaju vekše cene, na
tuliko su pohlepni za dobičkom i dražinom, da čakajuč vekše dražine, rajši puščaju svoja
dugovanja pod nikaj prejeti, kak dostojnoga dobička prijeti. Ovak jim vino zevre, seno
zegnjuje, slanina ščrvive, žitek se pokvari, doklam iz želje vekšega interesa isti kapital
pod nikaj prejde. Anda vsa dražina od gospode dohađa.

DIOGENEŠ: Vu tom imate prav, ar muž malo ima, i onomu, kaj ima, ne zna drugač ce-
nu, neg od gospode ali kada vu varaš dojde; vidi najmre da purgarice prekuplevaju jajca
po četiri za groš, pak tržiju po dveh, anda niti on drugač, kak po dve dati ne če. Vidi, da
gospoda prodavaju cent masla po 55, po 60 fl, niti drugač funta, kak po 10, 11 ali 12 groši
ne da. Vidi, da gospoda urbarijalske kopune po 12, 14, 16 groši par ceniju, niti on svojeh
drugač ne da. Pak kakov privilegijum vekši moreju imati gospoda svoja dugovanja dra-
že tržiti, kak muži? Gdo se vendar najbolje proti dražini tuži?

PAZAROVICH: Gospoda, koja nigdar ne mogu zadosta drago prodati. Tužimo se, da nas
oštarijaš na oštarijah nemilostivno guli. Tomu su gospoda kriva, ar im arendu vsako leto
više zdižu i nigdar jim dosta ni, anda moraju i oštarijaši gledati, da kvarni ne budu i svo-
ju gospodu zasitiju. Vsemu anda cena i dražina dohađa od gospode, ar muž i malo za
prodati ima, i ono kada mu je za štribru, karminu ali svadbu sila, lahku cenu proda, re-
čemo, kaj je prav: v potreboči jeden z drugem tulji, a pri mošnji jeden drugoga guli.

DIOGENEŠ: Ali to ni prav.

PAZAROVICH: Pravo ali krivo, mi dva sveta ne popravemo. Poveč mi, je li gospon Miro-
bud doma. Imam ž njim nekaj osebjnoga govoriti.

DIOGENEŠ: Poznate ga?

PAZAROVICH: Kak ti mene.

DIOGENEŠ: Tak morate i vi malo dobra biti?

PAZAROVICH: Zakaj?

DIOGENEŠ: Kajti je on skup i preskup. Koji je pak skup, njemu je vsako zlo i vsaka kri-
vica lahku cenu.

PAZAROVICH: Toga ne veruj! Dapače je dober, ali spametno dober. Gde vidi hasen, pot-
reboču ali silu, je rasipno darežljiv. Da pak za nikaj ne daje i ne rasteplje, ima prav.

DIOGENEŠ: Ali se ne vušči najesti.

PAZAROVICH: Kajti je maloga obroka.

DIOGENEŠ: Ali kak more živeti?

PAZAROVICH: Kajti je tak pravičen.

DIOGENEŠ: Ali ja nisam pravičen, pak mi vendar ne daje, kak opravu i 5 fl na mesec za koštu.

PAZAROVICH: Kajti te hoće privčiti, da z malem zadovoljen budeš, i misli, da bi zlo potrošil, ako bi više imal. Metemtoga budi seguren, da ti pri njem zgubljeno ne bu, dapače kada hasen tvoja potrebuvala bude, pri njem duplit više, kak bi se nadjati mogel, spravljeno najdeš. Meni veruj, ar ga dobro poznam.

DIOGENEŠ: Oh, gospone, ako je tak, ja sem zaisto zlo sudil od njega. Ali vezda za njegovu službu idem vsemu svetu na mejdan.

PAZAROVICH: To mi je drago, ali pazi, da od toga mučal budeš, doklem vreme dojde tebe zahvalnoga iskazati.

DIOGENEŠ: Gospone, ja budem vu tom poslu slep, gluh i nem.

PAZAROVICH: Je li ovo njegovu hiža?

DIOGENEŠ: Je ovo. (Ide nuter Pazarovič). Ovo je jeden zmed tulikeh, koje poznam, poštenoga srca trgovca. Ar istina je, da trgovac i istina nikak se ne slažu skupa.

Spelanje četrtu

Pohabi i Diogeneš

POHABI: Ne znam, jesam li prav došel ali ne?

DIOGENEŠ: Vera ne znam ni ja, doklam ne budem znal, gdo su oni i koga iščeju.

POHABI: Ja sem vračitelj, koji sem sim k jednomu betežniku zvan.

DIOGENEŠ: To mi je jako drago, da su tak marljivi. Oni moraju čisto novi vračitelj biti.

POHABI: Zakaj?

DIOGENEŠ: Kajti novi vračitelji jesu jako marljivi, doklam jošče pri malom imetku jesu. Ali kada su vre nekuliko vremena i svoju mošnju vračili i ovu vre dobro natrpali, onda bi človek morao po nje hintove pošiljati, pak barem 10 ali 12 cekinov naprvo dati.

POHABI: Mladi vračitelji moraju vsigdar marljivi biti, da se brže prakšiša navčiju.

DIOGENEŠ: Anda zato, da se oni svojega prakšiša pri betežnike budu vučili, moraju njim dobro debelo plačati? Pak doklam ovi pri betežnikeh svojega prakšiša iščeju, za toga njega smrt najde. Pa kaj štimate, kak dugo ov prakšiš trpi?

POHABI: Kak su betežniki i kakve fele betegi.

DIOGENEŠ: Ja bi mislil, da se on najbolje svojega prakšiša navči, koji jedno grobje napuni.

POHABI: Proti smrti vračtva ni.

DIOGENEŠ: Ali je proti betegom. Lepo hvalim ja, da se budete vi nad menum prakšiša vučili; ar pri vsakom prakšišu človek mora više puta fuljati. Ako anda vi pri betežniku fuljate vu vašem prakšišu, kak budete znali onomu pomoči, koga ste pohabili? Vračenje betega je jedno veliko dugovanje, koje ne prakšiša nego pomoč potrebuje, i za ovu pomoč vredno je, da se vračiteljom plača, ali za prakšiš bi morali vračitelji betežnikom plačati, nad kojemi se vučiju. Ar je zaisto žalosno, da betežnik vračitelju mora z mošnjum

plačati, da se pri njem vračiti vuči i vnogi tulikajše življenjem plati, kajti se dobro zvučil ni.

POHABI: Ne moraš misliti, da takvi vračitelji bi tak malo v glavi imali, da ne bi znali pomoči; ar zaisto niti ime vračitelja niti svedočanstvo znanja svojega bi zadobili.

DIogeneš: O, gospone, na pismu more vnogo stati, ali je li vse ono istina? Pak je li se vsaki poleg onoga ravna?

POHABI: Ako se taki ne ravna vsaki, zato vendar vračitelju mora se vse preštimanje davati, ar vu Svetom pismu stoji: Poštuj vračitelja zbog potreboče!

DIogeneš: Anda zbog potreboče, ne pak zbog znanja njegovoga. Ali meni se vidi, da je Pavel apoštol vu Svetom pismu negdi takaj rekel: Poštuj vdovice, pak je taki pridal, koje prave vdovice jesu. Tak sudim, da se i ono vzeti mora: poštuj vračitelja, koji pravi vračitelj je, to jest koji zna i trsi se betežniku pomoči.

POHABI: Koji je pak vračitelj, koji se ne bi trsil: prvič iz ljubavi bližnjega, potlam za svoje poštenje!

DIogeneš: Ali pri vnogi je ljubav bližnjega tulike cene, kulike kostajnička šestica¹⁰, i da se ljubav bližnjega ne bi od njegove mošnje počimala, ne bi stanovito nigde drugde preštimanja imala, kak pri one, koji starinske peneze spravljaju.

POHABI: Koji je pak, koji ne bi hotel iz ljubavi bližnjega betežniku pomoči?

DIogeneš: Ali koji je, koji ovoga cila najprvešega ni imal, kada se je vračenja vučiti počel, da, kada on betežnikom pri zdravju, oni njemu pri mošnji pomagali budu. I zato si vsigdar vekšu skrb i truda vračitelji pri onom betežniku zemeju, od kojega se moreju nadijati vekšu plaču. Otkud lahko se vidi, da ne ljubav bližnjega, nego ljubav njegve mošnje vračitelja marljivoga včini, ar prava bližnjega ljubav proti vsakomu jednake skrbi i truda bi morala biti, ako je bila pravi cilj znanja vračenja.

POHABI: Mi se z nikem za vračenje ne pogađamo niti potrebujemo kakovu plaču, neg ovu spuščamo na volju betežnika.

DIogeneš: Prav je, ali načina vendar imate iz betežnika zvabiti više puti vekšu plaču, kak je vaš trud vreden bil, ali isti beteg potrebuval.

POHABI: Ovoga ja jošče ne znam.

DIogeneš: Dobro bi bilo, da ga niti vi, niti drugi ne bi znali. Metemtoga ja vam ga moram povedati, da sami presudite, je li ni skrovno intereseran, najmre: je, postavemo, jeden betežnik vu rukah vašeh vnogim jako poznan, ovoga vi raskričite, da jako vu pogibeljnom betegu leži, akoprem niti desetuu stran ni tak betežen. Odovud imate dvojrsvnu hasnu, ar malo betežnoga brzo zvrčite i zbog toga imate hvalu od drugeh, da ste pogibeljno betežnoga zvrčili i od istoga betežnika dvojrsvnu plaču. Ako pak morebiti vendar kak betežniku pripeti se vumreti, vi se ne bojite ogovorov, ar ste ga vre predi raskričali za pogibeljno betežnoga.

POHABI: Ov način je muder, ar duplit hasni vračitelju.

DIogeneš: To jest, ali betežnik vumre, ali ozdravi, on vsikak svoju plaču ima, niti se mora špota bojati.

POHABI: Doklam se mi ovdi pregovarjamo, moj betežnik si morebiti gorje čuti.

DIogeneš: Zato se ni treba bojati, ar je vre morebiti drugomu v rukah.

¹⁰ kostajnička šestica - najniža karta u taroku

POHABI: To mi ne bi drago bilo.

DIOGENEŠ: Zakaj? Mort bi ga vi brže zvrčali?

POHABI: Ne samo to, neg i drugač ni lepo vu vračiteljeh premenjati kakti v hruškah.

DIOGENEŠ: No, vište, kak vam pak iz ove reči van luče gizdost i nenavidnost.

POHABI: Ne to, nego kada betežniki vračitelje premenjaju, onda vsigdar od prvešeh vračiteljov ljudi zlo sudiju.

DIOGENEŠ: Ako zlo od vas sudiju, sami ste si krivi, ar zbog vaše nenavidnosti ne trpite drugoga vračitelja poleg, gde ako bi poštenoga srca bili pak bržešu pomoč betežniku, ne pak vam hasen želeli, sami bi morali druge jošče vračitelje pozvati, da kaj jednomu na pamet ne dojde, drugi se zmislí.

POHABI: Pak ako bi ovakov betežnik vumrl, gdo bi anda hotel kriv biti?

DIOGENEŠ: Ako bi pak vu vaše rukah vumrl, gdo bi anda kriv bil?

POHABI: Ja sam.

DIOGENEŠ: Pa kakvo bi drugo odgovarjanje vaše bilo, kak da mu ni pomoči bilo, to jest od vas i zbog vaše nenavidnosti, a drugi bi mu morebiti pomogli. Verujte meni, da ovakov zrok, zbog kojega vam je žal, da bi se drugi vračitelj k betežniku zval, najmre da ga sami hočete vračiti i sami odgovarjati, ovakov, velim, zrok je čisto prevzetan i istem betežnikom jako škodljiv, ar niste ni vi vse znanje vračenja pozobali, da bi se mogli prevzetno ufati, da ako ga vi ne zvrčite, ne bi ga niti drugi. Pak da bi vse znanje vračenja na prsteh imali, je li se morete ufati, da vam sreča posluži, ar pri vračenju betegov malo znanja pak vnogo sreče imati, je deset puti hasnoviteše, kak vnogo znanje malo sreče.

POHABI: Ali vendar koji veliko znanje ima, more se pri betegu brže znajti.

DIOGENEŠ: To je istina, ali je li more vsigdar betega i istoga korena od betega zgoditi, vu čem je najvejša sreča postavljena, kakti goder na loterije terno zgoditi.

POHABI: Ako vračitelj taki ne zgodi betega, zato mora probovati i vračtva premenjati, doklam najde pravo vračtvo, onda bude i betega znal.

DIOGENEŠ: Doklam vi vračtva premenjate, za toga više puti betežnik vumre, i ako ste nesrečni betega zgoditi, dvojvrsno betežnika na nikaj mečete. Prvič z vašem premenjanjem vračtvi zalejete ga do smrti, potlam pak zrokujete mu velike stroške na nehasnovita vračtva. Ovak vi poleg vašega znanja premenjajuč vračtva zmučete betežnika na telo i pri mošnji na 50 ali 100 fl, gde drugi poleg svoje sreče bi ga vu malom vremenu s kvarom največ 10 ali 15 fl zdigel. I zato ne morate zamerjati, da si betežniki poleščicu iščeju, više vračiteljov zoveju.

POHABI: Ali jesu i betežniki vnogi sitni¹¹ i svojovoljni.

DIOGENEŠ: Nima vsaki od Boga dara trplivnosti. Zato moraju zdravi ž njimi trplivnost imati i z lepem načinom nevolju njihovu [z]lahkotiti. Ar stanovito dobra, lepa i vesela reč vračitelja pri betežniku vnogi put onu žuhkoču vračtvi i betega slatku čini. Koji je pak betežnik, koji bude hotel vam trpeti, da zvan žuhke oneh napitkov, jošče od vas grubijanstvo podnašati i zbog ovoga vam plačati bi moral.

POHABI: Ja sem vre sit tvojega prodečtva.

¹¹ sitni - dosadni

Tituš Brezovački: Diogeneš

DIOGENEŠ: Ne zamerite, ako sem vas mogel z istinum zbantovati. Metemtoga vračitele preštímavam i vsega poštenja vredne držim, koji najmre k znanju svojemu i pravdenu ljubav bližnjega priložiju, ar se od ove velike hasne vse opčinstvo nadejati more.

POHABI: Gde je moj betežnik?

DIOGENEŠ: Ne zamerite meni vu tom, ar niti znam, gdo je betežen, niti gdo vas je sim poslal ali zval.

POHABI: Ovo je s človeka norca delati. Naj bude, drugi put budem spametnejši.

DIOGENEŠ: To jest date se predi jedno tri puta prositi, neg se k betežniku potrudite po navadi.

POHABI: Tak ravno. (Odide).

DIOGENEŠ: Srečen put! No ni li človek jedna najsiromašneša stvar na svetu. Doklam je zdrav, vživaju ga prijatelji, peganjaju neprijatelji, vsakojačka pripečenja ga mučiju, nesreča ga tere; kad je betežen, guliju ga vračitelji, barberi i apotekari. (Zmisli se na jeden put i vudri se z rukum v glavu). Da te šmentaj, ja sem skoro poleg ovoga prodečtva zabil onomu Zmeknirepu poleg našega dogovora, steklo vina, hleb kruha i falat pečenke vu dogovorena mesta postaviti. Morebiti je vre kesno? Metemtoga ja idem taki ova zvršiti, budemo vre potlam čuli, kaj z toga zide. (Odide).

Spelanje peto

Hermenegild i Pazarovič

HERMENEGILD (iziduč skup van iz svoje hiže govori): Ako anda, kak rekel jesem, po novinah ne zeznam za njega, tak več drugoga načina ne bu, kak se nadijati, da se barem na drugom svetu zestanemo.

PAZAROVİČ: Kak rekel jesem, pod ovem imenom i pridevkom, kak vezda imaju, za njega nigdar ne zeznaju, neg idem ja vezda taki k novinaru i napišem s pravemi imeni i pridevkih, gdo koga išče, i naj budu segurni, ako brat njihov jošče na ovom svetu je, da za njega zeznaju. Metemtoga pisal budem ja i Najvideru, a on i z onem svetom korešpondenciju ima, da se odonud informerati da, je li vre prek linije tam prešel ali ni.

HERMENEGILD: Prosim anda za naše staro znanje, naj činiju, kak sudiju najsigurneje, ja zaisto hoću biti zahvalen.

PAZAROVİČ: Druga zahvalnost kak stalnost prijateljstva mene veselila ne bude. (Odide).

HERMENEGILD: Naj bude! Hoću videti, kaj iz ovoga drugoga oglasa zišlo bude.

Spelanje šesto

Kelner i Hermenegild

KELNER (dojde naglo i zasopljen od veselja krikne): O, hvala Bogu višnjemu, da su pak zdravi i friški!

HERMENEKILD: Gda sem pak betežen bil?

KELNER: Pred jedum vum čul sem, da jim je na jeden put velika težina došla i na pol mrtvi na zemlju opali jesu. Ja pun straha drčal sem, kaj sem mogel po vračitelja i komaj Pohabija našel jesem na Pilearu pri Lovrencu i ovoga sem k njimi najbrže poslal.

HERMENEKILD: On je bedak, koji te je tak vkanil, ti si pak još vekši norc, da si prvu reč veruval i hotel si vzeti onu skrb, koja na te ni spadala. (Othadžući tiho z sobum govori). Razmem ja, kam to cila. (Odide).

KELNER (gledi za njim i sklimavajuć z glavum veli): Vsaki drugi pošten človek bi mi barem zahvalil, da sem se za njega skrbel, ov me je pak jošče zešpotal. Ni li ovo vražja tvrda glava, ovo ni človek, ovo je kalmuk Lucifer. Štimal sem, da mu ovak zvabim kakovoga novca, da mi barem na zahvalnost truda naplati, on pak grubijan nekakov je me opsuval i norca ozval. (Zmeknirep kakti skrovnoznanec odzad luče i poslušaj; kelner dalje govori). Ni zahman, da je vu Ameriki med onemi pesoglavci bil, koji za dobro zlo vračaju i mesto plače bližnjega pojedu. Vezda mu pak ne bi kakvu pomoć hotel vučiniti ali poiskati, ako bi taki vcrkaval pred menom. Vezda mi se je tak zameril, da ga nikak ne trpim i da mu ikak morem, rajši bi mu naškodel neg vse njegovu blago.

Spelanje sedmo

Zmeknirep, kakti skrovnoznanec, i kelner

KELNER (Zmeknirep iz jednoga visokoga mesta skoči pred kelnera, kak da bi iz zraka opal i nato kelner odskoči, počne se križati i govori z strahom): Vsaki duh Boga hvali.

ZMEKNIREP: I ja ga hvalim.

KELNER: Anda ti nisi vrag, poteri te križno drevo? Kaj si pak? Kaj iščeš ovdi?

ZMEKNIREP: Ja sem človek, kak i ti.

KELNER: Kaj pak po zraku iščeš?

ZMEKNIREP: Kajti je meni moguće tak po zraku, kak po zemlji hoditi.

KELNER: Anda si coprnjak?

ZMEKNIREP: Nisem, neg jesem skrovnoznanec, kojemu zračni i zemeljski duhi na službu jesu.

KELNER: Tak si posmetuh.

ZMEKNIREP: Nisem, neg njihov zapovednik. Hočeš videti moju mogućnost?

KELNER: Daj probuj, ako kaj znaš!

ZMEKNIREP: Daj simo tvoju kapu!

KELNER: Naj bu, naj, na dobrom je mestu.

ZMEKNIREP: Anda dobro. Ovo je škrljak. Pazi, kam ti ja ovoga hitim, onde ti mora postati taki, kaj god želiš.

KELNER: Hajde! Ja sem ravno vezda jako žeden, ne bi li mi vina zmoget?

ZMEKNIREP: Anda dobro. (Vzeme svojega škrljaka, prepelja ga v križ čez noge govoreč): Hokuš, pokuš (i hiti ga tam, gde zna, da je vino, i reče kelneru): Hodi tam, pak probuj!

ZMEKNIREP (vzeme i pije, i kada odmekne, odehne si i reče): Ahah (... pak ga preda kelneru).

KELNER (prime, pokuša malo i reče): Vino, vino na moju pravdu! (Onda dobro potegne i kad odmekne, reče:) Ahah, vre dober čas nisem tak tečno pil. Domine hokuš, pokuš, ne bi li znali jedno malo i k napitku preskrbeti?

ZMEKNIREP: Zakaj ne! (Vzeme škrljaka i križajuč hokuš, pokuš kak i predi, hiti ga tam, gde zna da je kruh, i veli): Poglejda tam!

KELNER (ide i veli): Je bogme celi hleb kruha! To je zaisto meštija, koja sadašnje vreme vnogo hasni. (Otrgne si kruha i veli): Tečen zaisto alla Baričević! Ala sam nejde žmahno po grlu. (Vzeme svoju kapu, pak ju da Zmeknirepu govoreći:) Nate, ne bi li zmogli gde kakve pečenke, ar ne žive človek o samem kruhu.

ZMEKNIREP: I to je moči. (Vzeme kapu, čini kak i predi i veli skupa:) Hoccius docctius. (I reče kelneru, kada kapu tam hiti, gde je pečenka:) Poglej tam vu on kut!

KELNER (ide tam, pak pun veselja krikne): Ho, ho, victoria, victoria! Ovo je jeden lepi falat pečenke! (Zagrizne i veli): Ova je žmahneša, kak ona čokovina našeh mesarov po 10 kr. Ova mora zagorska teletina biti. (Vzeme steklo pod jednu, kruha pod drugu ruku, v levi ruki pečenku, v desni pak kapu držeč veli:) Vezda si ovo slobodno odnesem?

ZMEKNIREP: Slobodno!

KELNER (ide pomalo pak se najenkrat nekaj zmisli i vrne se pak veli k Zmeknirepu): Ne bi li vi kaj više znali?

ZMEKNIREP: Ovo je moje najmenše.

KELNER: Ne bi li vi znali onak, postavemo, komu nagoditi, ki bi se komu zameril?

ZMEKNIREP: To najlakše! Hočeš ga skončati? Ali mu ruku ali nogu vtrgnuti?

KELNER: A toga ne, to bi preveč bilo, neg onak jedno malo (kaže z rukum) koga prebaštonati, da bude dobro čutil, ali vendar ne bude mogel znati, od koga je to.

ZMEKNIREP: Morem i tak, ali samo po neviđenem načinu.

KELNER: Tak, tak! Tak bi i ja rad, ar človeka onak prehariti, da se zna, gdo ga je haril, bi mogel vragometno nadotji. Neg neviđeno, tak, da bi dobro čutil, pak vendar ne bi znal, otkud je. Kak sem ja negda videl, da je nekakov okruglo steklo imal, koje je zval lektrum, pa kada je ovo nabrusil, onda ako se je 50 ljudih (prijetlo) i skup za ruke držalo, pak se je samo prvoga doteknul, vsi su se stresli, kak da bi je z batinom po pleči ožgal. Ne bi li mort vi to isto znali? Ali nimate stekla? To je.

ZMEKNIREP: To ja morem prez vsakoga stekla včiniti, ar je više načinov elektruma. Postavimo: ja morem samo palicu moju vu jedno sukno oštro ribati, i potlam kak se doteknem ali vudrim malo ali oštro, onak drugi čuti, koji samo na jednakom podu ž njim stoji. Neg tomu je dvoje potrebno.

KELNER: Ako je moguče, rad včinim.

ZMEKNIREP: Moguče je, ali ti ovoga ne bi hotel včiniti.

KELNER: Samo poveč, ja ti taki odgovorim.

ZMEKNIREP: Najprvič znati moraš, da ja drugač nikak toga včiniti ne morem, neg po drugom. Drugač pak ne ču, kak za dobru plaču.

KELNER: Kaj se plače dotiče, za nju ja dober stojim. Neg to drugo bi rad znati.

ZMEKNIREP: Predi moraš povedati, nad kem i kak se hočeš fantiti.

KELNER: Najprvič anda jeden je gospon ovde na kvarteru jako i prejako bogat, ali skup jošče gorje. Ov mi se je vnogi put tak zameril, da mu nikak oprostiti ne morem; kajti pak na drugem se fantiti škodum zdravja ali življenja ne bi hotel, zato ako bi ja njega kak preštampati mogel, da bi on čutil dobro, pak ne bi znal, od koga je to došlo, i ovak bi moje srce na mestu bilo.

ZMEKNIREP: Ovde ti ja drugač pomoči ne morem, neg ako hočeš poleg mojega elektruma.

KELNER: Kak to?

ZMEKNIREP: Najmre, ako ti sam hočeš, da ja s palicum tebe budem haril, ter ovak i on bol on čutil bude.

KELNER: Lepo hvalim za takvu pomoč.

ZMEKNIREP: Drugač toga včiniti ni moguče, da on ne bi znal.

KELNER: Kaj bude to meni hasnilo, ako i ja poleg trpel budem?

ZMEKNIREP: Istina je, da budeš trpel, ali vsaka bol na koncu je gorša, zato onu bol bude on mnogo bolje čutil, kak ti, ar se pri tebi počne, pri njem se dokonča. Gde se pak dokonča, onde je vsigdar devet puti jakša i gorša.

KELNER: To zadnič bi se jošče zašlo, ali (češe se odzad) govore ljudi: da kaj boli i smrdi, ni lepo niti dobro.

ZMEKNIREP: Sram te budi, da ne bi kaj podnesti hotel, da se nad drugem sfantiš, pokehodob znaš, da ono, kaj ti trpel budeš, drugomu devet puti bolje dodija.

KELNER: To je istina, to je jedna viteška rezolucija, ali vendar odzad jako žekče. Pa kuliko bi se ufali udarcev dati?

ZMEKNIREP: Šest, dvanajst, dvajset i četiri, ali više, kuliko hočeš.

KELNER: O, šest ja mislim, da bi mu dosta bilo?

ZMEKNIREP: Ali od svakoga udarca meni predi forint na ruku.

KELNER: Ja mislim, da bi mu i tri za vezda dosti dodijati mogle.

ZMEKNIREP: Menje od šest pogodeneh, plačeneh i odmerjeni bi tuliko hasnelo kuliko nijeden.

KELNER (češe se za vuhi i odzad): Ovo je, to je istina, jeden lepi način drugoga neviđeno prehariti, samo da se ne bi moralo od toga platiti i deveta stran boli trpeti. Ja imam drugač jednu veliku volju sfantiti se nad onem skupcem, ali su poleg vragometne kondicije.

ZMEKNIREP: No hočeš ali ne, ja se nimam časa štentati, ar mi vre vura dohađa, za kojum moram drugde biti, gde sem se za pol drugi tucet korbačev pogodio.

KELNER: Pak gde to? Prosim te, ovo mora vragohitani človek biti i jako fantliv.

ZMEKNIREP: Ni človek, neg je jedna kuhinska dekla, koja se hoče nad sokačem fantiti, kajti ju je železnum lopatum po pleči stukel zato, da mu je na mesto peršina hrenovoga korenja vu govedinu dela.

Tituš Brezovački: Diogeneš

KELNER: Eh, ako jedna zamusana dekla more 18 korbačev podnesti, morem i ja jedno 6. No, ovo ti je 6 fl za 6 palic, ali tak da po moji volji budeš vudirat.

ZMEKNIREP: Kak goder budeš ti sam hotel, neg to da vezda ne morem taki, ar imam, kak sem rekel, vuru drugdi, neg čez jednu vuru budem mogel služiti.

KELNER: S tem bolje. Za toga si ja z ovem vinom žile i telo objačim, da budem segurneje mogel onomu staromu nagoditi. (Odide).

ZMEKNIREP: Ha, ha, ha! Ovoga vre imam v šakah. Ov se pod nikakov način van skrpati ne bude mogel.

Spelanje osmo

Diogeneš i Zmeknirep

DIOGENEŠ: No, kaj je?

ZMEKNIREP: Bolje neg sem se nadjal.

DIOGENEŠ: Ti moreš vragometen cigan biti, da ga vu vse vputiti moreš, kak ti se vidi.

ZMEKNIREP: Vino, kruh i pečenku je odnesel. Ovo je včinito, da mi je vre naprvo 6 fl. platil za 6 palic, koje ja njemu budem odzad odbrojiti moral.

DIOGENEŠ: Kak to?

ZMEKNIREP: Vputil sem ga, da ja morem človeka tak prehariti, da onoga boja drugi devet put gorje čutiti mora. I kajti se je njemu tvoj gospon negdi zameril, zato da se nad njim sfanti, hoče 6 palic podnesti.

DIOGENEŠ: Kak si ga pak vu to vputil?

ZMEKNIREP: Z lepem načinom: on nekaj, ja nekaj, i ovak smo skovali, kaj mu potlam i žal bude.

DIOGENEŠ: No toga se ja ne bi nigdar domislil.

ZMEKNIREP: Niti ja, da mi ne bi bil sam dal priliku. Budeš videl, on ti negdi bude tuli-kajše ovoga načina probuval pečenku i vino iskati, ali hočemo se pripraviti, da mu presedne.

DIOGENEŠ: Samo budemo morali dobro oko na njega imati.

ZMEKNIREP: Daj mira, on nam ne vujde. Ja idem vezda po moju meštriju. (Odide).

DIOGENEŠ: Ha, ha, ha! Ako bude coprati probal, hočemo mu napiti, da mu presedne.

Spelanje deveto

Ferdinand i Diogeneš

FERDINAND: Ne znaš, kak je onomu siromaku?

DIOGENEŠ: Kaj bi huncvutu bilo, dobil je kruha, vina i pečenku i s tem je odišel.

FERDINAND: Gda?

DIOGENEŠ: Malo predi.

FERDINAND: Kak bi to moglo biti, neg će po coprije.

DIOGENEŠ: Ah, kaj bi coprija nego po naturalski.

FERDINAND: On, vera, vtrgnjenu nogu po naturalski tak brzo ni zvrčil.

DIOGENEŠ: Kaj si je nogu vtrgel?

FERDINAND: Pak nisi toga znal?

DIOGENEŠ: Malo predi je hodil, kak mora biti.

FERDINAND: I malo predi su se konji poplašili i njemu nogu vtrgnuli.

DIOGENEŠ: Kam se je pak vozil?

FERDINAND: Bil je pred vrati vuličnemi i na jeden put dotekli su splašeni konji, njega dole zmotali i nogu mu vtrgli.

DIOGENEŠ: Siromak, vezda mi ga je pak zaisto milo.

FERDINAND: I meni. Siromak, gdo mu bude vezda dvorit? Ja sem zadnič rekel kelneru, naj ima skrb na njega, ja mu truda naplatim.

DIOGENEŠ: Kojemu kelneru?

FERDINAND: Našemu.

DIOGENEŠ: Vendar je on, kojemu je noga prelomlena.

FERDINAND: Eh, kaj bi on, neg jedan drugi stranski človek.

DIOGENEŠ: Oho, gospone, mi smo vu dveh melineh bili: oni su mene za stranskoga pitali, ja sam pak za kelnera odgovarjal i njega miluval.

FERDINAND: Dapače, kelner mi je dotekel povedat za njega i ja sem mu taki po barbera postal. Neg prigledavaj više puti k njemu, ar mi se barber vidi ž njimi ophajati, kak da bi bivola vu rukah imal.

DIOGENEŠ: O, tomu se naj ne čudiju, ar im je malo koji fine ruke; tak im betežnika po postelji premečeju, kakti mesari brave, kad ji koljeju.

FERDINAND: Ti samo pazi i opomeni ga, da človeka v rukah ima, naj mu ne dela više muke, neg ju ima.

DIOGENEŠ: To im malo hasni, ar im oni na jednu reč imaju sto grubijanskeh odgovorov; neg človek je mora jako gladiti z rečmi i hvaliti, onda su jedno malo milostivnejši, drugač tak im betežnika krišteraju, da mu vsa čutenja zabegnu. Najmre pak ako se človek na one nameri, koji su negda pri taborskeh špitaleh bili, ar oni su od koje se veli: nikakva vera niti milosrdnost je pri oneh, koji za tabori ideju.

FERDINAND: Ovakvi bi pak morali vnogo znati, ar imaju priliku vsakojačke betege vračiti.

DIOGENEŠ: To je prav, ali kaj da im vse na jeden način vračiju.

FERDINAND: Kak to?

DIOGENEŠ: Z gladom na smrt.

FERDINAND: Ah, to je krvoločen način.

DIOGENEŠ: Ali je viteški. Ar ako se je Laudon tak dobro držal, da je neprijatela tri jezera poginulo, ovi su vu špitaleh još bolši vitezi bili, ar su segurno po 4, po 5 jezer domačev

soldatov potukli. Ako je neprijateljskoga grada z gladom predobil, oni su z gladom cela grobja napunili. Pak ako su morali kam špitala prenašati, tak su siromaško ljuctvo na kola natrpali, kakti urbarijalske kopune v gajbe, pak poklam su do mesta došli, komaj su polovicu dopeljali.

FERDINAND: Kaj hočemo totu mi pomoči? Samo ti pazi na mojega betežnika. (Odide).

DIOGENEŠ: To bude moja skrb. Ali predi vendar moram jošče na poštu iti. Aha, ide kelner vezda na moj štand. (Odide).

Spelanje deseto

Kelner

Mojega pečenkara jošče ni, naj bude! Hoču ja metemtoga probati, ne bi li mogel i ja kakov hokuš pokuš napraviti, ter meni jošče jedno steklo vina onak poiskati, da si objačim kotrige. Hajda hoču probati. (Vzeme svoju kapu i počne križati z njum i reče:) Hokuš, pokuš! (pak ju hiti vu on kut, gde je vino našel, zatem ide gledet i kada se prigne, jeden ga z druge strane poleg odzad dobro vudri, nakaj se kelner friško zdigne, odzad prime i obrne, pak reče:) Ahah, ovde su počeli odzad točiti! Mora biti vre nadignjeno vino. (Zdigne zatem kapu, pak veli:) More biti barem kruha najdem! (Križa s kapum, govori ter ju hiti, kak i predi, i taki ide tam gledet, gde ga pak iz scene z jednum krušnum lopatum odrine, da opadne, nakaj se friško stane i reče:) Ovde sem pak zaran došel, ar kruha stoprav v peč mečeju. (Pak kapu zdigne i veli:) Barem pečenku mort najdem? (Nato pak z kapum križa, govori i hiti ju vu trejti kut, pak ide gledat:) Ovu barem moram najti! (I kada se prigne, hiti mu znutra na pleča jednu veliku kost; on se friško zdigne i prime kost vu ruke pak veli:) Ovde sem pak kesno došel, ar su vre vse meso oglobali. (Hiti kost nuter i zdigne si kapu pak ju steple i govori:) Prav ti se reč veli: Kakvu gdo meštiju zna, onakve se naj drži! Meni nikaj na ruku nejde, kakti niti ciganu žito.

Spelanje jedenajsto

Zmeknirep, kakti skrovnoznanec, i kelner

ZMEKNIREP: Dobro da si ovde!

KELNER: Je li? Vre su me dobro zgostili.

ZMEKNIREP: Gdo?

KELNER: Duhi. Ja sem hotel siromak jedno steklo vina na ov način, kak si ti malo predi, z mojum kapum poiskati, pak kada sem po nje išel, tak ti me je odzad vlejal, da sem se komaj osovil, a nigde nikoga nisem videl. Potlam sem kruha iskal, pak ti me je z lopatum odrinul, da sem se rastegnul. Zatem hotel sem si pečenku najti barem, ali me je z nekakvum suhum kostjum tak pošestil po plečih, da sem skeknul.

ZMEKNIREP: Sreča tvoja, da ti je jošče tak prešlo.

KELNER: Kaj bi gorje moralo?

ZMEKNIREP: Hvali Bogu, da su ti kosti cele i glava na mestu, ar koji ni zapečaćen, on se ne sme prez velike pogibeli vu takve skrovnosti pušćati.

KELNER: Toga nisem znal. Sreća moja, da su me s tem otpravili.

ZMEKNIREP: Ali da nam vreme ne bu za nikaj, hoćemo mi našu operaciju početi, ar potlam nimam časa.

KELNER: Kaj onu s paličjem?

ZMEKNIREP: Koju pak drugu?

KELNER: Ja sem si premislil i sudim, da bi mi jošće nekuliko vremena počekati, doklam se on meni bolje zameri i ja budem na njega bolje ljut.

ZMEKNIREP: Ovo ti se mora vu tulikeh vurah vsigdar dokončati, za kuliko vudarcev je pogodba vučinjena.

KELNER: Eh, ja se hoću rajši pomiriti ž njim, kak siromaka staroga dati prehariti; naj ti slobodno plaća ostane!

ZMEKNIREP: To ni dosta, ako ne češ pri pogodbi ostati, ja njemu povem tvoje nakanjenje, i ovak tri put gorje nadojdeš. Vezda premisli, kaj hoćeš?

KELNER (misli si, češe se za vuhi i veli): Ja sam pak i ovde vu vražje školi. (Pak misli i veli:) Eh, mogla je jedna dekla 18 korbačev podnesti, morem i ja 6. Hajdada! (Pripravlja se leći). Neg znaš, kaj! Ja budem dobro poslušal, je li on vnudri bude kakvo znamenje boli daval, i poleg toga budem se ravnal i tebi povedal, je li menje ali bolje moraš vudirati. (Zatem si leže prav pred vrata Hermenegildova i reče:) No vezda počni, ali po malo, vre ti ja bum povedal, kak bum hotel.

ZMEKNIREP (vudri ga po srednje).

KELNER (tiho zaječi): Ahah, ova je topla bila. (Zatem posluša pred vrati Hermenegildovi pak veli:) Aha, skući jedno malo, skući, dajda jedno malo bolje pritisni!

ZMEKNIREP (vudri ga malo bolje).

KELNER: Teremtete! (Prime se odzad). Ova vragometno žekče. (Posluša pak pred vrati). Slivče bogme i ov nutri. Čakaj, čakaj, trpim ja, trpiš bogme i ti! Ovo ti je za on dinjar, kojega si mi prikazal. (Reče proti Zmeknirepu srdito:) Dajda, brate, ožgi, ali dobro!

ZMEKNIREP (ožge ga živo).

KELNER: Uh, ruka ti vsela! Vem nisem rekel tak preveč jako.

ZMEKNIREP: Neg kaj bi drugo, naj on nutri dobro trpi.

KELNER: Prav imaš, prav (Posluša pak). Vezda si zdihava, moralo mu je do živoga dojt, kak i meni. To su vre četiri.

ZMEKNIREP: Nisu, ne, nego samo tri.

KELNER (češe se za vuhi, pak milo reče): Tri (Pak se rozgotom nasmeje). Hahaha, no naj me vezda premisli jeden človek, kakov sem ja osel! S čista mira dam se hariti ni kriv, ni dužen.

ZMEKNIREP: Ali on nutri bolje trpi.

KELNER: Jo, jo, prav imaš, na njega sem bil skoro zabil. Dajda ti njemu pak jednu toplu osmekni!

ZMEKNIREP (vudri živo).

KELNER: Da te prešentaj, to je preveč! Da me ne bi sram bilo one dekle, bi ti taki vušel.

ZMEKNIREP: Poslušni vnuter, poslušni!

KELNER: I pak sem skoro zabil, a poleg njega se moram ravnati. (Poslušaj). Čuješ, ti mene nisi moral dobro vužgati, ar se nutre ovomu zeše, dajda ti njega flapi onak po kaprolski, da mu se ne bude hotelo zehati.

ZMEKNIREP (vleje ga živo).

KELNER (skoči na jeden put gore): No vezda pak ne morem več. Ovoga šestoga mu hoču oprostiti, i tak je dosta dobil.

ZMEKNIREP: Vezda jošče gorje nadojdeš, ar ako ovoga ne podneseš, ja mu povem, pak onda kaj bude?

KELNER (odihava si): Hooooo! (Pak se odzad češe). To je bogme istina, on bi me dal na meh odreti¹². (Leže si po malo dole, pak skupa pita:) Kuliko je vre?

ZMEKNIREP: Pet vezda, jošče toga šestoga ni moguče, da ne bi kak tak podnesel.

KELNER: Naj bude, da sem vre počel, hoču do kraja biti magarac.

ZMEKNIREP: I pak nisi posluhnul, kak si on čuti?

KELNER: Vre mi je i čujenje zabeglo, ar mi nekaj vu vuhi pišči, kakti vu ježuvičkeh orgul. (Poslušaj.) Je ti bogme zadremal, dajda ti njega zbudi! Ali onak znaš: ajns, cvaj, draj, pak ga vlej, kaj moreš!

ZMEKNIREP (vudri ga, kak najbolje more.)

KELNER (obrne se friško pak si sede): Erdegata, ova ti je vse one prve zafrigala.

ZMEKNIREP: Ja sudim, da je ovu dobro čutil.

KELNER: I ja sudim, ar je takva bila, da je meni nekaj vu vuhih zacvililo. (Stane se gore.) No ovo je jedna operacija (Hodi razbito, pak se namirom odzad gladi), koju niti sem čul kada, niti zabim, doklam živ budem.

ZMEKNIREP: No vezda sem ja moje zvršil, vezda idem. Ako me jošče kada potrebuval budeš, za me lahko spitaš. (Odide).

KELNER: Naj vrag za te pita, ne ja. Ja sem ov čas ze vsem svetom mira napravil, niti se meni gdo več zameri niti ja drugomu. Haj, haj, haj, ovo je jeden nečujen način nad drugem se fantiti. Ov bi se moral za Recipe vsem onem prepisati, koji su fantlivi, ja kriv, ako se ne bi svojemi neprijatelji bržčas pogodili.

Spelanje zadnje

Hermenegild i kelner

HERMENEGILD: Kakva je to larma? Gdo kriči? Gdo erdegata ovde?

KELNER: Ja ne znam, ja sem ravno vezda sim došel; neg sem čul nekaj, kak da bi oni bili javkali. Kaj jim fali?

HERMENEGILD: Ja javkal? Kada?

¹² na meh odreti - oderati kožu

Tituš Brezovački: Diogeneš

KELNER (prime se odzad): Haj, haj, malo predi su skučali, kak da bi jih gdo haril?

HERMENEGILD: Meni, hvala Bogu, nikaj ni, neg jeden bogec pod mojem oblokom je jako skučal.

KELNER (tiho i žalosno veli): Bogec? (Prime se za glavu.) Bogec je skučal, a ne oni?

HERMENEGILD: Kaj bi ja, neg če si obnorel. Hodi ti meni rajši po Diogeneša, da mi pomore dugovanja na put spraviti, ar budem odovud othajal. (Odide).

KELNER: Ah, hodi do vrata! I tak si mi vnogomu kvaru i boju zrok. Haj, haj, jaj, jaj! Bogec je pod oblokom skučal, a ja sem štimal, da je on, pak sem jošče onoga huncvuta komandal, da naj po kaprolski bije. Pak koga je bil? (Bije se z šakum v čelo). Tebe, osel, tebe, ki si se pošteno sam nad svojum bedastočum sfantil. Ha, ha, premisli grešni človek, ni li ovo jeden huncvut ober vseh huncvutov, a ja pak osel ober vseh oslov ovoga sveta. Dal sam mu za vsaku batinu forint, kričal sem jošče naj oštro pošikava, pak se nisem zmislil, da ja trpim. Ovoga nisem nigdar čul. Pak me je jošče k tomu z nekakvum prokletum deklum snubil, kak da bi se ona bila dala pod ov način 18 vudarcev dati. Ovo je fino, neg če bi ju bil vrag tental, ali bi još vekša oslica bila, neg sem ja, kojemu vendar para ne bi vkriž sveta našel. A kaj bi vezda drugo neg trpeti, pak mučati, ar bi se drugač deca z mene zesmehavala. Haj, aj, aj! (Češe se odzad i nuter iduč govori:) Ti magarac magarski, ti!

DOGOD ČETR TI

Spelanje prvo

Diogeneš

(Donese vre osnaženu opravu od obodveh gosponov, vsaku na svojih rukah i vu vsaki ruki jednoga lista; opravu postavi na stolek, pak liste pregledava): To je čudnovato, vsaki zmed ovih dveh je imal lista vu žepu. Hoču jedno malo pogledati na koga spadaju; ne bi li pak ja nje raznašati moral? (Čteje jednoga:) **Ovo pismo spada na gospona Svetloglasa, tolnačnika kraljevskoga, koji vu imenu Petra Ljubimira brata njegovoga Paula Ljubimira ziskava na izvršenje.** Vidiš, vidiš, ja nisem znal, da vu mojega staroga gospona peršoni kraljevski tolnačnik je i da on ne Miribul neg Svetloglas zove se. (Čteje drugoga:) **Spisanje celoga življenja Paula Ljubimira, koji brata svojega Petra Ljubimira po svetu išče, spadajuče na gospona Milomajkoviča, mojega prijatelja.** Ovoga lista moj gospon ali je sam pisal, ar je skoro nekak jednako pismo, ali je stoprav vu ruke dobil, da ga preda tomu gosponu Milomajkoviču, ar se on sam bogme tak ne zove. Metemtoga meni se vendar čudnovito vidi ovo dugovanje: dva brati ziskavaju se po svetu i od ovih dveh pisma jesu vu žepe mojih gosponov. Obodva vendar druga imena i pridovke imaju. Bože, kaj da vre iz te skrovnosti zide, je li se gde te brati znajdu ali ne? Dalko od sebe ne moraju biti, ter vendar takov je med njimi zastor, da ga nikak predreti ne mogu. Ovo ravno negdo sim ide i ja sem na sreču z mojem delom gotov. (Pobira opravu friško i liste vu žepe spremeni vu naglosti i oprave raznese vu hiže i taki povrne). No vezda sem vsa pripravil i zesnažil.

Spelanje drugo

Hermenegild i Diogeneš

HERMENEGILD: Vezda več drugoga načina ni, kak domovinu pak ostaviti. Diogeneš, jesi mi vsu opravu zesnažil? Ar čez malo vremena nakanil sem othađati.

DIogeneš: Pak kam nadalje?

HERMENEGILD: Otkud sem došel.

DIogeneš: To bi anda bilo, kak da bi hoteli vumreti, ar iz zemlje jesu došli i tam pojti moraju.

HERMENEGILD: Ne maram, ako mi i na takovi način putovati bude, barem jeden put vu počinek dojdem.

DIOGENEŠ: Komu pak mene ostaviju?

HERMENEGILD: Za te sem tak dobro oskrbel, da ti ne bude potrebno po ljudskih¹³ služba hoditi, samo pazi, kak živel, trošil i gospodaril budeš. Onda, kada ja na othotku budem, dobiš tvoje, kaj tebi ostavil sem.

DIOGENEŠ: Ali se ja nikak ne dam vputiti, da bi oni kam odhađali, ar jošče za brata nesus zeznali, pak kaj bi im hasneli tuliki trudi i vu novinah obznanki, ako bi predi, kak je potrebno, hoteli othađati.

HERMENEGILD: Kaj pak hoču. Domovina moja je tak jalna, da mi onoga pred menum taji i skriva, kojemu je dopustila i z ljubavjum i z rodnom bratu mojemu biti. Anda drugoga načina ni, kak nazad vu Ameriku oditi, kade barem ovoga mira na srcu budem čutil, da niti mi ona domovina je, niti se vu nje zadržavati more brat moj.

DIOGENEŠ: Ako pak za brata zeznaju?

HERMENEGILD: Onda nejdem.

DIOGENEŠ: Ali ako se za njega zezna, doklam oni putuvali budeju?

HERMENEGILD: Onda ali on k meni, ali ja k njemu dojdemo.

DIOGENEŠ: Pravo, onda i ja putuval budem.

HERMENEGILD: Hočeš vezda z menum iti?

DIOGENEŠ: Onda im povem, kada na othotku budeju, ar se ja najleže na put spravim.

HERMENEGILD: Anda dobro; čez nekuliko dnevvov budemo othađali. (Odide).

DIOGENEŠ: Oho, to je i ov brata svojega zgubil. To je čuden orsag, gde se brati zgubivaju, pak se najti ne mogu. Ne bi zres pak ovi dva, koji brate svoje ziskavaju, sami brati bili? To bi lepo bilo tak blizu skupa, pak bi se tak dalko ziskavali. Moglo bi biti. Ali jeden se zove Miribul, drugi Burimil, to su dalko razlučeni pridovki. Hoču ja vendar skrovno zezvedati, morebiti dojdem ja i onem listom i tomu na konec. A to ne more biti, da bi oni dva brati bili, vendar se vsaki dan vidiju, pak se ne bi poznali, to bi več kak čudo bilo!

Spelanje trejto

Ferdinand i Diogeneš

FERDINAND: Dobro, da si ovde. Jesi bil pri betežniku?

DIOGENEŠ: Jesem. On si bolje čuti i rana mu cele. Drugač vsa potrebna ima i kelner mu dvori kakti bratu.

FERDINAND: To me veseli, da je tak skrbliv i marliv. Ja se tulikajše trsil budem njemu trude njegove naplatiti.

DIOGENEŠ: I žena kelnerova tak mu z juhama dvori, da bi se mogel kupati vu njih.

FERDINAND: I ona ne bude zablana.

¹³ ljudski - tuđi

DIOGENEŠ: Barber, kuliko spazil sem, tak se zadržava, da se betežnik proti njemu tužiti zroka ne bi imal, samo da je jedno malo len vu pohadanju.

FERDINAND: Kajti se morebiti zanaša na dobre ljude, koji mu dvoriju; i to je sreča betežnikova. Rečeš barberu, naj mi conto napravi, da ga splatim. Jesi mi zesnažil opravu?

DIOGENEŠ: Morebiti kaniju i oni putovati?

FERDINAND: Najlekše, ar sem vre vnogo let ovde prez vsake hasni.

DIOGENEŠ: To je istina, da bi mi bili vu oveh letih od varaša do varaša putovali, bi više v žepu imali, ar se ne bi na takve prijatelje nameriti mogli, ki bi nas do kosti oglobali, i potlam kakti ožmeknjenu lemonu zahitili i morebiti vre vu tom vremenu bi bili za brata zeznali.

FERDINAND: To je istina, ali vezda je vre zahman.

DIOGENEŠ: Kaj se našega stališa vezda dotiče, je zahman, ar si drugač ne moremo pomoči, kak ove male ostanke mertučljivo vuživajuč. Ali mene namirom nekaj ophađa, kak da bi mi gdo vu vuho prišeptaval, da mi jošče srečni budemo, i za vse zeznamo, kaj nam znati je potrebno.

FERDINAND: Takve iste misli i meni dohađaju, ali prez hasne. Metemtoga pri ovakveh mislih jošče ovu jednu slast imam, najmre ufanje, koje vsakomu nesrečnomu človeku na tuliko je hasnovito, da ga batrive z budućem dobrom.

DIOGENEŠ: Ovak se i meni pripeča, pak živem. Hajda i tak mi dan za dnevom prehađa, da ne čutim zlo, akoprem ni jeden dan bolši ni.

FERDINAND: Trpi, kak i ja, pak lakše podneseš nevolju.

DIOGENEŠ: Takva medicina je proti vsaki nevolji. To je istina, ali medicine, koje su proti vsakomu betegu, to jest kak govore universal, jesu čisto male ali boljje nikakve hasne.

FERDINAND: Ako ne popravi, barem ne pokvari betega.

DIOGENEŠ: Onu jedinu krepost jošče nahađam vu tom i drugu nikakvu.

FERDINAND: Anda budi ž njum zadovoljen!

DIOGENEŠ: Kada si človek nikak drugač ne more pomoči, onda se prime fraterske kreposti, koju zoveju pacijencija, pak si iz potreboče ovu krepost napravi. I to je zadnje vtekališče vseh nevoljneh. (Odide).

FERDINAND: Drugač ni na svetu.

Spelanje četrtó

Šundibundi i Ferdinand

ŠUNDIBUNDI: Sreča, da ih nahađam, gospone. Dobre glase, dobre glase imam.

FERDINAND: Oh, srečna vura takveh glasov! Jeste vre zeznali za brata ali sina? Gde se zadržavaju? Povečte brže, na štentajte, ne mučite me!

ŠUNDIBUNDI: Za sina pod nikakov način zeznati mogel nesem, kuliko ovde spitaval jesem, ar jošče z ovoga mesta nikam išel nesem. Nego za brata njihovoga čtel sem vu no-

vinah, da nekakov Hermenegild Miribul išče brata svojega. Ne bi li taj isti Miribul morebiti njihov brat bil?

FERDINAND: Oh, dragi prijatelj, ovo isto i ja čtel jesem, ali smo dalko razlučni mi, ja najmre od Miribula, on pak od Petra Ljubimira. Ni nas jedna rodila majka, ar su ovi pridovki i imena vnogo razlučna.

ŠUNDIBUNDI: Morebiti da si je on predel ime i pridovek, kakti i oni.

FERDINAND: Ako taki, ali kada si brata išče, ovoga pod onim imenom i pridovkom bi moral iskati, pod kojem brata ima, ar s takvem pridovkom pravoga brata nigdar ne najde.

ŠUNDIBUNDI: To je prav, ali gdo zna, je li pak ni on pravi njihov brat i s kakvoga zroka ni hotel pravoga pridovka potpisati.

FERDINAND: To bi moglo biti, ali pak od moje strani bi prevzetno bilo, hoteti se zdati za brata onomu, od kojega seguren nesem, je li pravoga pridovka potpisal ali ni. Ar ako ni pravoga potpisal, ja bi ga za brata krivo potvoril, pokedob ne znam pravoga pridovka. Ako je pak pravoga potpisal, ne bi pošteno bilo mene njemu za brata izdati, koji niti s pravem niti s pridanem pridovkom k njemu ne slišam.

ŠUNDIBUNDI: Ja bi vendar išel k njemu, pak bi ga pital, je li to pravi njegov pridovek ali ni, kak mu je ocu i materi ime bilo. Gde se je rodil? Gde i kak se je othranil? Kud je hodil? Ni moguće da na vsa ova pitanja, ako pravično na ova odgovarjal bude, ne bi zeznali, je li brat njihov ali ni. Ako pak pravično ne bi odgovarjal, tak mora vkanitelj biti.

FERDINAND: To je vse prav, ali kakvu je sloboščinu imam, ali si vzeti bi mogel njega ispitovati?

ŠUNDIBUNDI: Onak iz prijateljstva zdalka i kakti mimo iduč bi ga mogli pitati.

FERDINAND: Moj dragi, s tem ja čisto malo ali nikaj bi hasnuval, ar on je človek, koji vnogo muči, nigdar nikam nejde i tak se drži, kak da bi se na ves svet srdil. Kak bi anda ja njega prevzetno mogel spitavati, koji vre tri leta pod jednem krovom jesmo, pak vendar vsega skupa komaj deset reči z menum je potrošil.

ŠUNDIBUNDI: Čudnoviti človek! Hoću anda ja sam k njemu iti i njega zdalka spitavati, morebiti mi kakvu takvu reč hiti, iz koje se kaj to navčiti budem mogel. Samo veselo idem na poštu pogledati, da čujem, kakve novine došle jesu, morebiti i vu njihovu poslu kaj zeznam, potlam pak taki se povrnem i k njemu pojdem.

FERDINAND: Mort da vi vu jednom i drugom poslu srečnejši od mene budete.

Spelanje peto

Kelner i Ferdinand

KELNER: Gospone, naš betežnik vre je natuliko k sebi došel, da se vupirajuč vu palicu po hiži sprejti more, i zato poslal je mene k njim pitati, ako bi njim prilično (bi) bilo, da bi mu dopustili pred se dojt, da vidi i pozna dobročinitelja svoga i da njim skupa zahvali.

FERDINAND: Ja zaisto vezda nikak pripraven nisem njega prijeti i od njega kakve hvale posluhnuti, neg ti njemu reci, naj jošče malo počeka, doklam se vu svoju nogu vupirati

mogel bude, i onda ja vreme najdem, vu kojem se ž njim spominjati mogel budem, ar vezda zevsema druge posle imam.

KELNER: Je li ovo gizdost ali zaistinu poslov velikoča, naj sudi gdo zna. Metemtoga odgovora ovoga ja njemu odnesem, da bude znal, da poručka negvog zvršil jesem.

Spelanje šesto

Hermenegild

Vre su tri leta zminula, da samo vu ovom mestu zdihavam i zvedavam za brata mojega, niti vendar tak srečen jesem, da bi kaj najmenšega zeznal. Zato već drugoga načina ne vidim, kak jednu polovicu imetka mojega vu opčinsku spravu dati; da ako bi se kade on ali njegov odvetek znašel, ovomu se predati mogel bude. Ako pak do trideset let nigdo se zmed oveh našel ne bi, da se ves on kapital na othranjenje domače siromaške dece obrne, drugu pak polovicu odnesem z menum vu Ameriku, kam se povrnuti nakanil jesem. Zato anda vre vsa pripravil i ovoga lista... (Išče po žepu lista i kada ga van zvadi, osupne se i veli:) Kaj je to? Ovo ni moj list, niti je pismo moje. Kaj to mora biti? Otkud je ovo vu moj žep dospelo? (Čteje.) Ovo pismo spada na nekoga drugoga. **Spisanje celoga življenja Paula Ljubimira** (Skrblivo govori: Kaj, kaj? Paula Ljubimira? Ovo je brat moj! Čteje dalje:) **... koji brata svojega Petra Ljubimira...** (Milo govori: Oh, ja sem taj, ja. Čteje dalje) **... po svetu išče. Ah!... spadajuče na gospona Milomajkoviča mojega prijatela.** Je li ovo po coprije, je li po nebeski naredbi na mesto lista mojega vu moj žep došlo, to naj Bog zna. Ah, brate ljubleni, da je tebi znano, s kulikum skrbjum i ja tebe ziskavam, kuliko puti za tobom zdehnul, kulike suze spustil jesem, ter vendar nikak za te zezvedati mogel nisem. I nut vezda na jeden put po jednom čudnovitem načinu ovo pismo meni vu ruke je dospelo. Ah, ne moraš niti ti dalko biti, da ovu skrovnost pred tobom izraven meni vu ruke jesi poslal. (Ovde odzad luče Diogeneš). O srečna vura, srečen hip, koji mi nekuliku barem stran moje žalosti od srca mojega je obalil. Naj bude, hoču trplivo čakati, morebiti kak pismo ovo vu rukah tak i brata mojega na jedan put vu naručaju mojem spazim. O ti srečen prorok (kušne pismo) dohotka brata mojega! Hodi z menum nuter vu samoču moju ter me obatrivi vu tulike tugi moje. (Diogeneš ga odzad dugo posluša i kada Hermenegild nuter odide).

Spelanje sedmo

Diogeneš, potlam Gulibrad

DIOGENEŠ (kada Hermenegild nuter odide, zide naprvo i govori): Brača sveta ovoga, zemete si peldu zaveza bratinske ljubavi, kojem niti sreča niti nesreča ovo naravsko nagnjenje proti sebi ne more zadužiti. Ov, koji više ima, z onem deliti želi, kojemu nesreča menje je privuščila; on pak ovomu nenaviden biti ne zna, niti je moguče, da bi ali ovoga oholnost

ali onoga pohlepnost na to dopeljala, da bi se oduriti i krvi svoje veza zatajiti mogli. Oh, da bi se anda barem vnogi sveta ovoga brati zmislili na peldu oveh, kada zbog jednoga falata zemlje, vu kojoj negda skupa stanovali budeju, zbog imetka, kojem vsakomu vilahen dosta bude, zbog dvorov, kojem šest desek dosta prostrana bude hiža, pred sobum se pravdaju i odurjavaju i zadnič ljubav naravsku i krvi veza zatajiju.

GULIBRAD: Serfus illorum!¹⁴

DIOGENEŠ: Humilibus!¹⁵ Kaj dobra?

GULIBRAD: Ja sem donesel gosponu moju kontu.

DIOGENEŠ: Je li vnogo?

GULIBRAD: Bagatela: 85 fl 37 1/2 kr.

DIOGENEŠ: To je vam bagatela, vi morate bogat človek biti.

GULIBRAD: To najmenje; neg bagatela, velim, gledeč na gospona.

DIOGENEŠ: Kaj spada na vas znati, je li to mojemu gosponu bagatela, ali ni, samo da vi vašega truda i vračtva zdušno precenite.

GULIBRAD: To pak na te ne spada znati, je li zdušno li ni. Naj vsaki svoju meštiju tira i procenja, ar šoštar dalje od kopita ne mora iti.

DIOGENEŠ: Ako je tomu tak, tak anda naše bagatele budu morale vam na službu biti, kak sami budete hoteli.

GULIBRAD: To ni drugač, ar naša meštija je slobodna.

DIOGENEŠ: I kruto, kaj se obnašanja meštije dostoja, ali ne, kaj se naših mošnjih dotiče, ar z njimi nimate kaj zapovedati.

GULIBRAD: Mi naše trude i vračtvo računamo, ar je to naše življenje.

DIOGENEŠ: Ako vi nemate drugoga življenja, kak iz znanja rane ličiti, flaštre prevezivati, vižikatorije nastavljati, jaj po siromaške betežnike.

GULIBRAD: Otkud bi pak mi drugač živel z ženum, decum i z družinum našum, kak iz onoga, kaj od betežnikov dobivamo.

DIOGENEŠ: Jaj po siromaške betežne, ar oni i sebe i vas zdržavati moraju.

GULIBRAD: Ako ne čeju od boli i betegov i nevolje poginuti.

DIOGENEŠ: Anda drugač ne bi mogli živeti, kak iz jedne ove meštije.

GULIBRAD: Kak?

DIOGENEŠ: Postavimo, da bi znali škornje šivati, ormare hoblati, mentene podstavljati, hlače krojiti ali žnore plesti.

GULIBRAD: Onda bi drugi meštri na nas kriknuli, da im kruha prevzimelemo.

DIOGENEŠ: To je istina, pak vendar, ako jim kaj človek delati da, komaj čez frtalj leta od njih dobi; ali vendar barberija je slobodna meštija, anda poleg je slobodno vsaku drugu meštiju znati i ovak bi za vas i za betežnike hasnovito bilo. Za vas, ar kada betežnikov ne bi bilo, bi si z drugum meštijum kruha skrbeli, za betežnike pak, ako bi vam kaj druga meštija doprinašala, ne bi vas oni morali tak drago zdržavati.

GULIBRAD: To bi vse jedno bilo.

¹⁴ **serfus illorum** (lat., ispravno **servus illorum**) - Sluga vaš!

¹⁵ **humilibus** (lat., ispravno **humillimus**) - Najponiznij!

DIOGENEŠ: Ne bi. Ar postavemo, da vi 300 fl na leto potrebujete; ako je dobro leto za vas, da imate 50 betežnikov, postavete vsakoga na 10 fl; ako je pak suho let ter samo 10 morebit betežnih imate, onda podračunate vsakoga na 50 fl, ar vam za zdržavanje pomenjkati ne pustite, budi kakov goder broj betežnikov. Ako bi pak znali poleg škornje šivati, pri 50 betežnikov na leto bi nekuliko parov menje, pri 10 pako nekuliko parov više zešili, i onak niti vi pomenkanje za zdržavanje hiže, niti oni poteščicu vu prikorednem plačanju bi čutili.

GULIBRAD: Ja sem vre rekel, šoštar dalje kopite naj nejde.

DIOGENEŠ: Ali bi bolje bilo, da bi se vu kopitu prijeli.

GULIBRAD: To na te ne spada, ti si sluga, pak se ne pravdaj od onoga, kaj ne razmeš. Reci tvojemu gosponu, da ja poleg moje konte plaču prosim, i drugo nikaj.

DIOGENEŠ: Verujte meni, da ju do najmenšega cvajera dobite, ar gosponu mojemu je dragše zdravje onoga betežnika, nego 100 fl; sto pak forinti jesu mu lakši, kak vaše grobijanstvo. Zbogom!

GULIBRAD: Ovo je jedan neoptesan sluga. Ovoga bi ja samo jedan put moral pod moje vižikatorije dobiti, bi ga hotel vre po naški zmekšati i zgladiti. Ostavil me je ovdi na cedi-lu, nit je rekel... Ravno ide gospon. Sreča!

Spelanje osmo

Ferdinand i Gulibrad

FERDINAND: Oho, domine Gulibrad, kak je?

GULIBRAD: Ad ser(i)ficia illorum,¹⁶ dobro. Naš betežnik vre more dobro hoditi.

FERDINAND: Drago mi je, neg čujem, da ste jedno malo retko puti k njemu hodili.

GULIBRAD: Kuliko sam največ mogel vremena od drugeh odtrči. Sine dubium¹⁷ oni su morali to od svojega sluge čuti.

FERDINAND: On stanovito ni navčen lagati. Imate konto?

GULIBRAD: Semper maximum,¹⁸ ovo je!

FERDINAND: Osemdeset i pet forinti, trideset i sedem krajcarov i pol. Hum, bagatela.

GULIBRAD: Fideant¹⁹, vem sem i ja to rekel, pak je njihov sluga tak bil indeperdent²⁰, da me je v šoštariju pošiljal.

FERDINAND: Ha, ha, ha! Pak zakaj?

GULIBRAD: Kajti sem i ja rekel, da je to bagatela, on pak zvrhu toga je takve genufleksije delal, da je hotel z mene čisto jednoga šoštara napraviti i da ja ne bi sam njega po barber-

¹⁶ **Ad ser(i)ficia illorum** (iskv. lat.) - Na vašu službu

¹⁷ **sine dubium** (iskv. lat.) - bez sumnje

¹⁸ **semper maximum** (lat.) - uvijek najveće

¹⁹ **fideant** (iskv. lat, umjesto **videant**) - vidite

²⁰ **indeperdent** (iskv. lat.) - neovisan, slobodan; drzak

ski bil splatit, bi vezda moral od njih visum repertum²¹ prositi, da me i vu konte i drugač pravoga barbera nahadžaju.

FERDINAND: O, to ni drugač! Totu imate zevsema prav. Prosim, potrpete jedno malo, ja taki dojdem. (Odide).

GULIBRAD: Erga summam patientiam dignetur esse demandabilis!²² No, ovomu je vre poznati, da je iz one fabrike: Fino Posegano! Ov ne prigovarja tuliko, kak drugi. Ako smo mi na to vre privčeni, da nam se pri vsaki konti prigovarja i otrgava.

FERDINAND (dojde): Osemdeset i pet forinti (davajuč vu ruke Gulibrada govori) trideset i sedam krajcarov i pol. Pak hvala za trud!

GULIBRAD: I ja ponizno hvalim. Pak ako kada z božjum pomočum bude potrebno kakvu službu, dignetur esse demandabilis. Ego sum semper servitium famulans²³. (Dela velike naklone, odide).

FERDINAND: Hvala na takvi božji pomoči i tvoji službi!

Spelanje deveto

Ferdinand i Diogeneš

FERDINAND: Bog mi pomози od takve službe!

DIOGENEŠ: Oni su Gulibrada splatili, kak vidim?

FERDINAND: Poleg njegve konte.

DIOGENEŠ: Ali tuliko ga ne bi išlo.

FERDINAND: Ovakvem ljudem ni preveč nigdar, retko puti dosta.

DIOGENEŠ: No, stanovito, ako je koja meštija slobodna, tak je ova, ar poleg ove meštije slobodno z betežnikom jesu grobijanski, i slobodno napišu, kaj hote, i človek mora vse za dobro prijeti.

FERDINAND: To ni drugač, neg srečen on, koji ovakve ne potrebuje.

DIOGENEŠ: Jednomu, koji je poštenoga srca, nijeden betežnik se ne zameri, jednomu pak, koji je iz funtledera, zameriti se je čisto lehko, ar vsaki s kem menje razme, s tem je žilavejši.

FERDINAND: Vu takvom poslu druge pomoči ni kak fraterska.

DIOGENEŠ: To je morebiti pacijencija? Da bi vrag takvo vračtvo! Ni moguče, vre mora i toga zmenkati, ar se vsakomu človeku vu vsaki nevolji i priliki prepisuje, kakti poleg vezdašnih receptov opium.

FERDINAND: O, kada ti ovoga zmenka, onda je vsem konec.

²¹ visum repertum (lat.) - izvještaj o nalazu

²² Erga summam patientiam dignetur esse demandabilis! (iskv. lat.) - Valja biti osobito strpljivi

²³ Ego sum semper servitium famulans (lat.) - Uvijek sam spreman na službu

DIOGENEŠ: Ali ni moguće, da bi i fratři tuliko dožešev zmagati mogli, da bi i njim i drugem vsem zadovoljno bilo.

FERDINAND: Oho, zmenka, pak onda pacijencija.

DIOGENEŠ: To bude mort, ona najfinejša?

FERDINAND: Ona najzadnja, s kojom se življenje dokanča.

DIOGENEŠ: Amen, tak anda s tem vračtvom tam zajdemo.

FERDINAND: Aj, tam, tam!

DIOGENEŠ: Ah, pustemo ova na stran! I tak k ovem žuhkem založajem ovoga sveta ni ma človek drugoga smoka, kak pacijenciju; tak se je hočemo vžiti, potlam da je, kak je.

FERDINAND: Oh, da bi ja samo za brata ali za sina zeznal, kak bi mi vsi ovi žuhki založaji pod slatki med prehađali.

DIOGENEŠ: Ah, bi i meni, bi, ali kaj hočemo! Naj si jedno malo založiju onoga fraterskoga smoka, ar ako brata ovde ne najdeju, hočemo skupa tam (kaže v nebo) oca najti.

FERDINAND: Naj bude! Hodi ti pak na poštu pitat!

DIOGENEŠ: Morebiti budemo srečni? (Odide.)

FERDINAND: Oh, da bi Bog dal! Vezda idem ja mojega lista poslati mojemu prijatelju. (Ziskava lista po žepih i kada ga van uzme, osupne se:) Kaj je to? Kakvo je to pismo? To ni moja ruka! (Čteje): **Ovo pismo spada na gospona Svetloglasa, tolnačnika kraljevskoga.** Pak kaj ga je vu moj žep zaneslo? **Koji vu imenu Petra Ljubimira...** Kaj, kaj? (bolje pogleda:) Je vera: Petra Ljubimira brata njegovoga Paula Ljubimira ziskava na izvršenje. Anda vu imenu Petra brata mojega ziskava mene drugi i najti me ne more, a pismo ovo njegvo vendar me najti je moglo. Kak vendar, po kakvom čudu, po koji ruki ovo mene je našlo i vu moj ravno žep dospelo, toga ja preseči ne morem. Ali naj bude, kak je goder došlo, dobro je došlo, ar ov hip čutim na srcu nekakvu radost, kak da bi vura ona vre ne bila dalko, vu koji ja brata mojega videti i objeti mogel budem. O, kak leno tečete vi nesrečni vure hipi, kak ste nenavidni veselju mojemu! Kak ste mudni, da bi vu sreći, zdravju i veselju tak leni i mudni vaši tecaji bili, kak su vu tugi i nesreći, još bi si morebiti pokolenje človečansko nekuliko dnevvov više na svetu živeti želeti hotelo. Ali morebiti jakost ljubavi bratinske vu meni probate, s kem ga duže pred menum skrivate? Zahman je, ar s kem duže on meni menkal, s tem vekša želja njega iskala bude. Ali naj bude! Spunite si nad menum volju, kesnoče vaše stanovito predi ali potlam brat budem, i srce ovo moje vam svedočilo bude, s kakvum ga željum čaka i s kakvum ga radostjum prijeti hoče. (Pismo na strani pogledava i stoji ves zamišljen).

Spelanje deseto

Hermenegild i Ferdinand, zadnič kelner

HERMENEGILD (zide van po malo i zamišljeno hodi pak veli): Ovo je ravno ves zamišljen i zmučen, vezda imam priliku najlepšu (ogleda se Ferdinand) iz njega kaj zeznati.

FERDINAND (kakti vu sebi govori): Ovo ravno nadošel moj sused. Ovo pismo mora od njega biti.

HERMENEGILD (muči niti se ne ogleda): Moje pismo ne mora biti od njega.

FERDINAND: Kaj sem čineč?²⁴ Idem k njemu pak mu predam ovo pismo i rečem, da na me ne spada, neg da sudim, da je njegov.

HERMENEGILD: Ah, ne bu nikaj, ar da bi kaj to bilo istina, on bi proti meni pregovoril.

FERDINAND: Idem, predam mu pismo, mort da se s kakvum takvum rečjum izda. (Ide k Hermenegildu i preda mu pismo govoreći): Moj gospone, oni su ovo pismo negdi zgubiti morali, ovo im ga nazad dajem, ar na me ne spada. (Preda ga).

HERMENEGILD (prime pismo i reče tiho i žalosno): Tak li? Ne spada na njih?

FERDINAND: Za segurno da ne.

HERMENEGILD (vzeme iz žepa drugo pismo, preda ga Ferdinandu): Morebiti, ar i ovo na me ne spada, koje sudim, da su oni zgubili. (Preda ga i potlam obodva obrneju se žalosno, vsaki na svoju stran i sobum govore).

HERMENEGILD: Vezda je vse ufanje moje zniknulo i žalost kakti strela nebeska srce moje raznesla.

FERDINAND: Nut kak na jeden put vse ufanje moje je se zrušilo.

HERMENEGILD: Pismo moje na njega ne spada, anda niti je brat moj Pavel, niti zna za njega.

FERDINAND: Da bi on bil Peter Ljubimir, akoprem njegovo pismo na me ne bi spadalo, bi vendar moje na njega.

HERMENEGILD: Ah, tužni ja, kak blizu sem bil brata mojega i kak me je dalko nesreča othitila.

FERDINAND: O, ti nevoljna sreča! Anda ti moram za klupku biti, s kojum se za krajši čas igrala budeš.

HERMENEGILD: Zutra budem putuval, kam me oči peljale budu. (Odide vu svoju hižu).

FERDINAND (ogleda se): Odišel je. Niti hipa od zutrašnjega dneva ovde ne ostanem. Idem, kud me noge nesle budeju. (Dojde kelner i veli proti njemu): Ravno si prilično došel. Ti si onomu betežniku s tvojum ženum dvoril, zato napravi si računa, da te splatim, ar zutra budem othađal.

KELNER: Kaj su nakanili nas ostaviti?

FERDINAND: Drugač ne more biti.

KELNER: Meni je iz srca žal, ar već tak dobroga gospona ne dobim. Kaj se računa dotiče, ja sem brzo ž njim gotov.

FERDINAND: Anda se pašči. (Odide).

²⁴ Kaj sem čineč? - Što da radim?

Spelanje zadnje

Mužikaš, kelner, Diogeneš i Vukodlak

(Mužikaš nosi vu torbi jeden veliki lučac od bajsa, jednu drvenu tablicu, iz koje dve strune viseju, koje se od nog do glave pružiti mogu, jednu s papera kapu, iz koje van stoji jedno drevo, jeden pedenj dugo i dosta debelo, na koje se one strune privezati mogu, i jednu veliku kobilu kak je vu bajsu, koju more pod strune na trbuh postaviti. Vsa ova vu torbi na pleči, pak ide naglo čez theatrum, za kojem kriči.)

KELNER: Hej, hej! Gdo si ti? Koga iščeš?

MUŽIKAŠ: Ja sem mešter od guslih i bajsov.

KELNER: Kaj znaš bajse delati?

MUŽIKAŠ: Znam, ter još k tomu žive.

KELNER: Koji sami hodiju?

MUŽIKAŠ: Sami hodiju i igraju.

KELNER: Pak kaj dobiš s takvum meštrijum?

MUŽIKAŠ: Tuliko da vsaki dan morem pošteno živeti i barem 5 ali 6 fl. na kapital postaviti.

KELNER: Kaj kapital delaš s toga?

MUŽIKAŠ: Kaj bi mi pak meštريا hasnela, ako bi samo svagdašnju hranu služil?

KELNER: Pak kak to delaš, moj dragi?

MUŽIKAŠ: Za plaču svakoga navčim, kak more z drugoga bajsa napraviti.

KELNER: Kaj pak on s toga ima, koga navčiš?

MUŽIKAŠ: To, da more on potlam ali drugoga za plaču vučiti ali za plaču drugomu igrati.

KELNER: (za se: Ovo bi jošce za me najbolša meštريا bila, ar sem pri vsaki drugi nesrečen.) Bi li hotel mene navčiti?

MUŽIKAŠ: Za dobru plaču.

KELNER: Kaj bi potrebuval?

MUŽIKAŠ: Koji hoče znati na četiri strune igrati, mora platiti 10 fl, koji pak na dve, da samo pet.

KELNER: Moj dragi, ja bi rad znati na četiri igrati, neg nimam plače kak samo za dve.

MUŽIKAŠ: Anda daš 5 fl.

KELNER: Kaj moram predi platiti?

MUŽIKAŠ: Ja drugač ne vučim.

KELNER: Na, ovo ti je jedna banka od 5 fl. i više nemam, ako bi me na meh odrł.

MUŽIKAŠ (vzeme banku i veli): Vezda se pripravi! (Vzeme dolje torbu i zesiplje van svoju meštريju, pak kelnera postavi na stran onu scene, gde nutri mužikaš s pravem bajsom, onda mu pod noge postavi deščicu strunjami i pritegne strune do glave, na glavu postavi mu kapu, pak strune zaveže gore za držalo, potlam postavi kobilu na trbuh pod strune. Nutri pak mora biti drugi mužikaš s pravem bajsom, koji na ovoga zvenskoga pazil bude, da bu onde šerafil nutre, kada ov vane i strune jednako slagal i tulikajše igral na bajsa, kak da bi zvenskoga čuti bilo. Kad je vre vse prip-

ravno, onda mužikaš stane za kelnera i veli): No vezda smo strune postavili, ali ti moraš jednako držati. (Prime ga za vuho i zavine ž njim).

KELNER: Naj čuješ, to je vuho, nisi prav zgrabil.

MUŽIKAŠ: Muči, ja moram složiti.

KELNER: Ali moja vuha su vre složena.

MUŽIKAŠ (pak zavine).

KELNER: Da te šentaj, ne bu dobro, ti mi vuho otrgneš.

MUŽIKAŠ: Muči! Ja ne čujem (brunda vu strunu).

KELNER: Aha, čuti je nekaj, čuti.

MUŽIKAŠ (pak brunda).

KELNER: Je bogme čuti.

MUŽIKAŠ (nategne ga za drugo vuho).

KELNER: Ah, ah, to gori. Kaj drugu strunu navijaš?

MUŽIKAŠ: Moram obodve složiti.

KELNER: Ali si i ovdi za vuho prijel.

MUŽIKAŠ: Kak bi pak drugač strunu zašerafil. (Brunda vu drugo).

KELNER: Ah, viš, viš, brunda bogme i ova. Ovo je, vera, lepa meštija, samo da se ne bi poleg z vuhi šerafilo.

MUŽIKAŠ: Muči, da jeden put složim. (Pak ga za vuho nategne).

KELNER: Erdegata, ti mi ali vuha iz korena strgaš, ali ti strune popucaju, da tak visoko navijaš.

MUŽIKAŠ: Muči, da čujem glasa.

KELNER: Lehko je tebi kričati muči, ali moja vuha rasteju kakti oslu.

MUŽIKAŠ (nategne ga pak).

KELNER: Ja ti bogme vujdem. Gde su ti vraga drugi šerafi?

MUŽIKAŠ: Gde je živi bajs, moraju živi šerafi biti.

KELNER: Tak li? No ja sem i ovdi pak vu vražju školu došel.

MUŽIKAŠ: Muči, prosim te, drugač ne bumo denes gotovi.

KELNER: No, ako ti jošče koju reč rečem, tak mi slobodno pak šerafom zavini.

MUŽIKAŠ (počne vu obodve vuh složene brundati, potlam pak z lučecom igrati).

KELNER: Da te šmencaj, kak lepo vu mojem trbuhu šumi, kak da bi se bil samoga bažula najel.

MUŽIKAŠ: Kaj ne, da je ovo lepa mužika?

KELNER: Lepa je, lepa, neg po vražje teškoga navoja. Dajda probuj jeden mihet igrati.

MUŽIKAŠ (igra).

KELNER (pak z rukam i z rameni miže, kak da bi tancal, pak veli): Ala kak po mojem trbuhu grmi, kakti pod zemljum, kada hoče potres biti. Ali kaj (prime se za vuha) pak kad ovde vragometno gori. Je li bi moj bajs jednoga tajiča znal?

MUŽIKAŠ (zaigra tajič): Je li ovoga?

KELNER: Ide bogme i tajič po mojem trbuhu. Ne znaš drugoga?

MUŽIKAŠ (počne drugoga).

Tituš Brezovački: Diogeneš

KELNER: Ovo je pravi, dajda ga živo vreži.

MUŽIKAŠ (igra živo, kelner se pomalo giblje, potlam se na desnu stran obrne, i prime mužikaša pak ž njim tanca. Za toga dojde oštarijaš z volovskum žilum, pak vudri po obodve, bajs prestane igrati, ovi pobegnu nuter).

OŠTARIJAŠ (govori pak pri vsaki reči glavu nadigava): Budete ovde tancali, kaj? (Na miru doklam vane je i govori, gleda vu ono mesto, kam su ovi vušli). Budem ja sam dvoril ljudem? Kaj?

DIOGENEŠ (zide van pak ga pita): Kaj se je pripetilo?

OŠTARIJAŠ (niti se ne ogleda na njega neg govori): Kakvo je to gospodarstvo? Kaj?

DIOGENEŠ: Zakaj se karate?

OŠTARIJAŠ: Vi posmetuhi, lajhari, tepci, kaj?

DIOGENEŠ: Ali povečte mi, gdo vam je kaj včinił?

OŠTARIJAŠ: Navčim ja vas tancati (nuter iduč govori).

DIOGENEŠ: No, ako je gdo pravi vukodlak, tak je ov zaisto. (Odide).

DOGOD PETI

Spelanje prvo

Hiža opčinska do konca

Diogeneš

Vežda je pak obodvem na jeden put do života došlo i obodva idu putuvat, kud i kam, sami ne znaju. Njihovu vsu bagažu vre zmetal jesem na kočiju, samo jošče moju moram pobrati; ž njum sem pak brzo gotov: jednu torbu hitim na pleča, pak sam kakti pravi Diogeneš za vsem spravljen. - Nego mi se čudno vidi, da su se obodva na jeden put opravi-li po svetu, pak onda i ja za pajdaša. Ali Jožef (proti sebi govori) Dobroslav! Ostavil si oca tvojega, pod imenom Diogeneša služiš gospona stranskoga i ž njim skupa opravlaš se po svetu ter oca tvojega ostavljaš. Jesi ti sin? Jesi tak zahvalen onomu, koji te othranil je? Ah, žalosna su ova, ali vendar gospona mojega ostaviti meni ni moguče. Oh, narava, narava, velika je moč tvoja, teški su vudarci žalosti onomu, kojega dvoje razlučno nagnenje vleče i nijednomu vendar privoliti zevsema ne more. Ah, kaj sem čineč? (Zatisne si oči z rukami i stoji zamišljen).

Spelanje drugo

Kelner i Diogeneš

KELNER (ide k Diogenešu, pak mu ruke odmekne i veli): Ho, ho, kaj je vre Veliki petek?

DIOGENEŠ: Zakaj?

KELNER: Da se za grehe plačeš, ar te drugač celo leto ni videti žalosnoga.

DIOGENEŠ: Negda ti dojdū misli človeku, kak je živel, kak žive, kak jošče živel bude, dojde mu na pamet, kaj je dobra, kaj je zla včinil i na kaj jošče more dojtī, pak ti ovakve misli človeka tak sprešaju, da bi moral zdvojiti.

KELNER (pomalo kakti plačuč govori): Naj, moj dragi, naj od toga se spominati! (Briše si suze). Ar segurno, da bi ja hotel to vse premišljavati, bi moral od žalosti kmestu parnuti.

DIOGENEŠ: Kaj i ti imaš morebiti kuliko brašna?

KELNER: Oh, ako premislim moje dobre dneve, koje sem pri jednom gosponu imal, kada sem nekuliko let pri njemu služil, kada mi dojde na pamet ono vreme, vu kojem je

ravno onda takajše bila jedna mlada kuharica pri onom gosponu, koja je njegovoga sina poštuvala, kak sem se ja potlam ž njum oženil, i kak smo živeli kakti dva goluba, vezda pak kad mi na pamet dojde, da je ona vre stara kuharica, da vre pol sede lasi ima, bi me mahom zimlica zgrabila. K tomu ako premislim, kak sem vsigde nesrečen, vezda s čista mira dobim baštone, vezda me preganiju za dinare, ovde mi ponudaju špade, onde mi nabijaju kape i vsigde z mene norca napraviju. Ako ova premislim, bi moral zaisto krvave suze kakti oreh debele točiti, pak kaj budem zadnič po vseh teh nevolja imal? Spravil si nisem ništa, otkud bi živeti mogel, jakost me ostavlja, starost je na vrate, anda, kak je navada sveta, kada več služiti ne budem mogel, otpraviju me iz službe, i ako se kakva nesreča pripeti, ne budem imal takvoga gospona, koji bi se za me vzel, kak se je ov za našega betežnika. Ah, jaj meni, kaj bu z mene!

DIOGENEŠ: Tuliko let vre služiš, pak si jošče na stran nisi kaj spravil?

KELNER: Kak bi mi bilo moguče? Hotel sem biti silum srečen, pak sem vsigde zgubil. Na loteriju jesem postavil više 1000 fl, pak sem samo dva ambo, jeden terno z dvadesetimi cekini dobil, i nikaj više; anda ovoga zgubička hotel sem s ciganijami nadomestiti, ali kak došlo, tak prošlo, našli su se vekši cigani, koji su mi vse ono zvali, tak da sem samo na 5 fl. došel, ali su i ovi morali huncvutu vu ruke dojt.

DIOGENEŠ: Kak to?

KELNER: Donesta je nesreča sim jednoga mužikaša, ja sem taki hotel znati, kaj je i otkud je, i on je rekel, da zna žive bajse delati, ali za plaču. Ja hotejuči to videti i tu meštiju znati, pogodim se ž njim za oneh mojih zadnjih 5 fl. On nato taki vzeme svoju meštiju z torbe, osovi me jednako, popne po meni strune, dene na trbuh sedlo, počme mi zavijati z vuhi, da sam štimal, da mi je otrgne; nato je pak vsigdar rekel, da strune slaže. Zadnič počne po meni z lučecom žajgati sim i tam, da sem štimal, da mi trbuha preglode, ali na to ti je tak lepo vu meni šumelo, kak da bi pravi bajs bil, i tak me je bil razigrat, da sem mojega mužikaša pograbil i vudri-de počel ž njim tancati i plesati, kaj sem mogel, doklam nas oštarijaš z volovskum žilum ni rastiral.

DIOGENEŠ: Aha, tak si ti anda tam bil, kade sem ja Vukodlaka našel, da je namirom vu jeden kut lajal, kakti komus i na vas se karal.

KELNER: Ni samo karal, neg nas i prašil vragometno.

DIOGENEŠ: Pak je li vezda znaš kaj igrati?

KELNER: Ah, vraga ti znam! Vre sem nekuliko puti probal, ali mi ni jeden put ni išlo tak glatko, kak je momu mužikašu. To sem jedino spoznal, da s kem sem se bolje boba najel, s tem je bolje po mene kruljilo, ali plesati nisem nikak apetita imal. Naj henkar zna, kak je on mogel onda igrati, da sam se moral ž njim nolenc volenc obračati.

DIOGENEŠ: Mora pri tom kakva takva ciganija biti.

KELNER: Kaj drugo, samo da je z mene zvalil one zadnje 5 fl, pak da je jošče k tomu za intereš moja vuha natezal, da sem štimal, da me hoče do neba zdignuti. Vezda sem pak čist, kakti flinka.

DIOGENEŠ: Zakaj se daš vsakomu ciganu vkaniti?

KELNER: Kak mu se ne bi dal, da je cigan, pak ima vsaki vražjega načina človeka vputiti i navabiti vu kaj. Ali to me najbolje peče, da sem ja vsigdar i na vsakoga huncvuta nadojti i rihtig ali s kožum ali s penezi štribru platiti moral.

DIOGENEŠ: Vezda se barem budeš znal čuvati.

KELNER: To ni moguće; ar da bi sami črni cigani na svetu bili, bi od vezda bežal vsakoga, kakti vrata; neg je i beleh sila velika, pak kak bi je raspoznao od poštenih. Pak i tak je vezda za me zahman takva pažljivost, ar mi je čisto prazna mošnjja; vezda je i za me vu kolendaru Veliki petek.

DIOGENEŠ: Trpi, drugač ne bude.

KELNER: To nije zadnja medecina na svetu, s takvum ti vsaki van zide, koji ne zna drugač pomoći.

DIOGENEŠ: Da pak vidiš, da ja hoću drugač pomoći, (vzeme iz žepa banke dve i preda mu vu ruke) ... na, ovo su ti oni 50 fl, koje si meni vetomadne dal, da te gosponu mojemu prepovedal ne bi; pak ako videl budeš, da z ovemi moreš prez krivice kaj hasnuvati, postavi je vu trgovinu ali vu ortačtvo, da se s poštenem načinom za starost opskrbiš. (Odide).

KELNER (drži vu rukah banke i čudi se): Ovo je prvi sluga, koji je preveč pošten i veliko srečen i morebiti zadnji, ar zaisto da su ove banke drugomu v šake dospele, več se vu mojih rukah nigdar ne bi topile. No, ovoga načina povem moje ženi i budem ga pametil, dok bum živ. (Odide).

Spelanje trejte

Hermenegild, potlam Ferdinand, zatem Diogeneš

HERMENEGILD (zide van ves na put otpravljen, palicu v rukah, škrljak na glavi i kapenjek): Vezda vu ime božje, kud me oči peljale budu. Zbogom, domovina, ar vu tebi tak nesrečen jesem, da kaj vu stranskom orsagu velikoga imetka spraviti sem mogel, vu tebi samo brata najti ne morem, da bi ovoga ž njim potrošil. Zbogom, prijatelji, kojeh čisto malo imam, ar ne prijatelje imetka, nego sreče i nesreče delnike istinske iskal jesem. Zbogom, brate ljubleni, želji mojoj i skrbi niti Bog niti ljudi zameriti mogu, ar si vsega truda zavdal jesem za tebe ziskati, najti i vu naručaju tvojem duha mojega zdehnuti, zato iz druge sveta strane sim došel jesem, da te vidim i trudov mojih delnika včinim. Ali Bog ne će imati spunjenu želju moju, anda naj se puni volja njegov.

FERDINAND (na put otpravljen): Kak vidim, gospone, i oni su nakanili putovati?

HERMENEGILD: I oni tulikajše?

FERDINAND: I ja.

HERMENEGILD: Drago mi je, morebiti budemo skupa putovali? Kam su oni nakanili?

FERDINAND: Ja idem proti ishodu.

HERMENEGILD: Ah, ja pak idem proti zahodu.

FERDINAND: Ah, tak se pred vrati taki rezestanemo.

DIOGENEŠ (zide van, ima jednu praznu torbu na pleći i jeden široki kranjski škrljak): No, vezda sem i ja z mojem imetkom natovarjen i gotov na put.

HERMENEGILD: Ti si čisto na kratkom opskrbljen.

DIOGENEŠ: Od ovud imam vnođu hasen. Najprvič nimam vnođu nositi. Drugoč ako moju torbu zgubim, niman nikakvoga kvara, ar nimam nikaj vu nji. Tretič morem si putem vsega grla popevati, ar sem pred tatom i tolvajom čisto seguren. Zadnič ako gde ka-

kov falat kruha na put dobim, imam ga kam spraviti. Krčmu pri vsakom zdencu ali potoku najdem, z šakum vodu zajmeme i žeđu vtažim.

FERDINAND: Gde si pak ovu retkoseju vzela, koju na glavi nosiš? Zakaj tvojega šrkaljaka ne vzemeš?

DIOGENEŠ: Njega sem s kelnerom zamenil.

FERDINAND: Kaj ti je bolši ov?

DIOGENEŠ: Bolši ni, neg priličnejši, ar poleg ovoga ne moram kepenjka nositi proti dežđu, kajti me ov zadovoljno brani, da me kiša ne premoči. K tomu proti sunčenem trakom i vručini daje mi dosta senčine, da jakost sunca ne čutim.

HERMENEGILD: Moj sinko, ti si meni i ovomu gosponu zajedno služil, kuliko spoznal jesem; s tvojum službum, kaj se mene dotiče, bil sem vsigdar zadovoljen. Ako pak ovomu gosponu kada pomenjkal jesi, moja krivnja ni, neg je tvoja, koji si hotel obodvem zadovoljnu službu včiniti, pak morebiti včinit nisi.

FERDINAND: Od moje strani proti njegovu marlivosti tužiti se ne morem, ar niti ja više od njega potrebuвати jesem mogel, niti on više včiniti moral.

HERMENEGILD: To mi je iz srca mojega drago, vezda anda, pokehdob se mi dva jeden proti ishodu drugi proti zahodu sunca rastajemo, i ti više obodvema služiti mogel ne budeš, ako vendar hočeš z nami putovati, poveč, s kojim si nakanil pajdašiti, ar je vezda vreme našega rastanka?

DIOGENEŠ: Da bi se razdvojiti mogel, njim bi jednu a ovomu gosponu drugu polovicu dal na službu, kajti pak jeden z jednem iti moram, naj mi ne zameriju, dragi gospone, da z ovom gosponom (kaže na Ferdinanda) na kraj sveta putovati nakanil jesem.

HERMENEGILD: Veruj meni, da suprotiven nisem, jošče menje zamerjam, dapače iz srca se radujem, da k ovomu gosponu pristupil jesi, ar i ti njemu bolje zavezan jesi, kajti mnogo duže pri njem služil jesi, i on tebe potrebuje, ar se ima segurneje vu koga zaufati.

DIOGENEŠ: Onda stoprav bi ja pred Bogom i ljudmi vsega špota bil vreden, ako bi ovoga gospona ostavil, za kojega volju i službu oca mojega ostaviti mogel jesem, ar me vekše nagnenje k ovomu gosponu je vleklo, kak k istomu ocu mojemu.

HERMENEGILD: Anda ostani pri njem i putuj ž njim srečno! Metemtoga ja sudim, da akoprem ja službum do vezda tvojum zadovoljen jesem bil, ti vendar s plačum mojum zadovoljen bil nisi. Znaj, da ovu hotomce tebi steguval jesem, da denes zutra budeš imal otkud živeti i morebiti vu betegu ali starosti tebi, ako pak tebi potrebno ne bi bilo, drugomu pomoći mogel budeš. Ovo tebi začuval i pripravil jesem kakti dostojnu plaču verne službe tvoje. (Preda mu vu ruke.) Primi ovo i misli, da ovo za spomenek od onoga imaš, koji vu svoji nesreči druge srečne vučiniti je željel. Vživaj ovoga dara onak, kak ne vekšu tvoju hasen bude; i ako ga ti potrebuval ne bi, bude morebiti otec tvoj, kojega si ostavil zaradi ovoga gospona, njemu pošalji, da na mesto dužne od tebe službe, stroška barem za zdržavati življenje svoje od tebe imal bude.

Spelanje četrto

Kelner i prvešni

KELNER (dodrči k Ferdinandu, govori): Gospone, on betežnik, kojemu su oni dali nogu zvrčit, čul je, da budu othađali i silum hoće k njim iti, da se zahvali. Hoću li ga nuter pustiti?

HERMENEGILD (k Ferdinandu): Naj mu tu radost včiniju i naj ga nuter pustiju!

FERDINAND: Reci mu anda nuter, akoprem ja hvale nikakve ne potrebujem.

HERMENEGILD: On želi dužnost svoju včiniti, oni pak hvalu naj onome gore (kaže v nebo) izručiju, ar od njega vse dobro ishađa, anda i vsa hvala na njega spada.

Spelanje zadnje

Hermenegild, Ferdinand, Diogeneš, Dobroslav i kelner

DOBROSLAV (ima mustače črne pileplene, da se more preobraziti i ove dole deti): Gospoda moja, za tuliku dobrotu, koju ja nesrečni vu priliki vtrgnjene i zvrčene noge moje niti viđen niti poznan od njih (k Ferdinandu govori), gospone, počutil jesem, da se onak, kak je vredno, zahvalnoga skazati ne bi trsil, bil bi čin nevreden jednoga človeka, koji zna, kakva radost mora biti onome, koji vu nesreči znevarce počuti poleščicu.

HERMENEGILD i **FERDINAND** (obodva milo zdihavaju): Ah!

DOBROSLAV: Oni su meni pomogli ne samo skrbjum svojum nego i stroški svojemi, oni su barbera sami poiskali, sami splatili, sami mene vu ruke dobreh ljudih dali, kade mi nikaj ni pomenjkalo. Oni su spitavali za moje zdravje, slugi svojemu marlivu pasku, skrb i pomoč jesu zručili, za vsa ova dobra, pokaj barem ovu slast skratiti hoćeju, da ih videti i kakti mojega dobročinitelja poznati morem, ter kada im za skazanu milošću slabemi rečim zahvalim, začutim na mojem srcu, da nekulika barem stran trha mojega iz njega zbavil jesem. Bog im plati! Bog im povrni stroške, nadomesti trude njihove! Bog ih čuvaj, da ako morebiti i oni po svetu koga iskali budeju, (Na ove reči obrneju se obodva Ferdinand i Hermenegild vsaki na svu stran, zatisneju z rukam oči i rečeju milo: Ah! Dobroslav dalje govori) pak morebiti vu kakvu prepadu nesreću, takvoga ako je moguče najdeju prijatelja, kakvoga ja najti sreću imal jesem.

FERDINAND (obrne se k njemu): Dosta je, dosta, prijatelj, hvala tebi nad tvojum željum, hvalu pak tvoju daj onomu gore (kaže v nebo), koji kada nas bičuje, kakti naš prijatelj, kada nam dobra deli, kakti naš dobri otec, najvećše hvale je vreden.

DOBROSLAV (obrne se k Diogenešu): Ti pako, verni sluga dobrogospona, ne zameri, ako ti morebiti više puti vu nevolji mojoj nepriličen bil jesem, primi za dobro moju zahvalnost. Znaš sam dobro, da betežen človek sam sebi pomoči ni moguče, znaš, da ga nevolja više puti pritišče, da je netrpliven i z svojum netrplivostjum onem nepriličen, koji njemu dvoriju. Ti si ljubav bližnjega kakti človek i dužnost dvorbe kakti sluga poleg zapovedi gosponove tak ispunil, da si mi zaisto više puti skrovne suze zahvalnosti iz očiju stiral - budeš i ti putuval, kak vidim, z gospodum ovum?

DIOGENEŠ: Z ovem gosponom (kaže na Ferdinanda) idem, ako na kraj sveta.

DOBROSLAV: I vreden je stanovito, ali kak se moreš ovak vu neznane orsage otpraviti? Kaj nimaš nikoga tvojega?

DIOGENEŠ: Jedinoga oca, kojega zaradi ovoga gospona jesem ostavil.

DOBROSLAV: Kak si mogel oca ostaviti? Gdo zna, je li on morebiti onu pomoč, onu službu vezda od tebe ne potrebuje, koju ti drugomu činiš.

DIOGENEŠ: Valujem, da me ova ista misel na duši peče, ali z druge strane ona želja, ona volja, koja me k gosponu ovomu vleče, je vnogo jakša, i zato ovo kaj za moju službu od ovoga gospona (kaže na Hermenegilda z onemi zavitemi paperi, koje je od njega malo predi dobil) zvrhu zasluzbe moje dobil jesem, nakanil sem ocu mojemu na mesto službe moje poslati, moju pako peršonu ovomu gosponu (kaže na Ferdinanda) na veke alduvati.

DOBROSLAV: Kak ti je ime?

DIOGENEŠ: Diogeneš se zovem.

DOBROSLAV: Morebiti ni ovo tvoje pravo ime, ar je ovo ime nikakvoga sveca, morebiti se ti s pravem imenom Jožef zoveš?

DIOGENEŠ (za se): Ne bi li i ovo copernik bil, ar zaisto moje pravo ime je Jožef (Protiv Dobroslavu): Negda se jesem tak zval, ali potlam sam od oca odišel, vezl sem ime Diogeneša.

DOBROSLAV: Zakaj?

DIOGENEŠ: Kajti sem čtel njegvo življenje, da je bil muder, istinski oduritelj bogactva, z malem zadovoljen i zato srečen, anda sem hotel i ja njega vu imenu i čineh njegovih nasledovati.

DOBROSLAV: Moj sinko, morebiti tebe vezda tvoj otec po svetu išče, morebiti vu svoj žalosti svojoj jošče nesrečnije, morebiti si je kadi ruku ali nogu tebe iščuč vtrgel, pak je li to tebe ne more pri srcu peči, da si mu tulikeh trudov i neprilik zrok.

DIOGENEŠ: Istina je, ali ja nisem moguć bil od onoga hipa, kada ovoga gospona vu našem varašu jesem spazil, njega zabiti, zato mučeč iz doma prešel i k ovomu gosponu ponudil se i prijet vu službu jesem, i od onoga vremena vre je 10 let, valujem, da niti jeden put poželet jesem povrnuti se k ocu mojemu.

DOBROSLAV: Kaj bi pak bilo, ako bi otac tvoj tebe iskal? Ako bi te našel, ako bi te nazad k sebi potrebuval? Je li bi ti poznal vezda oca tvojega?

DIOGENEŠ: Kak ga ne bi poznal, pokehdob ni tomu vnogo let, kaj ga videl jesem, ali valujem istinsko, da me od gospona ovoga pod nikakov način otrgnul ne bi.

DOBROSLAV (zatoga obrne se na stran, mustače friško dole zeme, pak se k Diogenešu obrne i reče): Je li poznaš oca tvojega?

DIOGENEŠ (skrikne): Otec moj Dobroslav! (i hiti se na kolena pred njega).

FERDINAND (kak začuje ime Dobroslava, taki hiti od sebe škrljak, palicu i kepenjak i pak drči tam i pita): Gde je Dobroslav? Gdo je?

DOBROSLAV: Ja sem, gospone, Martin Dobroslav.

FERDINAND (objeme ga): Ti Dobroslav! Ti prijatelj moj? O, nebo! O, sreča! Nut ja sem prijatelj tvoj Pavel ljubljani, koji tebi sina...

HERMENEGILD (kak začuje ime Pavla Ljubimira, hiti od sebe palicu i škrljak i kepenjek i drči kakti omamlen pak pita): Kaj Pavel Ljubimir? Gde je Pavel Ljubimir? Ti si? Hodi sim, ljubleni brate, bratu tvojemu Petru, ja sem brat tvoj Peter Ljubimir, (objemeju se i kušuju se), koji tebe ziskaval jesem, koji se za tobom mučil, trudil i žalostil jesem. O, nebo blagoslov-

ljeno! O, sreča nesreča naša, ka nam je cela tri leta jalna bila, da pod jednem krovom stanujući niti drugač niti po isteh pismih našeh spoznali se nismo. (Počne od veselja omeglavati). Primate me, podržite, ar od veselja ne morem reči zmagat. (Dobroslav i Ferdinand poprimeju ga med ruke, on pomalo si odihava, metemtoga govori)

FERDINAND: Nut, srečnoga nesreče hipa, da vre na razestanku budući, kada se več nigdar ne bi morebiti zestali, i ti dragi prijatelj srečno nadošel jesi, nam oči otprl i vsu skrovnost rastepel.

HERMENEGILD (pomalo k sebi dohađa).

KELNER (metemtoga drči i veli): Gospoda, vre kučiši vane erdegataju, da se vse trese, da moraju (zagleda na jeden put Dobroslava, pak veli:) ... Neg če bi... (... pak se prekriži friško i bliže k njemu pristupi i pak ga pozna, hiti se na kolena pred njega govoreč): Gospone! Dobroslav! Nate, ovo sem s telom i z dušom vaš sluga negdašni Anton Medobuz.

DOBROSLAV: Ti Anton Medobuz?

KELNER: Medobuz pravi, koji pri vas pred 18 leti 12 let služil, z vašum se oženil kuharicum i sina vašega Jožefa dvoril jesem. (Metemtoga dojde Hermenegild čisto k sebi i ovi ga dva pustiju).

FERDINAND: Prijatelj, gde je pak sin moj Jožef?

DOBROSLAV (prime Diogeneša za ruku i odpelja njega k njemu): Ovo je pravi sin tvoj!

DIOGENEŠ (hiti se na kolena pred oca i veli): Otec dragi!

FERDINAND: Ah, sinko moj dragi, zrok tulike tuge srca mojega, stani se! Ti si meni vu slugi kakti sin dvoril, ti si bil delnik z menum vnogoga zla i dobra, tebe je želja nekakva k meni vlekla, pak dva znali nismo, da je to bila ona ljubav, ono nagnjenje naravsko, koje vezda krvi zatajiti ne morem.

HERMENEGILD: Hodi sim k meni, sluga moj, sin brata mojega, bratič moj dragi, radost i veselje bratov dveh.

DIOGENEŠ (ide k njemu, on ga kušne pak veli): Kelner, hodi, teci, poveč oštarijašu, naj tuče, peče, kolje, raža, kuha vse, kaj pri hiži ima, vse lagve naj na pipe postavi, vse posude z vinom napuni, naj prijatelje i neprijatelje pozove na gosti, ja vsa rasipno splatiti hoču, ar denes je nebo pokazalo, kakve konce, po kakveh prilikah i nesreča zna speljati.

KELNER: Oh, tužni ja! (Vudri se vu prsa): Da me on prokleti huncvut ni navčil bolje vu bajs igrati, kakva bi to vezda dobra volja bila. (Odide).

FERDINAND: Oh, Bože, kak su skrovni i neizvidljivi puti tvoji, po kojeh ti peljaš človeka na svetu.

DOBROSLAV: Vezda se stoprav radovati zroka imam nad mojum nesrečum, da mi je najmre ravno pred ovdašnjemi vrati noga zlomljena, i ja vu ruke več prijateljov dospel jesem, kada sem mogel pod lažljivemi mustači slugi njihovomu biti nepoznan, njega pak kak skrbljivo kakti Jožefa Ljubimira iskal, tak srečno vu Diogenešu našel jesem i potom včinil priliku, da brat brata, otec sina i prijatelja, prijatelj slugu znašli i spoznali jesmo.

HERMENEGILD: Za vse ove pute budemo Bogu na veke zahvalni. Življenje pako naše hočemo vsi skupa vu jednomu društvu sprevoditi, ar zato mi je tuliku imetka silu sreča vu ruke hitila, da ovoga veselo trošiti budemo mogli i više puti se spominjati, da velikem nesrečam po skrovneh puteh vnogokrat željen i vesel nastaje

Konec

RJEČNIK

ad punctum honoris (lat.) - po pitanju časti

Ad ser(ificia) illorum (iskv. lat.) - Na vašu službu

akoprem - premda, mada

ajns, cvaj, draj (njem.) - jedan, dva, tri

alamuda (tal.) - po modi

aldov (mađ.) - žrtva, dar

aldovnik (mađ.) - onaj koji žrtvuje, svećenik

alduvati (mađ.) - žrtvovati, posvetiti

almuštvo (njem.) - milostinja, pomoć

ambo (tal.) - par, spoj od dva broja u lutriji

ambrela (tal.) - kišobran

Amonitanci - biblijski narod, neprijatelji starih Izraelaca

anda - dakle

ar - jer

arenda (lat.) - najamnina, zakup

az levelem (mađ.) - moje pismo

Baal - fenički, filistejski, kartaški bog pokrovitelj plodonosnih sila prirode; prinosile su mu se ljudske žrtve; spominje ga Biblija

bajn (prema njem. **Wein**) - vino

bajs - bas (muzički instrument)

banko cedula - novčanica, banknota

bantuvati (mađ.) - smetati, uznemirivati; dosađivati

barber (tal.) - brijač (koji se bavio i liječenjem)

bašton (tal.) - batina

batrivost (mađ.) - hrabrost

bažul - grah

beteg (mađ.) - bolest

betežnik (mađ.) - bolesnik

bežati koga - izbjegavati koga

bluditi se - varati se

bogec - prosjak

bolvan (tur.) - idol, kumir

bom - budem

branilce - mali ogrtač

brunc - bronca

bržčas - brzo

cajnik - krpa, prnja, dronjak

cepec - batina, klada

conto (lat.) - račun

coprija - čarolija

coprnjak - čarobnjak, vještac

cvajer (njem.) - dvojka; sitan novac

čakati - čekati

čalaren - gizdav

čalarnost - gizda

če - ako

čez - kroz

čineč - u primjeru: **Kaj sem čineč?** - Što da radim?

čokovina - ovčetina

črnjavka - modrica

čtavec - čitalac

čteti - čitati

čuti - biti budan

čutiti - osjećati

dekla - djevojka, služavka

deketrum - pogrešno umj. **dekretum** (v.)

dekretum (lat.) - odredba, dekret

delnik - suučesnik

dene - v. **deti**

denes - danas

denjar - dinar, sitan novac

deti (prez. **denem**) - metnuti

- detič** - pomoćnik, kalfa
dežd - kiša
dišputovati (lat.) - raspravljati
dištrakcija (lat.) - razonoda, zabava
dižnjavka - masnica, modrica
dober stati - jamčiti
dobiček - dobitak
dogod - čin
dohodek - dolazak (pored uobičajenog značenja)
doklam - dok
dokončati - zaključiti, odlučiti
domari - ukućani, roditelji
domine (lat.) - gospodine
domine studiose (lat.) - gospodine student
domom - kući
dopeljati - dovesti
dopovedati - dokazati
došpitovati (mj. dišputovati) - raspravljati
dotemar, dotmar - dotle
dotikati se - ticati se
dožeš - doza, količina
drag - skup (pored uobičajenog značenja)
dražina - skupoća
drčati - trčati
drečen - jak, čvrst, vrijedan
dreketum - pogrešno umj. **dekretum** (v.)
dreti (i **drti**) - derati
drevo - drvo
drožd - kal od vina na dnu bačve
drugač - drukčije, inače
drugoč - drugiput
dugovanje - stvar, predmet, posao
duplit (lat.) - dvostruko
dvojiti - sumnjati
dvojnost - nedoumica, sumnja
dvorski - upravitelj vlastelinstva
- đedernost** (mađ.) - veselje, dražest; naočitost, stasitost; krepkost, zdravlje
- Ego sum semper servitium famulans** (lat.) - Uvijek sam spreman na službu
elektrum (grč.-lat) - jantar
eminens (lat.) - izvrstan, odličan
- erdeg** (mađ.) - vrag
erdegata (mađ.) - mađarska psovka: vrag te odnio
Erga summam ... (iskv. lat.) - Valja biti osobito strpljivi
et caetera (lat.) - i tako dalje
- falat** (mađ.) - komad, zalogaj
falinga (tal.) - pogrješka, nedostatak
fantiti - osvetiti
fantliv - osvetljiv
farna crkva (njem.) - župna crkva
fašenek - poklade, karneval
fela (mađ.) - vrsta
fenik (njem.) - sitan novac
fideant (iskv. lat, umjesto **videant**) - vidite
fl - skrać. za forint
flapiti - udariti, opaliti
flinka (njem.) - puška
flundra - bludnica, ženska skitnica (izvorno: žena iz Flandrije, odakle su tijekom 30-godišnjeg rata dolazile takve žene)
foringaš (njem.) - kirijaš, kočijaš, prijevoznik
forint - vrst novca (rajnski forint)
friško - brzo
frtalj - četvrt, četvrtina
fulati (i **fuljati**) - promašiti, prevariti se
funt - mjera za težinu (oko pola kg)
funtleder (njem.) - debela koža za potplate
fura (njem.) - vožnja; teret, muka
- gajba** - krletka
galanton (franc.) - udvarač
galge (njem.) - vješala
galženjak - obješenjak
gda - kad
gdo - tko
genufleksija (lat.) - klecanje, naklon
genuti - ganuti; maknuti, potaknuti
gimpl (njem.) - blesan, glupan
gingav - slab
godina - kiša
gorničko vino - vino, koje se davalo kao

porez
grabancijaš (od tal. **negromanza**) -
 čarobnjak
grobijan - grubijan, prostak
grunt (njem.) - zemljište, zemlja
guldiner (njem.) - zlatnik
gurzus, gursuz (tur.) - nevaljalac,
 ništarija, obješenjak, lopov
gusto - često
gužva - uže spleteno od pruća ili od lika,
 trta, vez

habikruh - nevaljanac, lijenčina
hajoš (mađ.) - lađar, brodar; lopov
hamulija - čarolija
hariti - biti, tući
harlakin (tal.) - harlekin, komedijaš
Harmica - danas Trg bana Jelačića u
 Zagrebu; naziv prema mađ. **harminczad**
 - tridesetina, carina
hasen (mađ.) - korist
hasnovito - korisno
hauskneht (njem.) - kućni sluga
henkar (njem.) - krvnik
hintov (mađ.) - kočija
hip - trenutak
hiža - kuća; **orsačka hiža** - državna
 kuća; zatvor
hlepiti - čeznuti
hman, hmanji (njem.) - lud, nevaljao, loš,
 lijen
hmanjica (njem.) - ludost, nevaljalština
hoblati (njem.) - blanjati, izgladivati
 drvo, strugati
Hoccius docctius - "čarobne" riječi
hokuš pokuš - "čarobne" riječi
holba (od njem. **Halbe**) - mjera za
 tekućine
holber cvelfe (njem. **Halb zwölf**) -
 kartaška igra
hotomce - hotimice, namjerno
hraček - ispljuvak
hruška - kruška
hud - zao
humilibus (lat., ispravno **humillimus**) -
 Najponizniji!
huncfut, huncvut (njem.) - obješenjak,
 lopov

independerit (iskv. lat.) - neovisan,
 slobodan; drzak
indi - dakle
In nomine Patris... (lat.) - U ime oca, i
 sina, i duha svetoga
ino - i
inoš (mađ.) - sluga
intereš (lat.) - kamati
ishod - izlaz; svršetak
ispeljitelj - izvođač
ita profecto (lat.) - tako zaista
izvedanje - istraživanje

jagar (njem.) - lovac
jagnuš - medalja
jedno malo - malo
jemati (prez. **jemlem**) - uzimati; **jemati**
se za koga - otimati se za koga
jes - jesam
jezero (mađ. **ezer**) - tisuća
ježuvički - jezuitski, isusovački
jošče - još
juratuš (lat.) - pravnik; student prava
juškulum (lat.) - gozba; juha

kaj - što
kajti - jer
kak - kako; **več kak** - više nego
kalabuža - mješavina koječega
kalafer - gospodičić
kalmuk - vrst vunene robe; dlakav
kamerdiner (njem.) - sobar, sluga
kanalija (tal.) - nevaljalac, hulja, ništarija
kapenek, kapenjek (mađ.) - ogrtač, kaput
 (v. **kepenjek**)
kaprolski - poput kaplara (niži vojni čin)
Kaptolom - Kaptol
karati se - ljutiti se, svađati se; **karati**
koga - grditi koga
karmine (lat.) - podušje, gozba u čast
 pokojnika
kasnar - blagajnik
kaštiga (lat.) - kazna
kaštigati (lat.) - kazniti
katekizmuš (grč.) - katekizam, vjerski
 nauk
kazati - pokazati

kečke - pletenice
kepenjek (mađ.) - ogrtač (v. **kapenjek**)
kesen - spor; **kesno** - kasno
kihača - batina, štap, kijača
kikla (njem.) - suknja
kinč (mađ.) - nakit, dragocjenost
klafter (njem.) - hvat
klampa - pandža, šapa
kmestu - smjesta, odmah
kojiti - gojiti, hraniti
koma (lat.) - zarez
komaj - jedva
komus - vrsta velikog psa
konidicija (lat.) - uvjet
kopito - obućarski kalup
kopov (mađ.) - lovački pas
kopun - pijetao
koraža (tal.) - smionost
koršemardiner (prema njem. **gehorsamer Diener**)- sluga pokoran! (pozdrav)
kosilo - ručak, jelo
kostajnička šestica - najniža karta u taroku
kostanj - kesten
košta (njem.) - hrana
kotrig (i **kotriga**) - član, članak; zglob, ud
kr. (**Kreuzer**) - krajcar (sitan novčić)
krajda (njem.) - kreda
kranski - kranjski
krč - grč
krišterati - klistirati
krnjak - krmak
krohati - roktati, glasati se poput svinje
kruto - vrlo, jako, veoma
Ksantipa - žena starogrčkog filozofa Sokrata, na glasu kao svađalica
kučiš (mađ.) - kočijaš
kučiti - kucati
kučma kapa - krznena kapa
kufendor - vrsta sitnog bakrenog novca
kuferni (njem.) - bakren
kumek - seljak
kupica - čaša
kušnuti (njem.) - poljubiti
kušuvati (njem.) - cjelivati

kvarter (franc.) - stan
kvijentancija (lat.) - namira

ladavec - posjednik, vlastelin
ladln (njem.) - ladica, pretinac
lagev - bure, bačva
lajhar (staronjem.) - varalica, lihvar
lampa - pandža
las - vlas; **lasi** - kosa
Laščina - selo sjeveroistočno od nekadašnjeg Zagreba; danas gradska četvrt
le - samo
lečka - zamka
lehkek - lak
lektrum - pogrešno umj. **elektrum** (v.)
leto - godina; **k letu** - na godinu
leže (komp. od **lehko**) - lakše
lisjak - lisac
lot (njem.) - sitna mjera za težinu (17,5 grama)
loterija - lutrija
lulčen - pun ljulja, korova
lundrati - lunjati

ljudski - tuđ

mahom - odmah
malar (njem.) - slikar, ličilac
malovina - krzno
mandala - kajsija
manguvati - dangubiti, ljenčariti
marati - mariti; **ne maram** - nije mi stalo
maša (lat.) - misa
mašča - mast
Matijaš kralj - Matijaš Korvin, hrvatsko-ugarski kralj (1443-1490, kralj od 1458), narodna ga predaja pamti kao pravednog vladara
mecel (njem.) - mjera za tekućine i žito; mjerov, vagan, mjerica
meh - mijeh, vreća od kože; **na meh**
odreti - oderati kožu
melin - mlin
menten (mađ.) - kaput, kabanica
mentuvati se - riješiti se, osloboditi se
menje - manje

merlin (njem.) - mrkva
meštar - majstor, obrtnik
meštija - obrt, zanat; majstorija, majstorstvo; vještina, snalažljivost
metemtoga - međutim, ali
mihet - vrsta plesa, možda menuet
Molok - Moloh, bog sunca, vatre i rata starih Feničana, Kartažana i drugih starih naroda, kojemu su prinostili ljudske žrtve; spominje se u Bibliji
morebiti - možda
mošnja - kesa, džep
mort - možda
mraziti - ogovarati
mrtučljivo - umjereno
mudno - sporo
mustači (tal.) - brci
muž - seljak
muški - muški; seljački

nach der Mode (njem.) - po modi
nacifran - nakićen, dotjeran
nadžak (tur.) - vrsta sjekirice ili malja
nafalatati (prema mađ. **falat** - komad) - nakomadati
nagnenje - naklonost
nahađati - nalaziti
naj - neka, nemoj
najleže - najlakše
najmre - naime
najti - naći
nakanjenje - namjera, odluka
nakinčen (prema mađ. **kinč**) - nakićen, ukrašen
nalečen - postavljen (mj. **nalecan**, part. od **nalecati**)
namirom - neprestano
napeljati - navesti
napetiti - namjeriti
napisek - natpis, adresa
naprvo postaviti - predočiti, prikazati, predstavljati
narekivanje - naricanje
naruček - narudžba
nasledovati - pratiti, slijediti
nasnubiti - nagovoriti, pridobiti
našvavati - izvezivati, vesti
natešče - natašte

navaden - navikao; običan
navučitel - učitelj
ne - ne; nije
neč - ništa
negdo - netko
nepriličen - nezgodan, neugodan
nerostec - nerast, prasac
nevkreten - nezgodan, nespretan
nežmahen - neukusan
nič - ništa
nigdo - nitko
nikaj - ništa
 nolenc volenc (iskv. lat. **nolens volens**) - hoćeš-nećeš
norc - budala
norija - ludorija
norski - ludo, luđački
nut - eto
nuter - unutra

obatriveti - ohrabriti
O, bene, bene, ergo domine studiosus (lat.) - O, dobro, dobro, dakle gospodine student
ober (njem.) - iznad, nad
objeti - obujmiti
oblast - vlast; pravo
obligatorija (lat.) - obveznica
oblizeki - poslastice, kolači, rijetka jela
oblok (mađ.)- prozor
obnoreti - poludjeti
obznanek - obavijest
obzorni - ponosni; **obzorneši** - ponosniji
očivesto - očito
odlučen - određen
oduritelj - prezirač, mrzitelj
odurjavati - prezirati, mrziti
odvečen - nasljedan
odvetek - potomak, nasljednik
ogrinjati - mlatiti, tući
ogruten - okrutan
omeglaviti - onesvijestiti se
omiljavica - omaglica, vrtoglavica
opčinski - opći, zajednički
openeziti - unovčiti, steći mnogo novaca, obogatiti se
operemati - dotjerivati
ophajati - obilaziti

opica - majmun
oprava - odijelo
opraviti - obaviti; **opraviti se** - obući se;
opravljen - obučen
ordinar (lat.) - običan, prost
Ormužd - Ormož, grad sjeveroistočnoj Sloveniji
oroslan (mađ.) - lav
orsag (mađ.) - država, zemlja
osebujan - osobit, vlastit
osel - magarac
oselski - magareći
oskupsti (prez. **oskubem**) - očupati, oguliti
oštarija - gostionica
oštarijaš - gostioničar
otkojiti - othraniti
otpraviti se - otputiti se
otprto - otvoreno
otprteje - otvorenije
ožgati - udariti

pajdaš (mađ.) - drug
pak - pak; opet
palaš (tur.-mađ.) - sablja
palica - štap; udarac štapom
parkanast - platnen
parlavita (tal.-mađ.) - brbljavac
pasežer (franc.) - putnik
pasija (franc.) - strast
paščiti se - žuriti se
Pater noster, qui es in coelis... (lat.) - Oče naš, koji jesi na nebesima...
peden, pedenj - pedalj
pekel - pakao
pelda (mađ.) - slika; primjer, uzor
penezi - novac
pernesou - donio
pesoglavci - u narodnoj predaji naziv za Hune, Avare ili Tatare (Mongole); ovdje se misli na američke Indijance
petljak (njem.) - prosjak
pijavka - pijavica
pil (grč.) - stup
pilear - biljar
piščala - pištaljka, truba
piškor - vrsta ribe, čikov
plebanuš (lat.) - župnik

počnuti si - čučnuti se
počutiti - osjetiti
podražiti - poskupiti
podufati se - usuditi se
podsek - kod drvene kuće greda, koja leži na zemlji, prag
podstupiti se - usuditi se
podšpan - prisilan podvoz
podšuntati - potaknuti, nagovoriti
pohabiti - pokvariti
pohištvo - pokućstvo
pokehdob - budući da, jer
poleg - pokraj, prema, po
polehčica, poleščica - polakšica
polič - mjera za tekućinu (1 1/2 l)
pomenkanje - nestašica, oskudica
pomenkati, pomenjkati - uzmanjkati, ponestati
porkušjuruš (mj. lat. **corpus juris**) - ovdje se misli pravne studije, pravo; pravničko odijelo
poruček - poruka
porušliv - uništujući
poskupsti (prez. **poskubem**) - počupati
posmetuh - prljavac; skitnica, lopov
pošetiti - udariti
poteščica - poteškoća
potfrcati - prevariti
potira - upropastitelj
potiti se - znojiti se
potlam - poslije, zatim
potrpeti - strpjati se, pričekati
povekši - viši, gospoda
pozutra - prekosutra
požirak - grlo, grkljan
prakšiš (lat.) - praksa
praznost - ispraznost, taština
prebaštonati - izlupati
prece - odmah
prečka - zapreka
predi - prije; **predi kak** - prije nego
pregovarjati se - prepirati se
prehariti - izbatinati
Prekrižje - nekoć selo sjeverno od Zagreba, danas gradska četvrt
premoguč - imućan, bogat
preopravljen - prurušen
prepovedati - zabraniti; **prepovedati se** -

- odati se
prepušćati - dopuštati
prešesni - prošli
preštimavati - cijeniti, poštivati
preveč - previše
prevzetan - objestan, smion, drzak;
umišljen, pretjeran
prez - bez
pridovek - prezime
prihodnik - gost
prijemati (prez. **prijemlem**) - primati
prikaz - plaća
prikazati - pokloniti
prikeliti, prikeljiti - zalijepiti
prikladan - sposoban
prikladnost - sposobnost
primae classis in omnibus scholis (lat.) -
prva klasa u svim školama
pripečenje - događaj
pripetiti se - dogoditi se
pripreti - pritvoriti, zatvoriti
priproščak - priprost čovjek
prisežnik - prisjednik, vijećnik
prispodobiti - usporediti
pristojati se - imati pravo
privučati se - privikavati se
probuvati - pokušati
prodečtvo - propovijed
profunt (tal.) - hrana, vojnički hljeb
prokurator (lat.) - upravitelj, namjesnik
prokšiti - maziti
proti - prema
protokolum (lat.) - zapisnik
provizor (lat.) - nadstojnik, upravitelj
prvič - prvi put
prvle - prije
punktum (lat.) - točka
purgar (njem.) - građanin
- rajniški** (i **rajnčki**) - vrst novca (rajniški
forint)
rajši - komparativ od **rado**
razdrpan - poderan, razderan
razlučen - različit, razni
razluka - razlika
ravno - upravo, baš
recepis (lat.) - priznanica, primka,
potvrda za primljeno pismo
- regula** - pravilo
rekl (njem.) - kaput
retkoseja - rešeto
rezestati se - rastati se
ribati - natrti
rihter (njem.) - sudac
rihtig (njem.) - baš, upravo
ris - (čarobnjački) krug
rozoliš (tal.) - vrsta likera
rubača - košulja
ručati - rikati
- sâd** (gen. **sada**) - plod, voće
sciknuti - ukiseliti se
scribo cum calamo (iskv. lat.) - pisati
perom
sed - sjedenje
semper maximum (lat.) - uvijek najveće
senčina - sjena
senjem - sanjam
serfus illorum (lat., ispravno **servus
illorum**) - Sluga vaš!
sfaliti - uzmanjkati
sfantiti se - osvetiti se
shamati - uništiti
sim - ovamo
sine dubium (iskv. lat.) - bez sumnje
sitan - dosadan
skoznuvati - bdjeti
skramariti - istovariti, izbaciti
skrovno - tajno, potajno
skrovnost - tajna
skrovnoznanec - čarobnjak
skrupuluš (lat.) - skrupula, ustezanje,
obazrivost
skubel - v. **skupsti**
skučiti - stenjati
skup - škrt
skupec - škrtac
skupsti (prez. **skubem**) - čupati, guliti
slačiti se - svlačiti se
slišati - pripadati
sloboščina - sloboda, pravo
snažiti - čistiti
snetliv - pljesniv
snočka - sinoć
sokač (mađ.) - kuhar
spačitel - kvaritelj

spačliv - sablažnjiv
spametneše - pametnije
spameten - pametan
spelanje - prizor
spisati - opisati
spiti - dio ispiti
spodoben - sličan
spomenek - razgovor; uspomena
spotrt - slomljen
spozabiti - zaboraviti
spoznanje - savjest
sprejti se - proći se, prošetati se
sprešati - istisnuti, izvući
spružnica - pruglo, zamka
srablivec - vrč, pehar
sraka - svraka
srakuvati se - iskašljavati se
sramba - čuvanje, pohrana
sršen - stršljen
stanovit - siguran
stanovito - zaista, sigurno
stati gore - ustati
steklovinje - staklarija
stepsti - stresti, otresti
sterjati - izmoljakati
stoprav - tek, istom
stran (ž. r., gen. strani) - dio
strošek - trošak, popudbina
Sveti Kralj - zagrebačka katedrala (posvećena sv. Stjepanu, tj. Sv. Istvanu (975.-1038.), prvom ugarskom kralju, pokrstitelju Ugarske)
Sveti Ksaverijuš - Sv. Franjo Ksaverski, barokna crkva sjeverno od ondašnjeg Zagreba, pod Medvednicom; donja vrata koja se spominju postoje i danas
svršeno - savršeno
svrž - grančica

šegav - duhovit; prepreden, lukav
šekretar (lat.) - tajnik, sekretar
šelman (njem.) - šaljidžija, lakrdijaš; lupež
šelmarija (njem.) - šala, lakrdija
šentaj (mađ.) - đavo
šereg (mađ.) - četa
šibrati - šibati, batinati
šintar (njem.) - živoder

škapular - dvije platnene svetačke sličice spojene uzicom, koje katolici nose kao amajliju; jedna se slika nosi na grudima, a druga na leđima
škornje - čizme; **železne škornje** - sprava za mučenje, španjolska čizma; okovi
škrljak - šešir
šmencaj (mađ.) - đavo
šnofati - njušiti, šmrkati burmut
špada (tal.) - sablja
špan (mađ.) - vlastelinski nadzornik, upravitelj feudalnog imanja
špital (njem.) - bolnica; **taborski špital** - vojna (ratna) bolnica
šporno (njem.) - štedljivo
špot (njem.) - ruglo, ruganje
špotlivec - izrugivač
štancija (lat., mj. inštancija) - molba
štaubmontl (njem.) - ogrtač, koji štiti od prašine
štenga - stepenica
štentati (se) (tal.) - zadržavati se; dangubiti
štibra (njem.) - porez
štirati - misliti
štokfiš (njem.) - sušeni bakalar
štrapac (tal.) - napor
štrtinka - četvrtina

tabor - rat
taca - štap
tadbina - krađa, lopovluk
tajič - vrst plesa, preteča valcera (zapravo **dajč**, **deutsch** - njemački)
takaj, takajše - također
taki - odmah
tambur - muzikant
tancati - plesati
tažiti - utješiti, umiriti
tenja - sjena
tentati (tal.) - napastovati, iskušavati, pokušavati
tepče - derančić
teremtete (mađ.) - mađarska psovka: vrag ga odnio
terno (tal.) - zgoditak na lutriji, tri izvučena broja
težina - mučnina

- tija** - čak
tisti - taj
tirati meštriju - tjerati (voditi) zanat
tokajer (mađ.) - vrsta vina iz okolice mađarskog grada Tokaja
tolnač (prema mađ. **tanács**) - savjet, vijeće
tolnačnik - savjetnik, vijećnik
tolvaj (mađ.) - lopov, razbojnik
totu - tu
tovaruš - drug, suprug
treći (prez. **terem**) - trti
trećič - po treći put
trh - teret
trpeti - trpjeti; trajati
trplivnost - strpljivost
truc (njem.) - prkos; usprkos (prilog)
tubak - duhan
tulik - tolik
tulikajše - također
turen - toranj

urbarijalski (lat.) - određen po urbaru, tj. zakonu, koji određuje odnos između vlastele i kmetova
užuraš (tal.) - lihvar

vabec - mamac
vajda - mudrijaš, prevejanac
valuvati - priznavati
van dati - izdati
vane - napolju
varaš (mađ.) - varoš, grad
vcepiti - zacijepiti
včera - jučer
včinjati - udešavati
vekovečni - vječan
vekši - viši, gospoda; **zvekšega** - u glavnim crtama, ukratko
vem, ven - ta
vendar - ta, ipak
vera, vere - zaista
ves - sav, cio
veternjak - vjetrogonja
vetomadne, vetomadnje - nedavno
vetre delati - dangubiti
vezda - sada

veznuti - zaglibiti
victoria (lat.) - pobjeda
vilahen (tal.) - plahta
Vilica - Ilica, zagrebačka ulica
visum repertum (lat.) - izvještaj o nalazu
vižikatorija - melem, flaster, koji nalijepljen na mladi čir pospješuje nabiranje gnoja i sazrijevanje bolesti
vkanitelj - varalica
vkanlivost - varljivost
vkanjuvati - varati
vlejati - opaliti, udariti
vleznuti vu se - povući se
vluden - uljudan
vnogi - mnogi
vojsek, vojsk - vosak
vordašiti - tući, batinati
vpirališće - uporište, zaštita, pomoć
vputiti - uputiti, uvjeriti
vračitel - liječnik
vračiti - liječiti
vre - već
vse - sve
vsevdil - neprestano
vsigdar - uvijek
vsigde - svugdje
vtegnuti - u primjerima kao: **ako vtegne dojt** - ako slučajno dođe...
vtekališće - utočište
vudirati - udarati
vugel - ugao
Vuger - Ugar, Mađar
vugerski - ugarski
vujec - ujak
vujti - pobjeći
vulogi - ulozi, kostobolja, reuma
vupučen - upućen
vura - ura
vuščiti se - priuštiti si
vuzdati - obuzdati
vuzmeni - uskršnji
vužgati se - upaliti se
vzeti - uzeti

xr (Kreuzer) - skrać. krajcar (sitan novac)

- zabiti** - zaboraviti
zablen - zaboravljen
zadnič (zadnjič) - napokon
zadosta - dosta
zadovoljno - dosta
zafrig - zapržak
zahitati - zabaciti
zahman - uzalud
zajec - zec
zajeti (prez. **zajmem**) - zgrabiti
zajti (prez. **zajdem**) - zaći
zaklenuti - zaključati
zakon - zakon; vjera; brak; **zakonski**
stališ - bračno stanje
zamuditi - zakasniti
zamusan - prljav
zaprt - zatvoren
zapopasti (prez. **zapopadem**) - zateći, uhvatiti
zascati - pomokriti
zasoplen - zadihan
zašafati - naručiti
zaštentati - zadržati se, zakasniti
zatrgnuti - ukinuti
zaufati - povjeriti; **zaufati se** - pouzdati se u koga
zavdati - zadati, prouzročiti
zavezan - obavezan, zahvalan
zavjetek - proslav, moto
zbantuvati (mađ.) - smetati
zbaviti - provesti vrijeme
zdati se - udati se, vjenčati se
zdamnja - odavna
zdignuti se gori - ustati
zdržati se - strčati se
zehati (prez. **zešem**) - zijevati
zesnažiti - očistiti
zeše - v. **zehati**
zešpotati - izgrditi
zeti (prez. **zemem**) - uzeti
zevsema - sasvim, posvema
zevzeti se (na koga) - navaliti na koga
zevzet - obuzet, spreman
zeznati - saznati
zezvedeti - raspitivati se, saznati
zežgati - spaliti
zgovoriti - izgovoriti, reći
- zimlica** - groznica
ziskati - potražiti, naći
ziti (prez. **zijdem**) - izići
zlata žila - hemeroidi
zlatenica - žuč
zlehkotiti - olakšati
zlejati - izliti
zlesikati - izlupati
zmalati - naslikati
zmirom - neprestano
zmisliti se - pomisliti
znesti - iznijeti
znevarce - iznenada
zniknuti - nestati, iščeznuti
zone - srsi, trnci
zrajtati - potrošiti
zres - zaista
zrok - uzrok
zrokuvati - uzrokovati
zrušenje - propast, pad
zvan - osim
zvana - izvan
zvedliv, zvedljiv - radoznao
zvedavati - raspitivati se
Zverce - Dverce, nekadašnja južna vrata zagrebačkog Griča; danas postoji ulica istog imena; **iz Turna na Zverceh** - iz Tornja na Dvercima (kula Lotrščak)
zverina - divljač
zvoščiti - izlupati
zvračiti - izliječiti
zvrhu - nad, na
zvun - osim
- žajgati** (njem.) - piliti, rezati
žakel, žakelj (njem.) - vreća
žektati (prez. **žekčem**) - paliti
želva - kornjača
žganica - rakija
žmahen (njem.) - ukusan, tečan, dobar; sramotan, rugalački
žnora (njem.) - uzica, vrpca, vezica
žnorati (njem.) - vezati; svezati; stezati, sapinjati
žuhek - gorak
žul - žulj